

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

Twente

Literatuur hierover:

J.J. van Deinse Uit het Land van Katoen en Heide,

1ste druk (in 2 delen) 1922/1939, uitgave van eerdere krantenartikelen.

Heruitgave van beide delen (na de dood van Van Deinse in 1946 of '47) door W.H. Dingeldein in 1950, 2de druk met een toevoeging over het kasteel Bentheim van H.Krul, 4de druk 1975 (deze geraadpleegd).

- **p 203-243** vv. over de kerk te Enschede.p 108 - 117 over de mysterieuze geluven die zijn uitgeslepen in de Zuidelijke beuk van de Plechelmusk te Oldenzaal.

1862 7/5 grote brand in Enschede, die toren en kerk verwoestte. Wat muren en de onderbouw van de toren bleven staan.

Ook het stadsarchief, dat onder in de toren was opgeslagen ging verloren, door dat de klokken naar beneden kwamen.

- **p 244-262.** De Roomse kerken, gewijd aan St. Jacobus Major te Enschede.

Oudste: op de plaats van de huidige Herv.k. Oude fundamenten teruggevonden. In 1665 eerste eigen kerkje. (Eerste inval Bernard v.Galen) in de vorm van een boerenhuis. (D. schrijft ook, dat bij beide Munsterse bezettingen de Rooms en weer de beschikking over de grote kerk kregen). Kerkje 1718 vernieuwd. 1750 verloren wegens stadsbrand, daarna herbouw, daarna herbouw.

In 1809 teruggave van de volgende kerken aan de r.Katholieken in Twente: Losser. Oldenzaal, Denekamp, Ootmarsum, Tubbergen, Haaksbergen, niet in Enschede, omdat daar meer protestanten waren.

1838 aankoop door veiling van een aantal panden, met de bedoeling op deze plaats een kerk te bouwen, waarvoor toestemming werd gegeven., arch. Kram, Utrecht. **Citaat (p 256):**

Het orgel uit de oude kerk werd aan de Lonneker kerk afgestaan. De nieuwe communiebank, mooi en hecht van eikenhout bewerkt, was een geschenk van de schrijnwerkersbaas H. Tönis. Het plein voor de nieuwe kerk werd van de Langestraat gescheiden door een rij stenen palen, verbonden door ijzernen kettingen, waarlangs aan de buitenkant een trottoir lag. Reeds in 1846 schonk de heer L. J. A. Nieuwenhuis alhier een prachtig nieuw orgel aan de kerk, vervaardigd te Munster. Doordat het bij de douanen te laag was aangegeven, werd het door die ambtenaren benaderd, doch enige weken later bij accord weer losgekocht. De schrijver H. Boom, die in 1846 onze stad en ook deze nieuwe kerk bezocht, zegt in zijn over die reis verschenen boek: "Na eene nauwkeurige oculaire inspectie, konden wij, en dit verwonderde ons zeer, geen orgel in de kerk ontdekken". Maar in het volgende jaar mocht zich de gemeente in het bezit van een orgel verheugen, dat er bij Booms bezoek nog niet was, daar het eerst 12 December 1847 werd ingewijd. Deze schrijver geeft een gunstige beschrijving der kerk. Hij schrijft: Wij bezochten de R.C. Kerk, gewijd aan St. Jacobus. Onder de nieuwe kerken in Overijssel is deze wellicht de sierlijkste. In den gevel zijn echter de puntboogen scherper en ranker dan van binnen, waardoor het gebouw bij het inkomen gedrukt schijnt. Aan het altaar is te veel kleur gebracht, waar door de kerk veel van haar diepte verliest; ook is men te mild geweest met verguldsel, waardoor het een Chineesch achtig aanzien ontving. De banken zijn zeer lichtbruin geverfd en de preekstoel helder, wit met gouden randen afgezet, terwijl de muren blank als sneeuw zijn. Met genoeg vertoefden we eenige oogenblikken in dit bedehuis, dat zijn architect en de R.C. Gemeente tot eer verstrekt".

862 kerk geheel in de as gelegd bij de stadsbrand. Afbeeldingen van de ruïne in de Oudheidkamer. Eerst gekerkt (evenals vroeger meerdere malen) in Lonneker, daarna in een noodkerk in de ruïne van de oude kerk. 1862 begin herbouw onder architectuur van Van den Brink.

Thans de nieuwe Jacobuskerk aan de Markt, de kerk met de koepel

Citaat (P. 262):

Waar nu naast de bestaande Roomse kerken deze grootse koepelkerk aan ons marktplein is verrezen, daar bezit onze stad een grote reeks van kerken, waarop Enschede met recht trots kan zijn. Met de onlangs mooi gerestaureerde oude Hervormde Kerk op de Markt, de in nieuwe stijl gebouwde kloeke Lasonderkerk en de verschillende Hervormde wijkgebouwen, de Rooms-Katholieke kerken aan de Oldenzaalsestraat, Deurningerstraat en Haaksbergerstraat, de nette kerk der Doopsgezinden. de schitterende Synagoge en de flink en sierlijk gebouwde Gereformeerde kerken, is Enschede in het bezit van een aantal mooie kerkgebouwen, die alle getuigen van de liefde der gemeenteleden voor en de offervaardigheid ten opzichte van hun godsdienst.

- **p 582.** Over de geschiedenis van een orgel (Enschede Gr. kerk - Losser RK). Zie fotocopie onder Losser.

Almelo, Doopsgezinde Kerk.

1792 Heilmann / Courtain

Historie: zie Seijbel, Overijssel., art. van Brilman in M&M van ongeveer 1960, voorts natuurlijk A.Jansen.

Tijdens een excursie van de NOV (distr. Gld-Oost / Overijssel) vertelde Brilman het volgende:

Hij zou destijds adviseur worden bij restauratie, maar dat ging niet door. Er zijn veel brieven van Courtain, die hij een charlatan noemde. C. probeerde alsmaar de opdracht te krijgen. Het is gebouwd door Heilmann, die het compleet met kassen vanuit zijn woonplaats naar A. vervoerde. Kort daarna is het door Courtain gerestaureerd / gewijzigd.

1953 restauratie Leeftang

daarna kapotgestookt

ca 1992 Leeftang, RW-lade gerestaureerd

Disp. (volgorde laden, ped. volgorde niet genoteerd)

M a n u a l (Bovenklavier)

R u g w e r k (Onderklavier)

P e d a a l

Prestant 8' (fr.p. met Anguß)

Prestant diskant 8'

Subbas 16' (zie Man B16)

Bourdon 16' (oud, gr.oct.comb. met Sb pneum.)

Prestant 4' (2 grootste Roerfluit)

Octaafbas 8'

Holpijp 8' (oud)

Gedakt 8' (26 houten p, 24 metaal, zie beneden)

Octaaf 4' (oud)

(Gemshoorn 8') (leeg: voor ca 1992 Gamba 8')

Klavier kopp

Gedekt 4' (oud?)

Octaaf 2'

Ped.koppel (trede)

Octaaf 2' (nieuw)

Vox Celeste 8 bs/disc (af c)

Tremulant (RW?)

Mixtuur 3-4 st (nieuw, C 1 1/2, c 2, c' 2 2.3, c'' 4)

Schel (zit vast)

Dulciaan diskant 8' (nieuw, in 1970 noteerde ik ook Dlc bas, ook nieuw: Leeftang)

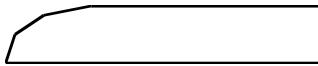
C-f''', C-d'

Kassen. Eiken, wit geschilderd met verguldsel. Inscr.: "1793 Georg Heinrich Quellhorst"

Windvoorziening. 3 oude spaanbalgen, waarvan twee in gebruik met de windmachine. Aan de balgen waren veren bevestigd in 1970. Of dat nu nog zo is?

Opstelling. Van de 26 houten p. der Ged 8' Rw bevinden er zich twee onder de vloer tussen Rw en Hw. Van de Subbas / Bourdon staat een aantal pijpen achter de orgelkas.

Pijpwerk. Wat van Courtain of Heilmann is, is nog niet bekend. Veel ingrepen geconstateerd, o.a. aan frontpijpen, gevijld, opsneden verlaagd door aansolderen, kernen op volgende manier bijgeviold:

Klaviatuur en tractuur. niets is origineel, ook niet reg.kn. en pedaalklavier. Indeling reg.knoppen:

P4	P8	B16	Pdc8
(Gh8)	Hp8	O4	Ged8
VxC dc	Ged4	O2	O2
Schel	Mxt	Octbas8	VxC bas 8
Klkopp	Dlc dsk	Sb16	Trem

vO 21/11'70
vO / AJ 14/2'98

Bathmen, Hervormde Kerk.

Voormalige orgels

1807 20 (10?) sept....Voor de eerste maal ons orgel mogten horen bespeeld door J.H. van Diest. Dit orgel is weleer vervaardigd door den Heer Schillink, beroemd Orgelmaker en Organist in de Lutherse kerk te Deventer en in den tegenwoordigen staat gebragt door den Heer Kuipers, Orgelmaker te Deventer. Hetzelve bestaat in de volgende Registers:

Prestant	4 voet	Quint	3
Holpijp	8	Octaaf	2
Prestant	8	Sexquialter	tweemaal bezet
Fluit	4	Basun	16 in de Bas
Woudfluit	4	Een Tremuland	

Voorts zijn nog 2 Blaasbalgen, benevens een aangehangen Pedaal

Het Clavier bestaat uit 4 Octaven.¹

Citaat hieruit in Bolt, zijn artikel Rondon Bathmens oude Toren, okt'76

Enkele afwijkingen: P8, toev. dc

Woudfluit 2' ipv 4'

Trimulant ipv. Tremuland

1815 23 juli oude orgel door A.Meere Jr, Utrecht sterker gemaakt. Nieuw rugwerk. Disp.:

Hman P4 Hp8 P8dc F4 Naz2 Mxt2,3st Rw P2 B8 F4 Q1¹/₂ Co Trem 3 balgen²

Huidige orgel.

1876 Hermannus Gehardus Holtgräve, orgelmaker te Deventer . Bestek 10/31875. Zie uitvoerig overzicht Bolt-archief.:

P B16 Hp8 Salt8 O4 Q3 F4 O2 Co 4'4st Mxt2'3,4st T8

Bvw P8 (12 p van Rf8) VdG8 Rf8 Salt4 Rf4 Wf2

2 open ventielen (sperventielen) windlosser, trekkoppel, mag.balg, aangehangen pedaal Ingebruikneming 18/6³

1896 L. Dam, Leeuwarden stelt voor op daartoe bestemde plaats een tongwerk te plaatsen een Clarinet. Later blijkt, dat hier een doorslaande Dulciaan is gekomen. Ik denk, dat het bordje Dulciaan reeds door Holtgräve is geplaatst en nooit gewijzigd.

1915 Proper schoonmaak en "aanbrengen Trompet". Onderhoud door P. tot 1923

1938 ?? (misschien Spiering 1938). Deel Frontpijpen en Bourdon 16' op pneumatische lade geplaatst, teneinde en pedaaltransmissie te verkrijgen. Onderdelen Trompetpijpen vervangen. Salicet 4' tot Quintfluit 3' afgesneden. Pneumatische Tremulant aangebracht.

1939 orgel verplaatst van het koor der kerk naar de torenmuur en elektrische windvoorziening aangebracht ⁴

1976 Restauratie door Leefflang, die het orgel al enkele jaren in onderhoud had. adv. Klaas Bolt, pneumatiek verwijderd, alle pijpen Bourdon 16' weer op de lade geplaatst, nieuw ped.klavier⁵ Voorbereidingen tot later vrij pedaal getroffen.

Mijn bezoek tijdens die restauratie: 4/9? '76: frontpijpen en binnenwerk ontbraken. neogotische kas, vuren, voorheen crème geschilderd (meded. ter pl.) zat nu vol met plamuur. Het orgel was zeer slordig afgebroken. De disp. genoteerd:

M a n u a a l C-f''' (tuimelaars geteld)	B o v e n m a n u a a l C-f'''
Cornet 4 sterk	Prestant 8 Vt
Prestant 8 Vt	Viola di Gamba 8 Vt
Bourdon 16 Vt	Roerfluit 8 Vt
Salicionaal 8 Vt	Quint 3 Vt
Holpyp 8 Vt	Roerfluit 4 Vt
Octaaf 4 Vt	Woudfluit 2 Vt
Quint 3 Vt	Dulciaan 8 Vt bas
Fluit 4 Vt	Dulciaan 8 Vt disc.
Octaaf 2 Vt	Tremulant (pneum. Spiering, gehandhaafd)
Mixtuur 3,4 sterk	
Trompet 8 Vt bas	P e d a a l C- ,,, (onbekend)
Trompet 8 Vt disc.	Bourdon 16 Vt

Koppeling, Koppel I op P, Koppel II op P

¹ Boekzaal 1807,II p. 460/62 verkort.:

² Boekzaal 1815 II p 396/97

³ StWV 1876/842 18 juni 1876 nieuw orgel.

⁴ Kok Soest, stuurt 20/2 '73 Kok aan Bolt bijlagen van ingebruiknameberichten van het orgel en zijn voorgangers Orgel 1939 verplaatst. Hij schrijft verder: H.G.Holtgräve bouwde ook in Deventer doopsgez, ca 1900 verdwenen, en waarschijnlijk in Heeten, RK (dicht bij Bathmen). Verplaatsing en windmachine ook in Gerrit Hoekstra en Aart van Bek *Het Holtgräve-orgel in de kerk te Bathmen*, uitgave onbekend, 1996, p 4

⁵ Gerrit Hoekstra en Aart van Beek *Het H.G.Holtgräve-orgel in de kerk te Bathmen*. uitgave onbekend, 1994. Zie ook Bolt-achief

Bathmen, Hervormde Kerk - vervolg.

Te zien, was dat de frontpijpen en: andere grote pijpen buiten de lade, op pneumatische laden stonden.
 Van de kerk waren alleen het koor en de toren oud. Rest uit de bouwtijd van het orgel. Zeer fraaie wandschildering
 Bolt geeft in zijn artikel In Bolt-archief in principe dezelfde dispositie met deze aanvullingen⁶ :
 Hw. P8 B16 deel Noors vurehout, Hp8 1 oct. hout, T8 onbekende herkomst, bekera's nog van Holtgräve
 Bovm. P8 gr.oct. hout. Rf8 idem., Qf3 is afgesneden Sal 4', Dlc8 is doorslaande Clar uit 1891
 Er blijven problemen met de Trompet

- 1993 20/11 M. Ruiter verwijdert de "Dulciaan" en plaatst deze in het Van Dam-orgel in de St.Josefkerk te Assen
 1996 Restauratie door Bakker & T. onder adviezen van Aart van Beek Bourdon 16' van 2 standen voorzien, nieuwe inliggende Tremulant voor Bvm. Herstelwerk aan de kas, windladen (met hechthoutplaten) en ped.klavier. Trompetbekers naar oorspr. plaats teruggeschoven en verlengd (andere bron: Trompetbekers niet origineel). Nieuwe Dulciaan (copie Fagot 8' in Stolwijk (Holtgräve)). Quintfluit verlengd tot Salicet 4'. Twee standen aangebracht voor Bourdon 16'

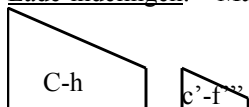
Huidige situatie⁷ :

Manuaal	C-f'''
Cornet 4 st	c' 4(ged 2 1 3/5 1 1/3) <i>(v.Beek schrijft; 8 2 2/3 1 1 3/5)</i>
Prestant 8 vt	Compleet af C
Bourdon 16 vt	C-h speelt indien reg.knop geheel uitgetrokken. Half uitgetrokken: alles spreekt
Salicionaal 8 vt	Compleet C-H nieuw
Holpijp 8 vt	C-H hout, rest metaal
Octaaf 4 vt	
Quint 3 vt	
Fluit 4 vt	fs"-f''' open cilindrisch (ook in HO, v.Beek: f'"")
Octaaf 2 vt	
Mixtuur 3-4 sterk	C 2 1 1/3 1 c 2 2/3 2 1 1/3 c' 4 2 2/3 2 1 1/3 c'' 5 1/3 4 2 2/3 2
c	
Trompet 8 vt bas	
Trompet 8 vt disc.	metalen stevels met messing banden , metalen koppens. bekera's recent verlengd en oude intoneerlappen dichtgesoldeerd.
Bovenwerk	C-f'''
Prestant 8 vt	C-H open van naaldhout (<i>v.Beek, klopt niet met contract</i>). Ik telde 41 pijpen op de lade
Viola di Gamba 8 vt	C-A van Roerfluit (rest van metaal)
Roerfluit 8 vt	C-H gedekt, naaldhout, rest normaal
Salicet 4 vt	1996 hersteld
Roerfluit 4 vt	fs"-f''' open cilindrisch
Woudfluit 2 vt	
Dulciaan 8 vt bas	
Dulciaan 8 vt disc.	1996, metalen stevels met messing banden, mahonie? koppens (v.Beek: notenh.), grote bekera's verkropt.
Tremulant	
Koppeling	

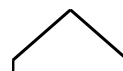
A a n g e h a n g e n p e d a a l C-d'

Kas: naaldhout, neogotisch.

Lade-indelingen: Man. chromatisch in twee delen:

Bvm (één lade):

Windvoorziening: Magazijnbalg met dubbele vouwen. Winddruk 70 mm

Toonhoogte: a'=439.1 bij 11°C (dus 442 Hz bij 15°)

Klaviatuur aan linkerzijde Opschrift boven bovenklavier "H.G.Holtgräve, Deventer. Volgorde reg.knoppen in ladevolgorde (als boven genoemd)

vO 4/9? '76 en 6/11 2004

⁶ uitoeriger in HO 73 417 (dec'77)

⁷ Zie ook Hoekstra / Van Beek

Borne, Doopsgezinde Kerk

1885 Op orgel "C.Haupt & Sohn / Oster-Cappeln / Pr. Hannover"
? (1963 arch. Wh) Koch, Apeldoorn, restauratie: windlade Man I gerestaureerd, toetsmechaniek Man I gewijzigd, De tongen van het in het orgel zich bevindende harmonium vervangen

1983 ernstige waterschade na brand
1984 Slooff Orgelbouw orgel hersteld
windladen Man I en Ped gerestaureerd
magazijnbalg opnieuw beleerd
toetsmechanieken in oorspronkelijke staat teruggebracht

Manuaal (I) C-f'' volgorde slepen:
Geigenprincipal 8' geen zink, C-H. open vuren, A - f' in front alleen in de toens. De frontpijpen van de tussenvelden zijn stom. Als ze sprekend waren zouden ze te wijd van mensuur zijn. fs'-f''' o de lade, expressions

Fugara 8' C-H van Rohrfl., iets enger als Geigenpr., expressions
Rohrflöte 8' C-cs gedekt, d-f metaal gedekt, fs'- f''' met roeren
Doppelflöte 4' C-b' gedekt, h'-f''' open met stemdeksels alles van naaldhout,
Spitzflöte 2' zeer eng, expressions (Open vanaf C)

II C-f,
Harmonium 8' regelt alleen maar windtoevoer naar een drukwindharmonium

Pedaal C-d'
Posaune 16, van rest orgel door looppad gescheiden, tegenkerkmuur,, halve bekerlengte, doorslaand, zink

Ventil, Pedal.Coppel, Manual Coppel

Opstelling. Manuaal: Klassieke opstelling van het pijpwerk op lade overeenkomstig her front, pedaal chromatisch.

Windvoorziening; mag.balg rechts van het orgel met schepbalgen die nog goed werken. **Winddruk** 61 mm.

Frontpijpen (vooraanzicht) > d' b fs e gs c' e' tussenveld stom d c B A H cs ds tussenveld stom f' cs' a f g h ds'

Klaviatuur links. Het Pedaalklavier heeft een mooie antieke vorm.

Het **harmonium**: Het schijnt dat Steinmeyer die dingen in serie vervaardigde om in orgels te kunnen worden ingebouwd.⁸ Het is een drukwindharmonium met 1 stem en zonder forte, expression of octaafkoppels. Het had oorspronkelijk tongen met stminrichting. Die zijn door Koch vervangen door "gewone"

Toonhoogte 438.7 Hz bij 20° (dus 435 Hz bij 18°)

vO 13 sept,75

vO / dL 29 / 6 '05

Wh schreef: plm 1860, voor f 1500 en:

"Het orgel is aangepast aan de kleine,ruimte en van een soort dat slechts sporadisch voorkomt. Een gelijk orgel staat in Bentheim (Westfalen)

Literatuur:

Vlgs Kerkengids Borne" "In 1871 verrijkt met een orgel".

De Mixtuur, 51 (1985), 33-34

Organist en Eredienst, -/10 (1986), *dat kan ik niet invullen*

Het Orgel, 81/10 (1985), 442-444.

tel. Slooff/7'05ff

Daarlerveen, vrijgemaakt(?) Gereformeerde Kerk

Kriek had gehoord: F.C.Schnitger (Uit Deventer afkomstig?)
Henk Hoekjen te Hulsen bij Nijverdal, 0548-610879

Dalfsen, Hervormde Kerk.

Overgenomen uit *Het Orgelblad*, maandblad voor orgelliefhebbers, orgaan van de Stichting Orgelcentrum

Hoofdredacteur Feike Asma, Red.adres Postbus 5063, Scheveningen. (Afschrift gemaakt door W.J. de Leeuw, Aalten. Daarna gescand en enige kleine verbeteringen en commentaar aangebracht):

Ned.Herv. Kerk te Dalfsen (Ov.) Van de eeuwenoude kerk van Dalfsen (die reeds wordt vermeld in 1231) in niet veel geschiedenis bewaard gebleven; dit geldt eveneens van de orgels, die daarin geplaatst werden. Van voor 1808 is niets op dit gebied bekend, zelfs niet of er wel of niet een org-1 aanwezig was. In dat jaar echter werd er een orgel van bescheiden omvang geplaatst door J.C. Scheuer uit Zwolle. Het was een viervoets werkje, dat in de grote kerk van Dalfsen een nietige indruk moet gemaakt hebben. Het gevolg hiervan was, dat men achter dit orgeltje een groot loos front heeft gemaakt. Dit loze front suggereerde een flink Hoofdwerk, terwijl het eigenlijke orgel voor een Rugwerk werd aangezien. Dit loze front in vermoedelijk ook gelijk in 1808 geplaatst; het is niet waarschijnlijk dat dit pas later is gedaan. Enkele gegevens op de achterzijde bewijzen, dat dit front in het begin van de 19de eeuw reeds aanwezig was. Dit front staat er nog, bij de kerkrestauratie in 1957 werd het door Monumentenzorg gehandhaafd. Het gaat (gelukkig) grotendeels schuil achter het huidige orgel. De dispositie van het Scheuer-orgeltje luidde:

Prestant 8' disc.	Quint 3' bas	
Bourdon 16' disc.	Octaaf 2'	
Holpijp 8'	Flageolet 1'	
Quintadeen 8'	Sesquialter 2 st. disc.	
Prestant 4'	Mixtuur 3 st,	
Fluit 4'	Dulciaan 8'	aangehangen pedaal

(Dit is kennelijk aan Van 't Kruijs ontleend. Broekhuizen geeft Mixtuur D en Dulciaan B, verder gelijk)

In 1929 verkeert dit orgel in een zo slechte staat, dat de kerkvoogdij besloot het zo mogelijk te verkopen. Dit in waarschijnlijk ook wel gebeurd maar dan aan een opkoper van oude metalen. Zekerheid bestaat hierover echter niet. In 1930 werd het orgel van de N.H. Kerk te Hengelo (Ov) aangekocht voor de kerk van Dalfsen. Het werd daar geplaatst door Valckx en Van Kouteren te Rotterdam. De bouwer van dit orgel is niet bekend. Het was oorspronkelijk een eenklaviers werk dat naar onze schatting gebouwd moet zijn tussen 1780 en 1800. In latere jaren werd een tweede klavier en een vrij pedaal bijgebouwd door Bakker en Timminga te Leeuwarden. In deze staat werd het orgel aangekocht door de N.H. Gemeente van Dalfsen. Het had toen de volgende dispositie:

H o o f d w e r k	B o v e n w e r k	P e d a a l
Prestant 8	Roerfluit 8	Subbas 15
Bourdon 16	Melophone 8	Violon 8
Holpijp 8	Viola di Gamba 8	Octaaf 4
Octaaf 4	Flûte Harmonique 4	
Fluit 4	Woudfluit 2	
Quint 3	Clarinet 8	
Octaaf 2	Tremulant	
Cornet 4 st,		
Mixtuur 3-4 st		
Trompet 8'		

De oorspronkelijke Trompet 8' werd vervangen door een nieuwe waarschijnlijk pas in 1930 door Valckx en Van Kouteren, die overigens het orgel zonder meer overplaatsten. Van een restauratie of zelfs maar van enige revisie was geen sprake

In 1966-67 in het orgel gerestaureerd en uitgebreid door Hendriksen en Reitsma te Nunspeet. Daarbij werd het geheel gedemonteerd en in het bedrijf der orgelbouwers onder handen genomen. De windladen van Man. I en II worden gerestaureerd, voor het pedaal word een nieuwe lade gemaakt. Deze laden werden voorzien van enkele speciale constructies, zodat temperatuursinvloeden deze laden niet meer kunnen schaden; en bijspraak is voortaan uitgesloten.

Het speelmechaniek is geheel herzien, alle draaipunten zijn vernieuwd en voorzien van slijtvast lagermateriaal, kortom al wat aan slijtage onderhevig is, is vernieuwd. Een soepele speelaard is daarvan o.a het gevolg. De klavieren zijn opnieuw met ivoor belegd. Er is een nieuwe registermechaniek gemaakt welke voorzien is van nieuwe registerknoppen e.d., De oude windvoorziening welke in de toren was aangebracht, is vervallen. De nieuwe balgen en de windmachine zijn binnen de orgelkast geplaatst. In het front zijn nieuwe pijpen geplaatst, de labia en het lofwerk zijn verguld. Verscheidene stemmen zijn vervangen door nieuwe, zodat de dispositie nu als volgt luidt (Volgt de hierna genoemde dispositie, uiteraard zonder dat commentaar. Hier ook de opmerking, dat Viola 8' en Roerfluit 8' van II en Holpijp 8' van I afkomstig zijn)

De kosten van deze omvangrijke restauratie bedroegen maar ruim f40.000,-.

Het orgel werd weer in gebruik genomen om 9 maart 1967. Toen ik op deze bewuste 9 maart naar Dalfsen ging, was ik werkelijk benieuwd wat ik zou aantreffen, want de orgelbouwer, die dit werk opleverde kende ik niet, nog nooit had ik van de firma Hendriksen en Reitsma gehoord. Maar hoe groot was de verrassing, toen ik het werk van deze beide jonge orgelbouwers ging bespelen en bezichtigen. Het was in één woord: magnifiek. Welk een mooie afwerking en heerlijke intonatie. Wij kunnen de 'N.H. Gemeente van Dalfsen van harte gelukwensen met zulk een mooi orgel. De organist, de heer Luteyn ziet graag gasten in de vakantie. Daarom als u in Dalfsen komt, ga eens kijken in de Grote Kerk*. Momenteel zijn de heren Hendriksen en Reitsma bezig met het Van Dam-orgel in de Grote Kerk in Nunspeet.

Wim v.d Panne

Commentaar en aanvullingen op het voorgaande verhaal (afschrift dL uit OB): Het loze front bevat houten imitatiepijpen, geen kas en gaat grotendeels schuil achter het orgel, uit Hengelo afkomstig, dat ervoor is geplaatst. Het oorspronkelijk geheel moet er uitgezien hebben als een 8 voets hoofdwerk met 4 voets rugpositief, waarbij alleen het rugpositief sprekend was en opzij bespeeld (mededeling organist Luteyn), aan linkerzijde, dus andere zijde als bij het huidige orgel. (De vader van de heer Luteyn was hier organist en hij heeft hier nog herinneringen aan uit zijn schooljaren. Het oude orgel was te koop aangeboden, doch niemand wilde er iets voor geven. Tenslotte heeft een Joodse opkoper, Stibbe geheten, de zaak meegenomen. Het huidige orgel is duidelijk breder gemaakt. Deze aanbouwsels waren zeker al in 1930, bij de plaatsing aanwezig. Het is destijds voor f 3000 aangekocht. (Mededelingen Luteyn, die ook nog vertelde, dat volgens deskundigen, o.m. Hülsmann, het pijpwerk van het hoofdwerk plm 140 jaar oud zou zijn. Dispositie (volgorde slepen):

M a n u a a l C-f''

Prestant 8' compleet vanaf C, frontpijpen nieuw, boventussenvelden loos (deze zijn ook nieuw)
 Viola 8' C-H van Roerfluit, van II afkomstig
 Roerfluit 8' C-H (ongeveer) hout, van II afkomstig en dientengevolge te eng voor dit klavier.
 Octaaf 4'
 Quint 3! prestantquint
 Fluit 4' geheel gedekt
 Octaaf 2'
 Cornet 3 st af c', in werkelijkheid 4 st, ooit 5 st geweest.
 Mixtuur 3-4 st
 Trompet 8' fabr.p. zinken bekens, Valckx en vK 1930

M a n u a a l II C-f''

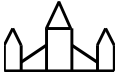

Holpijp 8' pijpwerk achter dat van I, wat hoger en daarvan door looppad gescheiden (volgorde van achteren gerekend) van I afkomstig, wijder dan Roerfluit en duidelijk hoorbaar, veel te wijd voor dit klavier, C-H hout
 Prestant 4' nieuw
 Roerfluit 4' nieuw, inw, roeren, 6 kl.p. open conisch
 Sesquialter 2 st nieuw
 Woudfluit 2' oud, dus wellicht Bakker & T. open conisch, ook gr. octaaf
 Cymbel 2-3 st. nieuw
 Kromhoorn 8' oud tongenblok, overige onderdelen nieuw, kunststof koppen, bekens cilindrisch zeer eng.

P e d a a l C-d'

opzij achter aanbouwsel front links, volgorde van binnen uit.
 Subbas 16' eiken oud
 Prestant 8' nieuw
 Octaaf 4' oud
 Fagot 16' nieuw, beweeglijke deksels, mahonie stevelblok, metalen stevels,
 Schalmey 4' nieuw, mahonie stevelblok, kunststof koppen, trechtervormige. bekens

Tremulant, Manuaalkoppel, Pedaalkoppel

Mixtuur	Cornet	Sesquialter	Cymbel
C 2' ...	c' 8 2 2/3 2 1 1/3	C 1 3/5 1 1/3	C 1/3 1/4
cs 2 2/3 ...	gaten 5de koor aanwezig	f 2 2/3 1 3/5	G 1/2 1/3
cs' 4 ...	hieruit af te leiden:		d 2/3 1/2
cs'' 5 1/3 ...	zou ook 2' koor kunnen zijn geweest	a	1 2/3 1/2
			e' 1 1/3 1 2/3
			h' 2 1 1/3 1
			fs'' 2 2/3 2 1 1/3

Lade. Indelingen: Man. Pos.

Sleepsysteem, kunststof slepen.

Klaviatuur geheel nieuw, moderne vormgeving "Hendriksen en Reitsma Anno Nunspeet 1966"

Klaviatuur rechts.

Intonatie en pijpwerk. Pijpwerk oud tenzij anders aangegeven. Aan kernen gewreven.

De Octaaf 4' van het pedaal is het enige register dat enigszins redelijk is geïntoneerd, de lovende woorden hiervoor van W.vd Panne ten spijt.

Imitatiefront. Achterzijde zwart geschilderde letters: "ANB / 1884" en "IHS 188411

Verder wat potlood- en krijtaantekeningen van diverse personen en jaren 1908, 10 okt 1871.

Pijpen hoofdwerk vermoedelijk XVIII, misschien ook de Viola, hoewel deze een merkwaardig hoog labium heeft en hoger tingehalte. 18 okt'75

Kranteknipstel Withaar, geschreven door H.J.Groenbos, ongedateerd. Aantal citaten uit gedenkboek Herv. Kerk te Hengelo uit 1913 (1813-1913). In 1813 begon blijkbaar de geschiedenis van de Hervormden in Hengelo, die eerst in een kerkgebouw in bezit van Baron van Mulert, kerkten. 14 juli 1839 nieuw kerkgebouw klaargekomen. "Den 21 Februari 1844 mocht de in October 1843 bevestigde predikant D.J. van Haaften " in tegenwoordigheid eener buitengewoon groote schare " een nieuw kerkorgel plechtig inwijden".

Inmiddels is vast komen te staan, dat het orgel van Holtgräve is. (Broekhuizen. De voor H. karakteristieke hoge onderkas bevestigt dit)

Zomer 2001.

Dedemsvaart Hervormde Kerk

- 1870 30/3. J. Van Loo, Zwolle⁹
- 1909 M. Maarschalkerweerd Herstelling en wijziging. Aard der werkzaamheden onbekend
- 1930 G. van Leeuwen, plaatsing elektrische windmachine¹⁰
- 1938 G. van Leeuwen en Zn, Leiderdorp, restauratie: revisie windladen en balg, Bvw.: - Vox humana 8', + Nasard 2 2/3', + Gemshoorn 4' (*één stem meer; hoe kan dat?. Vermoedelijk is toen ook de Octaaf 4' BW verdwenen*), Trompet 8 vernieuwd, herintonatie. Pedaaltransmissie uit Bourdon 16' aangebracht¹¹
- 1950 Onoordeelkundige ingrepen door een amateur-orgelbouwer.
- 1955 Restauratie door W. van Leeuwen, Leiderdorp, nieuwe sleepconstructie (VEKA), kantsleep Bovenwerk aangebracht, disp.wijzigingen:
Cornet -> Sesquialter 3 st. Bourdon 16" -> Quintprestant 2 2/3', Mixtuur vergroot e hoger van samenstelling gemaakt, Viola di G -> Prestant 2', Trompet 8' en Fagot 16' verwisseld, zodat nu de Fag is gehalveerd.in bas en dc
Op BW: Viola di G -> Prestant 2', Nas 2 2/3 -> Quintfl 1 1/3' (opschuiving), Gh 2' -> Sifflet 1' (idem). Veel nieuwe kernen ingezet
In de dispositie die L.Oosterhuis opgeeft is waarschijnlijk abusievelijk de Octaaf 4' op BW nog opgegeven.
- 1972 firma Verschueren, Heythuysen, restauratie o.l.v. Klaas Bolt¹².Mechaniek verbeterd, Hoewel het Bolt-archief niet erg duidelijke is, wat dit orgel betreft, valt doch door combinatie van gegevens wel uit te maken wat de werkzaamheden waren: De dispositie genoemd in het voorgaand onderzoek stemt afgezien van de Octaaf 4 BW overeen met die van Oosterhuis. De disp. wijzigingen: Terts 1³/₅' -> Octaaf 4', Qf 1¹/₃ weer teruggeschoven naar 2²/₃', Cimbels -> Flag 2'. Fagot 16' herintoneerd. Nieuwe pedaalade gemaakt voor 4 à 5 stemmen, hierop alleen geplaatst Subbas 16' en Octaaf 8'. Kennelijk was er keuze (wegens beperkte geldmiddelen) tussen twee opties: verbetering disp. BW of in pedaal Oct 4' en Bazuin. Het gekke is, dat in Verschueren Orgelnieuws Kerstmis 1972 nog de oude bovenwerkdispositie staat.
- 1997 Restauratie Verschueren Heythuysen. Globale reconstructie met handhaving vrij pedaal en met gebruik van Van Oeckelen-pijpwerk (1975) uit het Pelstergasthuis te Groningen en wat oude pijpen uit voorraad Verschueren¹³. Kantsleep verwijderd. VEKA weg. Doordat de beide pedaal koppels bleven konden Trompet en Fagot niet weer verwisseld worden. Pneumatische tremulant gehandhaafd.

Beschrijving van het orgel 1975

Op het orgel bordje, waaruit blijkt dat het is geschonken door Bonne Berends en zijn echtgenote Liebegien Kreuzen op 12 sept 1868. Gebouwd door J. van Loo, Zwolle en in gebruik genomen 30/3 1870 (nieuw bordje
Verder: "Hersteld A° 1954 door Willem van Leeuwen G zn"

M a n u a l	C-f" volgorde lade	B o v e n m a n u a l	C-f" boven vorige volgorde lade
Prestant 8'		Prestant 8'	C-H gedekt
Holpijp 8'		Gedekt 8,	
Openfluit 4'		Fluit 4,	
Octaaf 4'		Octaaf 4'	vrij nieuw
Quint 2 2/3'		Nasard 2 2/3	vrij nieuw
Octaaf 2'		Flageolet 2'	vrij nieuw
Sesquialter "3 st" g	2 2/3	Sifflet 1'	vrij nieuw
	a 2 2/3 1 3/5	Dulciaan 8'	wat ouder
	c' 2 2/3 2 1 3/5		
Mixtuur 4-5 st	samenst. verm als Oosterhuis		
Fagot 16, bas	houten stevels en		
Fagot 16, ds	metalen koppen		

vO 21/9'75

De Mixtuur was volgens Oosterhuis aldus samengesteld:

C	1 1/3	1	2/3	1/2
c	2	1 1/3	1	2/3
c'	2 2/3	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2	1 1/3
c'''	4	2 2/3	2	2 1 1/3

Cimbel (uit arch. Bolt?):

C	1/6	1/8
G	1/4	1/6
c	1/3	1/4
g	1/2	1/3
c'	2/3	1/2
g'	1	2/3

⁹ Op orgel bordje nog in 1975 aanwezig, waaruit blijkt dat het orgel is geschonken op 12 sept 1868 door Bonne Berends en zijn echtgenote Liebegien Kreuzen en door bovengenoemde bouwer is gemaakt en in gebruik genomen 30/3 1870. Ander bordje: "Hersteld A° 1954 Willem van Leeuwen, G zn"

Stemmen voor Waarheid en Vrede 1870, 542 geeft hetzelfde. Ook nog dat het geschenk was naar aanleiding an hun 50 jarig huwelijksfeest en dat het orgel is ingespeeld door dhr Bathman te Zwolle.

¹⁰ Deze en vorige: boekje bij ingebruikneming

¹¹ Gegevens t/m 1955 ontleend aan Luc Oosterhuis *Het orgel in de Ned.Herv. Kerk te Dedemsvaart*. OB 1, 117 (nov'58)

¹² Zie ook archief Bolt. en HO 69, 40 (febr'73)

¹³ Aart van Beek, Verslag Restauratie Dedemsvaart NHK 18-2-1997 en KV-uitgave bij ingebruikneming Het gerestaureerde orgel in de Nederlands Hervormde Kerk te Dedemsvaart

c" 1 1/3 1
g" 2 1 1/3

Dedemsvaart Hervormde Kerk - vervolg.

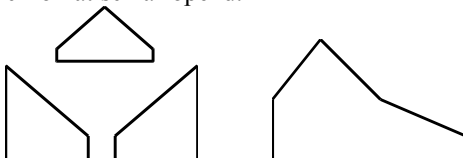
Huidige toestand¹⁴ (tenzij anders opgegeven: pijpwerk 1870). Zie ook het dispositieoverzicht

M a n u a a l	C-f"
Prestant 8 vt	C-h' in front (v.Beek geeft op: tot a')
Cornet 5 st	geheel 1997 C 8 (ged) 4 2 2/3 2 1 3/5
Bourdon 16 vt	C-h eiken (de oude, stond 1955-97 op pedaal), disc v.Oeckelen 1875)
Holpyp 8 vt	C-H eiken
Fluit 4 vt	geheel cil. open
Octaaf 2 vt	
Octaaf 4 vt	
Mixtuur 3 en 4 st	ca 30% nieuw
	C 2 1 1/3 1
	c 2 2/3 2 1 1/3 1
	c' 4 2 2/3 2 1 1/3
	c" 5 1/3 4 2 2/3 2
Fagot bas/Discant 16 vt	Opslaand. Er is afgezien van een reconstructie van de oorspronkelijk doorslaande Fagot 16', omdat daarvoor te weinig aanknopingspunten waren. Wel zijn oude delen in dit register aanwezig. Metalen stevels en koppen, kelen deels oud.
Trompet 8 vt	1997, metalen stevels en koppen
B o v e n m a n u a a l C-f"	
Prestant 8 vt	C-H eiken zelfstandig
Gedakt 8 vt	C-H eiken
Viola di Gamba 8 vt	C-H van Gedakt, rest v.Oeckelen 1875
Octaaf 4 vt	1997
Fluit 4 vt	Gedekt, c"-f" open cilindrisch
Woudfluit 2 vt	C-h v.Oeckelen 1875, c'-f" 1997, geheel open cilindrisch
Clarinet 8 vt	Doorslaand, Van Oeckelen 1896, uit voorraad Verschuieren
P e d a a l C-d'	
Subbas 16'	naaldhout, 1948 uit voormalig koororgel Sint Jans kathedraal te 's-Hertogenbosch
Octaaf 8'	1972

Koppel b/d (manuaalkoppel)

Pedaal Manuaal	
Pedaal Boven Manuaal	
Tremulant	pneumatisch
Afsluiter (HW)	
Afsluiter (BW)	
Windlosser	

In een der stukken wordt de aanwezigheid van het oorspronkelijk contract gesuggereerd. Ik kon het niet vinden.
Indeling Laden Hw in twee delen, diatonisch aflopend naar binnen, Bovenwerk één lade diatonisch gr. in midden, Pedaalladen achter orgel ter hoogte van het bovenwerk, Gr.p. diatonisch gr. in midden, aan zijde klaviatuur, rest (15 p. chromatisch aflopend.

Windvoorziening: magazijnbalg balg onder de pedaallade. Winddruk: 83 mm (alle werken)

Plaats klaviatuur: rechterzijde. Handklavieren oud, reg.knoppen en ped.kl. nieuw

Pijpwerk: Toonhoogte a'=438 Hz (alle werken). Oude open pijpen hebben nieuwe bovineinden, expressions alleen bij de V.di Gamba

Kas van naaldhout

koster Prinsen 0523-616615
Hoofdstraat 5 (adres kerk of koster? ze zitten naast elkaar)
Geïnteresseerde organist Mulder

Dedemsvaart, Rooms katholieke Parochiekerk Sint Vitus

Kerk Goed klinkend, Eerste steen 1875)

Orgel op koortribune in de toren:

1881 "Maarschalkerweerd & zoon / Utrecht A 1881" (messingplaatje op orgel)

Manuaal	C-f" (lade dwars op front, volgorde van links naar rechts, gezien uit de kerk:
Prestant 8 voet	C-H open hout
Fluit 4 voet	C-h open cilindrisch, 'c-f" overblazend
Viola di Gamba 8 voet	Geheel zelfstandig. C-H van zink., expressions, rest orgelmetaal, ook expressions
Dolcissimo 8 voet	C-H van Holpijp, rest metaal, open licht trechtervormig met expressions
Holpijp 8 voet	ronde opsmeden, geheel metaal gedekt
Prestant 4 voet	expressions behalve kleine pijpen
Octaaf 2 voet	C-h prestantmensuur, fluitachtig geïntoneerd, vanaf c' overblazend, expressions
Pedaal aangehangen	C-f

Calcant (nog in werking met met belletje)

Ventiel (ook nog in werking)

Kas zonder dak behalve een stukje achter de frontpijpen. Houtsoort? Waarschijnlijk voorzijde eiken, rest naaldhout.

Windvoorziening: mag.balg en schepbalgen. Buiten gebruik gestelde voetspompen. **Winddruk** 80 mm

Klaviatuur voor het orgel, technische inrichting dus als gewoonlijk bij een orgel,, waar de klaviatuur opzij zit.Ronde reg.knoppen boven de lessenaar, met daarop plaatjes met reg.namen in gotische letters, die van Fluit 4 vt en Prestant 8 vt afwijkend: schuine letters.

Lade dwars t.o.v. het front, chromatisch, kleinste pijpen vooraan.

Prontpijpen stom, enige geciseleerd. Deze stomme pijpen hebben wel kernen.

Het instrument is kennelijk op de elektrische. windvoorziening na geheel in originele toestand,,

Toonhoogte 436 Hz bij 24° (432 bij 18°)

vO 21/9'75

vO / dL 29/6'05. Kosteres Mw Groen Langewijk 192. 0523-614755

Koororgel.

Elektrische tractuur. Het zou afkomstig zijn uit een ziekenhuis in Assen

Deventer (voorm. Herv.) Bergkerk (St.Nicolaaskerk, thans tentoon-stellingsruimte.

Historische gegevens uit Bolt-archief.

- 1841-43 Johann Heinrich Holtgräve, gekeurd door de organist der Grote Kerk C.A.Brandts Buys, verving orgel, dat in 1639 was vermaakt door de Gebr. Arnholt en Tobias Baders.
- 1866 reparatie door Hermannus Gerhardus Holtgräve (zoon vorige).
- 1889 voorstel Van Oeckelen gelukkig niet aangenomen.
- 1948 Sanders nieuwe Trompet (Van Oeckelen?) en Fagot 8, nieuw pedaalklavier.
- 1971 De Koff offerte, betr. demontage en evt. weer opbouw orgel en overige correspondentie 1970-71 (aanvankelijk nog met Herv. gemeente) over demontage door De Koff (Bolt-arch.)
- 1974 Corresp. met uitbr. op Rgw met Mixtuur op voor vulstem voorbereide plaats, wat aanvankelijk geweigerd werd.
- 1977 Opdracht. restauratie Blank, adv. Bolt
- 1979 Blank, prijsopg. uitbr. met vrij pedaal (waarvoor voldoende ruimte is).
- 1981 16/1'81. Bolt, zeer gunstig eindoordeel. Wijzigingen uit 1948 ongedaan gemaakt. Na rijp beraad is besloten de slecht gemaakte en slecht functionerende oorspronkelijke mechaniek te vervangen door nieuwe in 19de eeuwse stijl. Mixtuur toegevoegd op één der open plaatsen op het rugwerk, vrij pedaal (nog) niet.
- 1901 Reil opknappbeurt

M a n u a l (I)

Prestant 16 voet	C-Fs open naaldhout met stemschuiven, af G in fr. (contract grenen) Bolt: af Fs
Bourdon 16 voet	24 p naaldhout (contract: Noors vuren)
Octaaf 8 voet	Gr. octaaf open naaldhout (contract grenen)
Holpijp 8 voet	Bolt: Baders inscr. h" op e", etc., oospr. op Rugwerk. Zelf genoteerd 8 van hout (eiken?)
Cornet 5 sterk	Bolt: c'-e' op lade, rest op verhoogde bank
Octaaf 4 voet	
Gemshoorn 4 voet	oud. (Bolt: XVI-XVII), geheel open
Quint 3 voet	oud. (Bolt: gr.oct. oud), prest.qnt
Octaaf 2 voet	
Mixtuur 4 sterk	
Fagot 16 voet	Dulc.bekers houten koppen en stevels (orig)
Trompet 8 voet	1981 houten koppen en stevels

R u g w e r k (II)

Prestant 8 voet	gr. in front
Salicionaal 8 voet	eng conisch
Roerfluit 8 voet	C-H Noors vuren (Bolt). Mijn aantekeningen: geheel metaal
"Flute travers 8 voet"	Open plaats
Octaaf 4 voet	
Open fluit 4 voet	geheel open
Woudfluit 2 voet	(was verschoven tot 1 1/3, teruggebracht) geheel open cil.
Octaaf 2 voet	
Quintfluit 3 voet	1981 opgeschoven Fluit 4 vt v.Oeckelen 1889? Nu 19 p. gedekt, rest open cil. Bolt schreef (toen het nog een 4 vt was): 10 kl. open. (Dan zijn er nu 29 ged.)
Mixtuur 3 st	1981 (was open plaats voor 3 st. vulstem)
Fagot 8 voet	(Dulciaan) oud, houten stevels en koppen
Trompet 8 voet	1981, houten stevels en koppen

Tremulant

Cl.Koppeling
Sperventiel (Pos)
Sperventiel (Man)

C-f", C-d'

Mixtuur Man.

C	2	1 1/3	1	2/3
c	2 2/3	2	1 1/3	1
c'	4	2 2/3	2	1 1/3
c"	8	5 1/3	4	2 2/3

Cornet

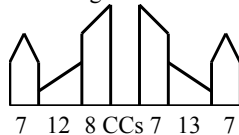
c'	8 (ged)	4	2 2/3	2	1 3/5
----	---------	---	-------	---	-------

Mixtuur RP

C	1 1/3	1	2/3
c	2	1 1/3	1
c'	2 2/3	2	1 1/3
c"	4	2 2/3	2

Kas. De onderkas bestaat alleen uit de voorkant en een paar stijlen, aan de zijkanten en achterzijde is deze open.

Windvoorziening. 3 spaanbalgen, alle op w.machine aangesloten. Winddruk 75 mm

Laden. Indeling lade Man
(achteraanzicht)

Indeling Positief: gelijk, ook in 2 delen (aantallen niet genoteerd)

Deventer Bergkerk - vervolg

Tractuur. Bolt: "Na rijp beraad is besloten de slecht gemaakte en slecht functionerende oorspronkelijke mechaniek te vervangen door nieuwe in 19de eeuwse stijl.

Klaviatuur. Toetsbeleg niet origineel, toetsen onbekend. ped.klavier nieuw.

Indeling reg.knoppen:

Sal 8	T 8	Fg 16	P 8
(Fl. trav)	Mxt 4 st	O 2	Rf 8
Opf 4	Q 3	Gh 4	O 4
O 2	O 4	Co 5 st	Wf 2
Mxt 3 st	Hp 8	O 8	Qf 3
T 8	B 16	P 16	Fg 8
Trem	Sperventil (Man)	Cl.Kopp	Sperv. (Pos)

Pijpwerk. Veel pijpen verlengd. Bolt: Veel geïntoneerd wegens beschadigingen. Oud pijpwerk, zie Bolt. Hw P16 en 8 en B16 niet bereikbaar, verder geen oud p. gezien, wel de 3 f 4 door Bolt genoemde oude stemmen.

Toonhoogte 445 Hz

28/5'01

Organist Ton Zwartkruis.

Verder (stichting die tentoonst. organiseert): Frank Kersten. 0570-644797 en 06-22080622

Deventer, Doopsgezinde Kerk

H.G. Holtgräve (jr dus)

Deventer, Christelijke Gereformeerde Kerk

Iemand deelde mij mee (Kriek? of Den Os?)

Gebruikt orgel geplaatst in 1951 toen de synagoge Chr.G. is geworden.

Deventer R.K. H.Hartkerk

Voormalige orgel: Een pneumatisch orgel van interieure kwaliteit¹⁵

Huidige orgel:

1859 Gebr. Van der Aa, Oosterhout. Oorspronkelijke locatie Seminarie Bovendonk.
? disp.wijziging:
1934 B. Pels 1934, orgel overgeplaatst naar Hem, Hervormde Kerk, ped.klavier vervangen, disp.wijzigingen.
1972 Gebr. Reil 1972, orgel aangekocht en gedemonteerd in verband met afbraak kerkgebouw te Hem.
1977 Gebr. Reil, orgel geplaatst te Deventer, gerestaureerd, toestand van vóór 1934 gereconstrueerd.

Overzicht disp.wijzigingen

1859 (vlgs v.d.Harst) ?	1934 Pels	1977 Reil
Man. I		
Bourdon 16'		
Prestant 8'		
Roerfluit 8'		
Viola di Gamba 8'	Octaaf 4' (van II)	
Flûte travers 4'	Octaaf 2 vt (XVIII Vlaams)	
Cornet 5 st. disc.	Prestant 8 vt disc. ¹⁶	Cornet 5 st dc
Man. II		
Prestant 8' disc.		
Octaaf 4'	Viola di G. 8' (van I)	
Flûte d'Amour 4'	Holpijp 8 vt (XVIII Vlaams)	
Super Octaaf 2'		
Coraal	Fluit 4 vt (XVIII Vlaams)	
Trompet 8' bas/disc. C-g ^{'''} , C-f (aangeh.)	Voix Céleste 8 vt	Trompet 8' b/d Nu ped. tot d'

Huidige situatie

M a n u a a l I	C-g ^{'''}
Cornet 5 st disc.	1977, naar voorbeeld vd Aa-orgel in de St. Johannes de Doper te Oosteind c' 8 (ged.), 4, 2 2/3, 2, 1 3/5
Prestant 8 vt	1859, deel in front
Bourdon 16 vt	C-A eiken, rest metaal; half opengetrokken spreekt C-d ¹⁷ .
Octaaf 4 vt	1859, ook enkele pijpen in het front.
Roerfluit 8 vt	1859, geheel van metaal en met roeren
Octaaf 2 vt	XVIII Vlaams
M a n u a a l II	
Prestant 8 vt disc.	(c')
Viola di Gamba 8 vt	1859, C-H van Holpijp
Holpijp 8 vt	XVIII, Vlaams, C-H grenen, c-fs ^{'''} gedekt, metaal, g ^{'''} open
Super Octaaf 2 vt	1859
Fluit 4 vt	XVIII Vlaams, gedekt, g"-g ^{'''} open cilindrisch
Trompet 8 vt bas/ disc.	1977, naar Oosteind, metalen stevels, koppen en bekens. Bij kleinere pijpen koppen verzonken in de stevels.

Manuaalkoppel (Drukkoppel I-II !!), Tremulant, Ventiel.

Aangehangen pedaal (aan II !), C-d'

Front en kas. Zeer fraaie eiken neo-gothische kas. Met aan elk der zijanten ook nog drie frontpijpen, overhoeks aansluitend aan het eigenlijke front.

Windvoorziening. magazijnbalg met handpomp (hevel in nabijheid klaviatuur), 1859 en windmachine. Winddruk 76 mm gemeten¹⁸

Lade. Alles op één grote lade, II achter I met twee ventielkasten vóór en achter. Indeling diatonisch, naar binnen aflopend.

Pijpwerk a' = 406.0 Hz bij ca 10°, omgerekend: 410 Hz bij 15°¹⁹. Het orgel klinkt zeer zacht, afgezien van de felle Trompet, nieuw in Zuidelijke trant gemaakt.

Klaviatuur aan achterzijde. Lange manuaaltoetsen, nieuw ped.klavier naar voorbeeld van dat van het Vollebregt-orgel in de R-K. St.-Genovevakerk te Breugel (1854). De registerknoppen zijn voorzien van porseleinen plaatjes waarop de registernamen Trompet en Tremulant in blauwe letters en de overige in zwart zijn aangebracht²⁰. Rangschikking der knoppen aan weerskanten in twee verticale rijen, die van Man I aan de buitenzijden van II binnen. Andere porseleinen bordjes bevatten de inscripties "Onder / Clavier" boven de reg.knoppen links van de klavieren, en "Boven / Clavier", rechts, geheel onlogisch dus. Op een veel groter schildje midden boven de lessenaar is te lezen: "Geb¹⁸ Van der Aa . / Oosterhout"²¹ met goudkleurige letters.

¹⁵ Niet zelf waargenomen gegevens: Hans van der Harst, 'Het orgel in de H. Hartkerk te Deventer'. Het Orgel 74/4 (1978), 118-121. Over vdAa: Frans Jespers, 'Huiberd Cornelis van der Aa, orgelmaker te Oosterhout. Het Orgel 70/10 (1974), 327-329.

¹⁶ Frans Jespers, Repertorium van orgels en orgelmakers in Noord-Brabant tot omstreeks 1900. 's-Hertogenbosch 1983,160-161.

¹⁷ Volgens v.d.Harst. Volgens opgave Nivo: Salicional 8'

¹⁸ Dus niet over 1 1/2 octaaf zoals v.d. Harst schrijft. Ook, dat dit deel dan vrij in het pedaal zou spreken is onzin. Het is zeer de vraag of Reil dit zo heeft aangelegd. Het werkt heel anders dan bij ogels waar Reil deze inrichting heeft gemaakt, er is geen duidelijk punt van overgang.

¹⁹ v.d Harst 70 mm.

²⁰ opgave Nivo: 415 Hz

²¹ in strijd met wat v.d. Harst schrijft.

dus niet wat v.d.Harst schrijft. Daarmee is mogelijk zijn probleem, wie L. van der Aa is geweest, van de baan.

Diepenveen, Hervormde Kerk

"D.A.Flentrop 1968" in oude kas (aangekocht) van onbekende herkomst.

Prestant 8' G in fr. rest ged.

Holpijp 8'

Octaaf 4'

Roerfluit 4'

Octaaf 2'

Mixtuur III-IV C 1, F 1 1/3, c 2, c' 2 2/3, c'' 4

Sesquialter c' 2 2/3 1 3/5

Trompet 8' bas

Trompet 8 disc (niet ')

C-g''', C-d'

Kas oud, eiken, hoofdzakelijk groen geschilderd.

Balansklavier, zwevende mechaniek, winkelhaken van hardboard met kernlaken ingevoerd. Ook rest mechaniek ingevoerd, wellenbord van multiplex

Naar ik meen manuaal- en pedaalklavier in oude stijl.

Genemuiden Hervormde Kerk

Literatuur De Mixtuur, 52 (1986), 75-76; 58 (1987), 375-376.p
Maarten Seijbel, Orgels in Overijssel. Elburg, 1965, 89-90.
Henk Beens, Een Orgel jubileert - memoriaal van een meesterwerk, Kampen 1985 .ontleend aan De Mixtuur 52.

Voormalig orgel

1820 12 nov. A. van Gruisen en Zoon, Leeuwarden.²²
1824 4 apr 1824 uitbr. Van Gruisen-orgel uit 1820 met positief door Gebr. Lohman en Zonen, Groningen²³
1882 (niet 1855 wat Seijbel schrijft onder Mastenbroek). Grote dorpsbrand. Kerk en orgel gingen verloren. In een kerkboekje ter plaatse aanwezig (zag ik ca 1975), in bezit geweest zijnde van S. Brouwer Jans Zoon, geb. 12/3 1866, staat geschreven: "Kerk 1882, 6 aug, geheel afgebrand en na herbouwing 23/12'83 weer ingewijd. Orgel ingewijd op dankdag 1885". Het verhaal over onderdelen die naar Mastenbroek gingen, is onjuist. Er kwam in Genemuiden na de brand een hulporgel, het orgel dat nu in IJsselmuiden (in vergrote toestand) staat²⁴

Huidige orgel

1885 Z. van Dijk (niet 1873 zoals Seijbel schrijft)
Dispositie 1885 volgens Seijbel met enkele aanvullingen van NIVO

<i>Hoofdwerk (I)</i>		<i>Rugpositief (II)</i>	<i>(NIVO)</i>
Prestant 8'	Openfluit 4'	Prestant 8'	manuaalkoppel
Bourdon 16'	Quint 3	Holpijp 8'	aangehangen pedaal
Violon 16' dc	Octaaf 2	Viola di Gamba 8'	drie spaanbalgen
Roerfluit 8'	Mixtuur 5 st.	Woudfluit 4'	
Fernfluit 8'	Cornet 3 st. dc	Salicet 4' dc	
Octaaf 4'	Trompet 8'	Flageolet 2'	
		Clarinet 8' zou doorsl. zijn	
	3 spaanbalgen	Tremulant	

1961 L. Verschuieren. Orgel verbouwd en uitgebreid met vrij pedaal
. nieuwe windvoorziening
. nieuwe klaviatuur en mechanieken; RP vanaf nu bespeelbaar van manuaal I.
. dispositiewijzigingen:
HW – Bourdon 16, - Fernfluit 8, + Sexquialter II (vanaf g), + Klein Mixtuur 3-4 st.; Cornet D 3 st. \$ Cornet D 4 st.
RP Prestant 8 \$ Prestant 4, Woudfluit 4 \$ Woudfluit 2; – Salicet 4, - Flageolet 2; + Roerfluit 4, + Larigot 1 1/3, + Cymbel 3 st.
Ped + Subbas 16 (van HW), + Gedektbas 8, + Koraal 4, + Ruispijp 3 st., + Bazuin 16, + Schalmei 4

1965 L. Verschuieren. RP – Clarinet 8, + Kromhoorn 8

1969 Orgelkas opnieuw geschilderd in grijze kleur (volgens De Mixtuur). Is niet waar volgens mededeling ter plaatse.

197x Hendriksen & Reitsma, tremulant toegevoegd

Dispositie, genoteerd in 1968 en 1975

M a n u a a l (II) C-f" (volgorde slepen)

Violon 16 dc Prestant, deel in front, zijvelden aan beide kanten, kantsleep

Prestant 8 gr.deels in fr. veel lange conducten, en plastic installatiebuizen

Mixtuur 3-4 st nieuw hoge samenstelling, naast de oude Mixtuur met veel lagere samenstelling.

C	1 1/3	1	2/3		
c	2	1 1/3	1	2/3	
c'	2 2/3	2	1 1/3	1	
c''	4	2 2/3	2	1 1/3	
Sesquialter 2 st	Gs	2 2/3	1 3/5	nieuw	

Roerfluit 8 11 gr.p. eiken

Octaaf 4

Cornet 4 st vanaf c'

Fluit 4 geheel cil. open

Kwint 3

Octaaf 2

Mixtuur 5 st de oude, in werkelijkheid 3-5 st

C	2	1 1/3	1		
fs	4	2 2/3	2		
c'	8	5 1/3	4	2 2/3	2

Trompet 8 metalen stevels en koppen.

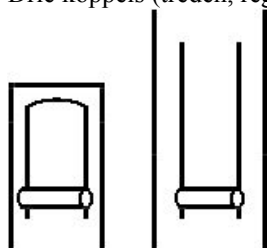
²² Boekzaal 1820 II 661 12 nov. A. van Gruisen en Zoon, Leeuwarden. Zie Fotocopie. Ook Kist schrijft: In 1820 nieuwbouw of uigebreide verouwing

²³ Bz 1824 I, fotocopie

²⁴ tel. Walsma 8/7'05, ook de ongerijmdheid Mastenbrek. Hij zei, dat is vV

Rugpositief (I)	C-f'''			
Prestant 4	Copex Röhre i.p.v. conducten, 6 kleinste pijpen nieuw			
Gamba 8	C-Fs zwijgt, niet aanwezig			
Holpijp 8	plm 42 op lade, rest hout (C-kant 21)			
Roerfluit 4	plm 14 open conisch			
Woudfluit 2	plm 12 p nieuw opgeschoven uit 4 vt			
Cimbel 3 st	nieuw, pijprooster nieuw			
	C	2/3	1/2	1/3
	fs	1	2/3	1/2
	ds'	1 1/3	1	2/3
	c''	2	1 1/3	1
	a''	2 2/3	2	1 1/3
Larigot 1 1/3	plm 6 nieuw, kennelijk opgeschoven uit 2'			
Kromhoorn 8	nieuw, metalen st., extreem eng (pijprooster van deze laatste 2 reg. origineel, met vilt pijpgaten verkleind)			
Pedaal	C-f', volgorde onbekend, gedeeltelijk onder in de orgelkas, gedeeltelijk in uitbouw naar achteren			
Subbas 16	pijpwerk afkomstig van Man. Bourdon 16' (m.t.pl.)			
Gedektbas 8	geen unit			
Koraal 4				
Ruispijp 3 st	C	2 2/3	2	1 1/3
Bazuin 16	zonder repetities			
Schalmei 4				

Drie koppels (treden, registergaten dichtgemaakt.)

Kassen grenen, zwart geschilderd met goud, enkele details vroeger rood geweest. Opvallend groot Rugw. 268 (b) x 250 (h) x 108 (d), Hoofdkas 800 x 400 x 172. Hoogte onderkas 300

Klaviatuur Pedaalklavier vernieuwd. Indeling reg.knoppen:

Kh8	T8	M3st (de oude)	G8
P4	P8	V16dc	Rf4
Hp8	Sq2st	M3-4st (de nieuwe)	Ci3-4st
Wf2	O4	Rf8	Lar1 ¹ / ₃
Sb16(Ped)	F4	Co4st	Bz16 (Ped)
Ged8(Ped)	O2	Kw3	Sch4 (Ped)
	Kor4 (Ped)	Rsp3st (Ped)	

Pijpwerk Aan het orgel een bordje "Z. van Dijk bouwde in 1885 dit orgel. Rest. door L. Verschuieren
Het lijkt niet waarschijnlijk dat nog pijpwerk van Van Gruizen of Lohman aanwezig is (ik dacht toen, dat de kas nog oud was. Het pijpwerk is mooi en traditioneel gemaakt. De grote stemsnijdingen (expressions) zijn echter duidelijk origineel. daar nergens is vast te stellen, dat belangrijke verschuivingen hebben plaatsgevonden. Verder is het pijpwerk geheel van gelijke makelij (origineel). op het nieuwe pijpwerk na. Veel nieuwe stemschuiven. Wij vonden een fabrieksstenpel A in de Roerfluit 8 ook *A₈*). Spits ingetrokken labia, (fluiten rond)

Laden Manuaal in twee delen, klassieke opstelling als bij Hinsz-orgels, rugwerk diatonisch één stuk, naar buiten aflopend

Kerk Ik constateerde toen dat het kerkmeubilair uit de allerjongste tijd stamt. Zie ook de artikelen in De Mixtuur.

vO 6/8'68 en 30/8'75

Organist was toen vd Kolk, bakkerij Bur. ter Veldestraat

1987 Kaat en Tjhuis Restauratie
 . reguleurs vervangen door magazijnbalg
 . tremulant vervangen; plastic conducten vervangen door loden exemplaren
 . toetsmechanieken en koppelingen vervangen
 . nieuwe windladen Ped; windlade HW hersteld
 . lade Subbas 16 achter het orgel geplaatst overige pijpwerk Ped op C- en Cis-laden in onderkas geplaatst
 . nieuw pedaalklavier met omvang C-d in plaats van C-f; bakstukken en knieschot in oorspronkelijke staat teruggebracht
 . dispositiewijzigingen:
 HW – Klein Mixtuur 3-4 st., - Sexquialter 2 st.; + Bourdon 16 (deels van Ped), + Cymbel 3 st. (van RP)
 RP Prestant 4 \$ Prestant 8; - Larigot 1 1/3, - Cymbel 3 st.; + Octaaf 4, + Sesquialter D 2 st. (van HW), + Mixtuur 3-4 st. (van HW)

2005 Ped – Bourdon 16, - Gedekt 8; + Subbas 16, + Octaaf 8. Namen van enige registers veranderd.
 Kaat en Tjhuis, schoonmaak, Subbas iets naar voren geplaatst: voorheen kwam er veel stof van de muur in Nu een schot tussen de pijpen de muur geplaatst.

Manuaal (II) C-f''

Violon 16 (Prestant) kantsleep, c'-a' in zijvelden front
 Prestant 8' C-b' in front; zie schets frontp
 Bourdon 16' disc. C-h hout, disc 1987
 Cymbel 3 st. verm. op plaats vroegere Fernfluit
 Roerfluit 8' C-H hout hedekt
 Octaaf 4'
 Cornet IV st.(dc) verhoogd opgesteld, grootste koor 1961
 Fluit 4' geheel cilindrisch open, brede expressions
 Quint 3'
 Octaaf 2'
 Mixtuur V in werkelijkheid 3-5 st
 Trompet 8' metalen st. en k.

Rugwerk (I) C-f''

Sesquialter D Op uitbouwsel aan voorzijde lade
 Prestant 8' C-Fs zwijgt, c - fs'' in front. (Schets) 1
 Gamba 8' C-Fs van Hp
 Holpijp 8' C-H hout
 Prestant 4' 19 grootste p. nieuw dus vanaf g' oud
 Roerfluit 4' 15 p open conisch, dus vanaf ds''
 Woudfluit 2' geheel open cilindrisch
 Scherp III 1961, in werkelijkheid 3-4 st
 Dulciaan 8' 1965, houten st. platte metalen koppen

Zie voor details vooral De Mixtuur 58 p 376.

Samenstelling vulstemmen

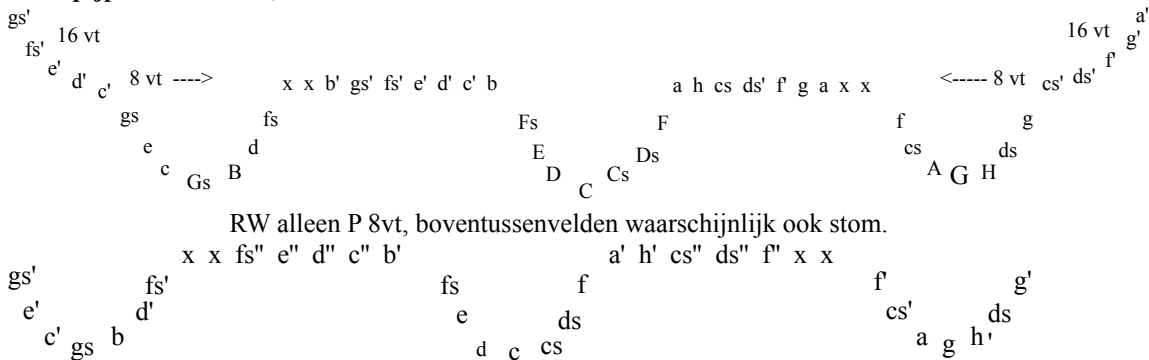
Mixtuur HW	C	2	1 1/3	1						Cornet HW	c'	4	2 2/3	2	1 3/5
	c	4	2 2/3	2						Scherp RW	C	1	2/3	1/2	?
	c'	8	5 1/3	4	2 2/3	2					c	1 1/3	1	2/3	1/2?
Cymbel HW	C	2/3	1/2	1/3							c'	2	1 1/3	1	2/3?
	fs	1	2/3	1/2							c''	2 2/3	2	1 1/3	1 ?
	ds'	1 1/3	1	2/3						Sesquialter RP	a	2 2/3	1 3/5		
	c''	2	1 1/3	1						Ruispijp ped	C	2 2/3	2	1 1/3	
	g''	2 2/3	2	1 1/3											

Kassen

In Van Gruizen-stijl gemaakt compleet met dak en achterwand. Zwart geverfd, niet grijs zoals in Mxt staat. Alleen aan de onderzijde ontbreekt een deel an de achterwand

Frontpijpen

HW, tussenvelden boven stom

Laden

Rw nog met de constructie uit 1961 met telescoophulzen

Toonhoogte

a' = 447.8 Hz bij 27°, dus 441 Hz bij 18

Temperatuur

evenredig zwevend

Discantregisters

beginnen alle bij c'

Windvoorziening

magazijnbalg uit 1987 achter een binnenmuur achter het orgel. 70 mm (gemeten in HW en RW) (*De Mixtuur geeft op.: 90 mm Typfout?*)

Pijpwerk

Grote open pijpen hebben expressions. Wat origineel is, valt uit het historisch overzicht af te leiden. RW P4 heeft oude pijpen; waar die vandaan komen is een raadsel.

Klaviatuur

Reg.knoppen met porseleinen naamplaatjes. Indeling reg.knoppen: Niet origineel naamplaatje van Z. van Dijk. Indeling:

RW (en Ped) Hw (en Ped)d

Hw (en Ped) RW (en Ped)

Dlc8	T8		MxtV	Gmb8
P8	P8		Vln16dc	P4
Hp8	CyIII	Mank	B16	Wf2
Rf4	O4	Ped-HW	Rf8	SchIII
Sb16 (P)	F4	Ped-Rw	ColV	Sq II
P8 (P)	O2		Q3	Bz16 Ped)
Trem	O4 (Ped)		RspIII (Ped)	Sch4 (Ped)

					Dispositieoverzicht
1885 vDijk Man.	1961 Verschueren	1965 Versch	197x H&R	1987Kaat&T	2005 K&T
Vln16	Vln16			Vldc16	
P8	P8			P8	
B16	(Kl.) Mxt 3-4 st			B 16 deel van Ped	
Frnf8	Sesq 2 st			Cmb3st	
Rf8	Rf8			Rf8	
O4	O4			O4	
Codc3st	Codc3-4 st (uigebr.)			Codc4st	
Opf4	F4			F4	
Q3	Kw3			Q3	
O2	O2			O2	
Mxt5st	(Gr)Mxt"5st"			Mixt"5st"	
T8	T8 b/d			T8	
RW					
P8	P4 opgesch.			Sq 2 st	
VdG8	Gmb8		Gmb8	P8 vanaf G, opgesch.	
Hp8	Hp8			Gmb8	
Wf4	Rf4			Hp8	
Salt4dc	Wf2 opgesch.			P4	
Flg2	Cmb 3st			Rf4	
Clar8	Lar 1 1/3			Wf2	
Trem	Clar 8	Kh8		Sch"3st"	
				Dlc8	
Ped aangeh	C-f		Nw laden C-d'		
	Sb16		Sb apart	Sb16	Sb iets verpl.
	Ged8			P8	
	Koraal4			O4	
	Rsp3st			Rsp3st	
	Bz16			Bz16	
	Sch4			Sch4	

Giethoorn, Hervormde Kerk.

Voormalige orgel²⁵

- 1838 afgedankt orgel van de Hervormde Kerk te Blokzijl gekocht.
1864 Nieuwe balg

Huidige orgel

- 1872 H. Knipscheer II
1879,80 F. Bakker, herstel
1931 T. v.d. Molen, Steenwijk. Dispositiewijziging
1952 J. Reil. Restauratie (adv. Bouman), uitbreiding. met vrij pedaal (met elektr. tractuur) en disp. wijzigingen. Als gevolg van allerlei bouwkundige werkzaamheden werd er een nieuwe borstwering gemaakt, de beelden op het orgel verwijderd en het orgel overschilderd.
1999 24/9 Gebr. Reil restauratie, reconstructie Manuaal dispositie en verwijdering Man. pijpwerk 1952. Nieuwe mechaniek en lade (nu mechanisch) voor het pedaal. Tremulant geplaatst. Nieuw schilderwerk (naar teruggevonden kleurresten). Beelden op orgel geplaatst naar voorbeeld van het Knipscheer-orgel te Hippolytushoef²⁶.

Dispositie overzicht 1872-1999 (waarschijnlijk)

1872	1931	1952	1999
M a n u a a l			
Prestant 4'			
Prestant 8' dc			
Bourdon 8'			
Fluit 4'			
Terts 1 3/5' dc	Gamba 4'dc ²⁷	Terts 1 3/5' dc	Terts dc vernieuwd
Quint 3'			
Octaaf 2'			
Mixtuur b/d	Woudfluit 4' b/d	Mixtuur (1') b/d	Mixtuur vernieuwd
Trompet 8'	Octaaf 8' dc met Mxt pijpen	Q.deen 16' dc (ombouw)	Dulciaan / Trompet 8'
P e d a a l			
-		Quintadeenbas 16'	heet nu Quintadeen
-		Octaafbas 8'	heet nu Octaaf
O v e r i g e			Tremulant

Huidige toestand (tenzij anders vermeld, origineel pijpwerk)

M a n u a a l	C-f'''	P e d a a l	C-h
Prestant 4 vt	29 op lade (cs'-f''')	Quintadeen 16 vt	1952, grote pijpen zink
Prestant 8 vt disc.	28 op lade (d'-f''')	Octaaf 8 vt	1952, grote pijpen zink
Bourdon 8 vt	36 op lade (fs-f''') rest eiken		
Fluit 4 vt	gedekt, 12 (fs''-f''') open conisch		
Terts 1 3/5 vt disc	1999, prestantmensusur	Pedaalkoppel	
Quint 3 vt	gedekt ca 1 ¹ / ₂ oct open conisch	Calcant	(motorschakelaar)
Octaaf 2 vt		Tremulant	(opliggend)
Mixtuur II-III st bas	1999, deel 1872 (ut Quintadeen 16')		
	C 1 1/3 1		
	c 2 1 1/3 1		
Mixtuur IV sterk disc	c' 4 2 2/3 2 1 1/3		
Trompet 8 vt	C-h is Dulciaan. Alles met metalen stevels en messing banden		

Kas van naaldhout. Schilderwerk zie historie

Windvoorziening. magazijnbalg met tussenblad en 2 schepbalgen in de onderkas. Winddruk gemeten 61 mm

Lade uit één stuk, diatonisch naar buiten aflopend

Klaviatuur manuaaltoetsen oud, rest geheel nieuw, ook de reg.knoppen en pedaalklavier

Stemming Neidhardt, toonhoogte 435 Hz (gemeten 434.4 bij 14°)

²⁵ volgens folder Kerkvoogdij.

²⁶ Veel gegevens uit "Het Knipscheer-orgel in de Hervormde Kerk te Gethoorn (kennelijk Tuinstra), Vrijwel hetzelfde in OK 4, 11 (1999)

²⁷ 8' volgens opgave NIVO, alle overige bronnen 4'.

Glanerbrug, Hervormde Kerk.

Leg-arch (dossier Enschede, Vredeskerk): Leg aan Fl. Voorheen Spanjaard-unit.

Hardenberg, Hervormde Kerk.

Scriba mevr. Broekroelofs 0523-231767
KV. Wolbink 0523-267036. Als het niet lukt: nog eens mevr. B. bellen.evt tegen 10 uur
Hamberg koster 0523-264569. Klaar mei/juni.

Hasselt, Herv. Stevenskerk

Reeds vóór 1480 had de St. Stevenskerk te Hasselt een orgel, dat gebouwd was door Jacob van Bilsteyn uit Kampen. in 1480 werd n.l. een restauratie uitgevoerd door Johannes Jacobsz van Bilsteyn, orgelmaker te Rhenen, zoon van genoemde Jacob van Bilsteyn, blijkens onderstaand contract²⁸ :

wy, Burgemeesteren, Scepen ende raidt der stat van Renen doen kont allen iuyden dat voir ons gecomen is Johannes Jacobssoin, organist, onse burger ende becande, dat hij geloofd had ende gelaifde aldair voir ons dat urgel dat meyster Jacob syn vader gemaict heeft innen Sunte Stevenskercke binnen Hasseit te wachten ende te waren van allen gebreke ende schelinge den urgel voirg. van hem selven comend ter tyt ende so lange meister Jacob syn vader voirs. levet also dat Johannes voirs. tegebreck dairaan bij hem selven comende maken ende holden sal dair hy niet meer voir hebben en sal dan die kost ende materi dair to dienende ende een quarte wyns so dicke des geboirden gelyck die cedel van den werck dat vorder uutwiset by die welcke meister Jacob voirs. tvoirs werck ende urgel angenomen heeft te maken ende vollenbrengen. Gegeven int jair ons Heren duser vierhondert ende tachtich in profesto Sancte Crusis invoncionen. venskerk bleef ingericht voor de Roomse eredienst doch er gingen ook protestantse predikanten voor die- n.b. uit de stadskas betaald werden.

Op 26 oktober, 1582 's morgens bij het openen der poorten, drongen op last van "Ridderschap en Steden van Overijssel- onder bevel van de hoplieden Crom van Steenwijk, Wolter van Doorn en Nieolaes van Haerlem, drie vendels (150 soldaten) de stad Hasselt binnen. Deze vrienden plunderen een paar huizen en vegen de kerk schoon. Het kleine orgel (Schepenkoor) wordt vernield alsmede het orgel in de kapel op de "Heilige Stede-, De vernieling schijnt overigens keurig geadmistriseerd te zijn. Een inventarisatielijst maakt behalve de melding van het vernielde kleine orgel ook melding van het feit dat het (grote) orgel (gebouwd door Slegel) uit de kerk werd genomen. Het orgel schijn gered te zijn. Uit een kerkrekening van 1591 blijkt dat een bedrag van 8 goudguldens en 7 stuivers betaald werd voor het stel(1)en van dat oerghel een "trumpetten daer in te maecken-. Een andere afrekening vermeldt nog: Den 3e november 1612, Mr. Henrick Esselinck Orgelmaker, "vant repareren des orgels . . 90 991, 17 st.

Op 27 april 1622 visiteren Jacob.- en Jan van (du)Lin, (vader en zoon) uit Utrecht het orgel te Hasselt. Het resultaat hiervan is een restauratiebestek gedateerd 20 september 1622 en getekend door Jan Jacobszoon.

Het contract luidt als volgt:

"Besteck waer nae men het werck sal vermacken te weten in den eersten, so "sal men de blaesbalcken afbrecken ende daer~ nieuwe bogels in maecken ende "dan met nieue Coejehuyden overtrecken.

"Noch sai men de wintiaeden alles uytbrecken ende tenemaei voorsyen ende _wederom dicht maecken.

"Noch sullen de Screten alle versien worden naer syn behooren ende wederom "dicht maecken.

"Oock sullen men de blaesbaleken verleggen dat syder sullen moghen altyt by _geracken om wel te onderhouden

"Voorts so sal men alle het pypwerck alles wel voorsien dat het wel in goede „Orde staet ende dat tselve wei accorderen te weten alle de Registeren in den _eersten het Praestant met de Octaef ende Scharp, mette Mixstuer maecken het "Principael, daerna de Holpijp ende alle de geluyden nae van nant de fluyt, "9,-mschenhoorn, assaet, sufflet, trompet, cromhoorn, Quintide, dit syn de _Registreren van het bovenste werck.

"Noch so2 salmen het posityff ofte aenden rug allees: teenenmael voorsien ende "maecken alle de geluyden dair in ane syn behooren, te weten de holpijp, "octaefken, scherpkken, met het cromhoornken ende de pypen alles wederom "terecht tebrengen.

"Noch salmen het Pedaei of dat men met de voet speelt oock maecken naer "syn behooren.

"Voorts alles wat er toe van nodich es met nyt besonders ende dat alles tot "opneming van mrs. die het haer verstaen voor de somme van seshondert "Car.gul."

J. Jacobs, Orgelmaecker 1622.

De restauratie wordt aan du Lin opgedragen, want op .9 januari 1623 wordt de eerste termijn van de restauratiesom aan Jan uitbetaald.

Dit 'is omschreven ats votgt--

"Den 29 januari 1623 bet. an Mr. Jan Jacobs, Orgelmaker, 250 gar.gl. wetende >et eerste termyn van 500 car.gl.: soe hy ende zijn zalige vader, volgentz be"steek daarvan benaempt, bedongen hebben vant orgel alhyr in alles wel te

"repareren

Heeten, Rooms Katholieke kerk, Maria Onbevleete Ontvangenis.

Grote orgel.

Rapport Ton van Eck 18/11'91, gebruik makend van aantekeningen van F.Carpman van het Kerkbestuur.:

- 1829 C.F.A.Naber, 10 stemmen. Het is niet duidelijk of dit een archiefgegeven is, of dat dit aan Broekhuizen (H122) is ontleend. Laatstgenoemde geeft bouwer en jaar, en deze disp. (van slechts 9 stemmen):
P8 Hp8 Fldc8 O4 Q3 F4 Mxt4-5st O2 Td/b 8 Trem Vent.
- 1869 Elberink. Vergroot tot 15 stemmen. Mogelijk moet dit jaartal zijn 1896. v.Eck zegt: Jaar 1896 genoemd, niet te verifiëren. Het zal wel logisch zijn, dat toen het later genoemde neo-gothische front is gemaakt na bouw van en overplaatsing naar de nieuwe Tepe-kerk in 1892 of later. Broekh.commentaar: 1870. Het bovenwerk is dus door Elberink toegevoegd.
- 1892 Nieuwe Kerk (Tepe).
- 1896 Onduidelijk, zie 1869
- 1929 Electr.windmachine aangebracht.
- 1944 Oorlogsschade.
- 1946 herstel door Elbertse.
- 1949 Front en frontpijpen vernieuwd. "Neo-gothisch front verdwenen".
- 1991 20/12. Voorstel Elbertse & Zn, Soest tot bijplaatsen van een Subbas 16', die hij uit voorraad kan leveren. Dit gaat niet door. Er is een B16 in de disc. op de plaats van Naber's Fl.8 dc en pneum. in de bas
- 2000 in restauratie bij Elbertse, verwacht: klaar eind november

M a n u a l

Prestant 8 voet C-d' in fr. zink 1947
Bourdon 16 voet C-d' pneum.
Holpijp 8 voet C-H zink
Octaaf 4 voet 1947
Quint 3 voet 1947
Roerfluit 4 voet 17 p. open conisch
Octaaf 2 voet 1947
Mixtuur b/d
Trompet 8 voet b/d 1947

B o v e n w e r k

Holpijp 8 voet C-H naaldhout
Salicionaal 8 voet 1947 af c, c-h zink
Flûte amabile 4 voet Elberink?
Pyramidefluit 2 voet 1947
Sesquialter 2 sterk 1947 i.p.v. Vox Angelica

C-f''' Disc reg. af c'

Pedaal niet genoemd

Indeling lade: gs e c Gs B d fs e''' ... b Fs E D C Cs Ds F a .. f''' g ds H G A cs f

Pijpwerk: deel oud.

Plaatsing op galerij Westzijde in de toren. Schijnt later naar achteren te zijn verplaatst.

vO 15/5'00 orgel lag bij Elbertse
Lid kerkbestuur / één der kosters: Fiselier

Op 31/7'51 bezocht. Boekje Van Eck gekocht, zie daarin. Bespeeld en volgende opgeschreven:

Hp 8 donker metaal,

O 4 expressions

Q 3 idem

Rf 4 kl.p. wijd cil. open

T 8 metalen st.

II strijkers met expr. Sexq idem. Deze is fluit 2 2/3 conisch 1 3/5 cilindr.

Klank valt zeer tegen.

Koororgel.

Onlangs gekocht van een Internaat of klooster of i.d. in Heemskerk. Maarschalkerweerd. Zie boekje Van Eck

M a n u a l (volgorde lade en reg.kn.)

Roerfluit 4 voet

Violon 8 voet vanaf c'

Prestant 8 voet bas van hout achter op de lade, deel in front, kleinere frp. zijn stom

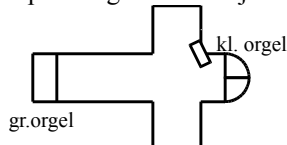
Viola di Gamba 8 voet hout, rolbaarden (enige p. niet te zien)

Holpijp 8 voet geheel hout

C-f'''

Ped. C-H (!), aangehangen, Lade chromatisch. Klaviatuur opzij rechts (waar de kleinste pijpen staan).

Opstelling aan Oostzijde van de Noorder zijbeuk, vlak bij het koor.

vO, 15/5'00, disp. kl.o. ter pl genoteerd, bespeeld 31/7'01.

Hellendoorn. Over het bericht in een oud nummer van HO zie Nijverdal, Vrij Evang.

Holten, Hervormde Kerk.

Voormalig orgel jan. 1815, Meere (Boekz, 1815 I, 114/115, waarin dispositie).

Huidige orgel.

- 1855 C.F.A.Naber. In Boekzaal 1855, II, p 332/33. 19 aug 1829 dorp grotendeels verbrand, toen ook kerkgebouw en orgel vernield. Orgel van Heren Naber van Deventer zou bespeeld worden door Willem de Vries, org. St.Janskerk Arnhem. Hij was onverwachts verhinderd, waargenomen door G.I.Rink, predikant te Bathmen.
Gegevens, ter plaatse aanwezig (1976): Keuringsrapport 31/7-1855, ondertekend door H.Honhof, alles deugdzaam, etc. Uitzondering: Enige voeten van frontpijpen te dun, klavier niet vlug en gemakkelijk te bespelen. Bouwer C.F.Naber en Zonen. Ter plaatse toen ook onduidelijke gegevens over andere orgels en een zeer incomplete Naber-lijst.
Disp. vlg Broekhuysen:
Man. P(tin)8 B16 Hp8 O4 F4 O2 Codc3st Mxt3,4,5,6st Tb/d8 Pos Hp8 F4 O4 O2
Kopp, afsl trem ventil, aangehp, 3 balgen
Broekhuysen geeft 1 stem te weinig in het manuaal: Q3?
- ? HW + Viola di Gamba. 8' (i.p.v. Q3?), pijpwerk Trompet 8' vernieuwd, frontpijpen vernieuwd in zink, vervanging van een deel van de Octaaf 4' (HW) en van het gr. octaaf van de Octaaf 4' (BA).
BA - Octaaf 2', + Salicionaal 8', pedaalklavier (C-c') vervangen door een nieuw (C-f').
- 1955 Sanders. Gewijzigd (mededeling 1976) of 1956 Sanders of Blank, volgens map arch.stukken, zie hierna). Telman was adviseur: toevoeging vrij ped. frontpijpen weer vervangen, HW VdG -> Quint, BA Sal -> Wf en toev. Sq op kantsleep
In dezelfde tijd bekroning, voluten en consoles weggenomen en onderkas gewijzigd.

Disp. door mij genoteerd 1976:

M a n u a a l		B o v e n w e r k		P e d a a l	
Pristant 8 voet	C nw (?)	Holpijp 8 voet		Subbas 16 voet	
Bourdon 16 voet	2 oct. eiken, achter front	Octaaf 4 voet		Octaafbas 8 voet	
Holpijp 8 voet		Fluit Amour 4 voet		Koraalbas 4 voet	
Octaaf 4 voet	klinkt slecht, deel oude pijpen	Woudfluit 2 voet	was Salicionaal	Fagot 16 voet (reserve)	
Quint 2 2/3 voet	nieuw, was Gamba	Sesquialtera	kantsleep		
Fluit 4 voet	gedekt, 12 p. conisch open				
Octaaf 2 sterk	(bedoeld: 2 vt)	Manuaalkoppel "baskant"			
Cornet 3 st		(geen naam:) Man.k. dc			
Mixtuur 3,4,5,6 st					
Scherp "baskant"	nieuw	Ped. I, Ped II, man C-f", ped. C-f"			
Scherp "diskant"	nieuw	Samenst. vulstemmen als hieronder genoemd (op de Scherp na)			

De samenstelling van de inmiddels verdwenen Scherp luidde: C 1, c 1 1/2, c' 2, c" 2 2/3, c''' 4 normaal 3 st zonder db.koren

- 1978 enig reparatiewerk door Flentrop
- 1988 J.C. Patijn te Wapenveld oud-werknemer van Flentrop met plaatselijke vrijwilligers,; restauratie orgel, Scherp -> Trompet, aanbr. Fagot 16' op gereserveerde plaats, verplaatsing enige p. B16, opzetstukken op pijpwerk. Nieuwe reg.plaatjes. Deel toetsbeleg vernieuwd.
Gelijktijdig: R. Wolterink: Nieuwe bekroning, zijvleugels en consoles, naar beweerd aan de hand van oude foto's.
- 1989 J.C.Patijn, windvoorziening veranderd, zodat wind uit kerkruinte wordt aangeblazen.

Disp. thans:

H o o f d w e r k		B o v e n w e r k		P e d a a l	
Prestant 8 vt	C-f"	Holpijp 8 vt	C-f"	Subbas 16 vt	
Bourdon 16 vt	19 p op lade, rest in front 1956	Octaaf 4 vt	1 oct eiken	Octaafbas 8 vt	
Holpijp 8 vt	2 oct eiken	Fluit 4 vt	gr. octaaf 1956	Koraalbas 4 vt	
Octaaf 4 vt	1 oct eiken	Woudfluit 2 vt	ged. fs"-f" conisch open	Fagot 16 vt	1988
Quint 3 vt	gr.deels spotted metal, geperste lab., expr.	Sesquialter 2 st.	1956, conisch		
Fluit 4 vt	1956		1956, op kantsleep C 2 2/3 1 3/5		
Octaaf 2 vt	ged., fs"-f" open conisch				
Cornet dc 3 st	c' 4 2 2/3 1 3/5				
Mixtuur 3-6 st	C 2 1 1/3 1				
	c 2 2/3 2 1 1/3 1				
	c' 4 2 2/3 2 2 1 1/3				
	c" 5 1/3 4 4 2 2/3 2 2/3 2				
Trompet b/d 8 vt	(dc af c')				
		Ped.- B.W. (bedoeld BW-Ped),			
		Ped.- H.W., (bedoeld HW-Ped),			
		H.W. - Bov.b (dat staat er!)			

Windvoorziening. Drie oude spaanbalgen, de onderste op de windmachine aangesloten, winddruk 80 mm

Klaviatuur links, Handklav. op deel van beleg na origineel, (g-d" uit 1988) reg.knoppen, en ped.kl. later. Naamplaatjes 1988.

Laden, manuaal in 2 delen, indeling overeenkomstig het front. Eén bovenwerkklade, diatonisch, naar buiten aflopend. Pedaallade in een kas achter het oorspronkelijke orgel tegen de kerkmuur, diatonisch naar buiten aflopend.

Pijpwerk. Alle oude pijpen door middel van opzetstukken (de meeste met steminrichting) verlengd. a' = 437 Hz bij 13° (gemeten, dus 439 Hz bij 15°) verm. evenredig zwevend.

vO bezocht 1976. Org. was A.Koopman, Bg vd Borgstraat 1303
ook 8/2'02,mevr. Brinks 0548-361914 of kerk. bureau 361727. E-mail organist: jan.jacqueline@hetnet.nl

Overzicht inhoud van de map "Restauratie kerkorgel 1978-1989" ter plaatse aanwezig..

Afkortingen:

BRC	Bouw- en restauratiecommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk.
BS	Begeleidend schrijven
Fl	Flentrop
KV	college van kerkvoogden ter plaatse
PCT	Provinciaal College van Toezicht van de Nederlandse Hervormde Kerk in de betreffende provincie.
plOC	plaatselijke orgelcommissie (bestaande uit de heren Bax en Koopman).
OC	Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk

afkortingen der orgelregisters spreken voor zichzelf.

Korte inhoud van alle stukken:

21/3'55	(fotocopie) T.Telman, muzikleraar, organist en orgelbouwkundige aan ? Rapport betreffende het orgel in de Ned. Herv. Kerk te Holten (O). dispositie op 21/3'55 I. T8 b/d (metaal) Mxt3-6st Co3st O2 F4 VdG8 (Q3)(O4 Hp8 B16 P8 II. Sal8 (Wf2) O4 Hp8 Fld'am4 Trem. (pneum) mech. met latere pneum.I. voor Gmb8 Spaanbalgen 3 kopp aangeh p (bedoeld ped zonder reg.) . Betr. pijpwerk: frontp. vervangen (zink), alleen in de torens opgeworpen labia. Trompet 8' 24 ., geheel van zink.,overige alleen de stevels, triplex rooster dus vroeger andere Trompet geweest. Gamba 8' van zink, 144 grootste op aparte pneum. lade Octaaf 4' (I): 21 nieuwe pijpen van "natuurguß", freinsbaarden. Advies: 1 plaats opschuiven Octaaf 4' van II: gr. oct. van zink. Sal 8' 12 gr.p. van vuren, rest zink. Vilt in pijprouster, dus volgens Telman vroeger Woudfluit 2' geweest (<i>dan zouden de roostergaten juist wijder gemaakt moeten zijn!</i>) Bourdon 16': 24 p. van fraai wagenschot. T. roemt dit register. Voorstel: T8, Gmb, Sal -> Scherp, Quint en Wf, op II bijvoegen Sq. Indien mogelijk toevoeging vrij ped. met Sb16 (oude Bourdonpijpen), , Ob8, Kb4, sleeppl. met electr. tractuur. Schatting kosten.
8/11'77	(gehecht aan stuk 11/11'80, hierna genoemd) Fl aan (organist) A. Koopman te Holten. Prijs stemmen, afregeling mechaniek, invoeren ped.mechaniek, algehele contrôle en waar nodig herziening intonatie van vooral de volgende stemmen: Hp8 Bw, Sq BA, evt. Sch Hw, Kb 4 Ped, Sb16 ped. Evt. vervanging Scherp door Trompet en plaatsing Fg16.
jan'78	A. Koopman en J.Bax aan KV. BS bij kostenopgaaf Flentrop voor groot onderhoud.
z.d.	Idem aan idem.
30/3'78	OC aan "dames en heren" in tweevoud: de werkwijze van de OC.
31/3'78	KV aan Fl. Opdracht eerste 3 punten uit prijsopgave.
?	een fotocopie "Bij punt 8 van de agenda". Besluit eerste punten te realiseren, plaatsing Fagot en vervanging Sch door Tr 8 nog niet.
12/5'78	Fl aan KV. Kosten afregeling, invoeren ped.kl. algemene contrôle.
8/9'78	OC aan KV. Rapport en advies in drievoud (één daarvan zit aan het stuk van 21/3'55 gehecht). Orgel 1855 Naber, onderzoek Van Beek, omdat Hülsmann was verhinderd. 1956 Sanders onder advies Telman "hadden ten doel de vroegere wijzigingen van slechte kwaliteit ongedaan te maken". Bij een herziening van het kerkinterieur is de kas van consoles en vleugelstukken ontdaan en de onderkas gewijzigd. Instr. in niet passende kleur geschilderd. Huidige disp.: P8 frp Sanders, B16 O4 ged. pijpw. van natuurgietsel, Q3 (Sa) F4 O2 Co3st dc Mxt3-6st Sch (Sa op pl T8). Bovw Hp8 O4 groct Sa, rest Na, Fld'am4, Wf2 (Sa), Sq2st doorl. Sa op kantsl) Ped (Sa, achter hoofdkas) Sb16 Ob8 Kb4 Fg16 gereserv. C-f", C-f' Mank b/d 2 ped.k. (Sa) Trem. verdwenen. Drie spaanbalgen. Klank nu te geforceerd. Speelaard te zwaar. (Staat ook in keuringsrapport van 1855). Reconstructie oorspr. toestand gewenst. Wat moet gebeuren: Reconstructie onderkas, consoles, vleugelstukken, overschilderden in de oorspr. kleuren, anti-houtwormbehandeling. Vernieuwing toetsbeleg, afregelen mechaniek Verwijderen Scherp, herziening Oct 4, Nieuwe Trompet en aantal Octaafpijpen, onderzoek in hoeverre de frontpijpen, Q3, Wf2 in het Naber-concept passen, indien mogelijk aanbrengen Fg 16, herintonatie. Advies om subsidie aan te vragen en, hoewel Fl al een prijsopgave heeft gemaakt, een adviseur bij de restauratie te betrekken.
21/9'78	KV aan J.Bax te Holten, BS bij afschrift rapport van "de heer Beel uit Zwolle". Mening gevraagd.
21/9'78	KV aan Ant.Koopman. Idem.
z.d.	A.Koopman en J.Bax, reactie op de voorstellen van de OC. Wat volgens hun wel en niet noodzaak is.
2/10'79	Fl aan KV. Reactie op tel.gesprek. Over plaatsing Fg16 en verv. Sch door Tr, over veelvuldige storingen.
okt'79	Van Vulpen, prijslijst huisorgels, een folder over huisorgels en een over door vV gemaakte en gerestaureerde orgels.
3/9'80	KV aan OC. Advies gevraagd naar aanleiding van door Fl. verrichte werkzaamheden.
4/9'80	OC aan KV. Reactie, aankondiging komst Van Beek en werkwijze-stencil.
11/11'80	OC aan KV. a. Zakken hoeden gedekten. Dit viel niet onder de opdracht aan Fl. b. Niet geruisloos werken van het pedaal: Komt door tikken schoenzolen en resonans in de vloer, c. stemmingsverschil hoofd - en bov. Aannemelijk dat stemmen onvoldoende heeft plaatsgevonden. De toestand van de laden is duidelijk achteruit gegaan. De mening van Koopman, dat Blank nauwkeuriger stemde in het verleden is waarschijnlijk waar. In toekomst restauratie noodzakelijk. Als adviseurs genoemd: Bolt, Erné jr en Jongepier.
3/3'81	OC aan KV. Bespreking geweest met Steketee, 3 KV-leden, de organisten Koopman en Bax, en A. van Beek. Fl. zal kosteloos de ontstemming verhelpen. Dringen aan op voorbereiding restauratie.
9/4'85	A.Koopman aan KV. Toestand lade in winter '84-85 achteruit gegaan. Verzoek bij evt. prijsopgave ook Blank een kans te geven. In '78 kon hij niet inschrijven wegens drukke werkzaamheden.
3/3'86	"J.C.Patijn, Orgelbouw, restauratie" aan pl.OC. In tweevoud aanwezig. Offerte restauratie windladen, disp.wijziging (Sch -> Tr8, + Sch4' of T4' op gereserv.pl., ombouw één der Holpijpen tot Roerfluit en deze 2 plaatsen opschuiven) , herintonatie van een aantal registers. Gerekend op "hulp uwerzijds".
11/4'86	Idem aan idem. BS bij offerte van 3/3.

- 20/6'86 Fl. aan Bax. Overzicht werkzaamheden aan het orgel. na bespreking: Demontage en vervoer, restaur. laden, herstel tractuur en klavieren, hoeden gedekt van leer of papier voorzien, herstel boveinden pijpen, nieuwe Trompet 8', herstel kas: hang- en sluitwerk, remontage en intonatie. Voorstel: Ped + Fg16, aanvullen snijwerk, aanbrengen roeren.
- 8/10'86 Idem aan idem. Begroting volgende aanvullingen: verhelpen speling klavieren, Fg16' in ped. i.p.v. 4'.
- 25/10'86 J.C.Patijn aan pIOC. Lijst met orgels en restauraties, waaraan hij in zijn werkperiode bij Fl. heeft meegewerkt en een opgave van door hem zelfstandig in onderhoud verkregen orgels.
- nov'86 KV aan Fl. In tweevoud aanw. Maken geen gebruik van offerte.
- 25/11'86 KV aan Patijn. Opdracht.
- 13/12'86 Contract tussen Herv. gem. te H. en Patijn. Eén pagina dubbel aanwezig.
- Enige artikelen uit de kerkenorde.
- 13/12'86 Patijn aan pl.OC, reactie op opdracht.
- 19/12'86 KV aan Patijn. BS bij retourneren exemplaar contract.
- z.d. Geschreven overzicht kosten Blank, Flentrop, Patijn.
- 6/1'87 PCT aan KV. Vernomen van de plannen tot restauratie. Hiervoor vooraf toestemming nodig. Verzoek de kerkordelijke regels in acht te nemen.
- 12/1'87 KV aan PCT. Mededelingen en excuus voor procedurefout. De OC mag komen om het werk te begeleiden.
- 15/1'87 KV aan PCT. (ook doorslag hiervan). Van Beek werkt alleen mee, als men "terug bij af begint". Patijn is acceptabel voor windladerrestauratie, niet voor intonatie. Contact met P. kan niet meer worden verbroken.
- 29/1'87 Patijn aan pIOC, nota 20% aanneemkosten.
- 13/3'87 BRC aan KV. Over subsidieregelingen
- 4/4'87 Patijn, weer nota 20%.
- 11/8'87 Idem, nu met bijlage benodigd materiaal.
- 11/9'87 Tubantia 11/9'87. Over herstel orgel door Patijn met ca 5 vrijwilligers en maken van consoles en snijwerk aan zijkanten en bovenkant door Roelf Wolterink uit Rijssen. Hij maakte alles van lindehout.
- 26/10'87 KV aan PCT uitnodiging overdracht orgel op 13/11 a.s.
- 28/10'87 OC aan KV. Reactie op uitnodiging ingebruikneming orgel
- 3/11'87 PCT aan ? Besluit de goedkeuring van de restauratie door P. en het maken van de kastversiering achteraf goed te keuren, gezien de lang slepende kwestie met de OC.
- 13/11'87 Programma heringebruikneming orgel.
- 17/11'87 KV aan OC. Zien met belangstelling eindoordeel tegemoet.
- 4/12'87 Patijn. Nota laatste termijn en opsomming wat na overleg met de OC is veranderd. Uit historisch oogpunt: geen verende sleepconstructie, geen verandering Holpijp in Roerfluit en wat extra werk, o.a. nieuwe registerplaatjes.
- z.d. Krantenknipsel over de restauratie. Wat Koopman, die hier 40 jaar organist is zich herinnert: In 1959 is het pedaal uitgebreid "van c tot f" (*Dat moet eerder zijn gebeurd, zie opgave Telman*). In jaren 50 alle versieringen verwijderd. Worden door R. Wolterink aan de hand van oude foto's gereconstrueerd.
- z.d. totaal afrekening orgelfonds.
- 8/12'7 OC aan KV. v.Beek en v.Straten komen voor de eindkeuring.
- 28/12'87 WVC aan Herv.Gem. te H. Afwijzing aanvraag onderhoudssubsidie.
- 6/1'88 KV aan Wolterink. Dank voor werk aan orgel, voor deels terugstorten van de betaling. Hierbij een foto van het orgel.
- 25/3'88 OC aan KV. Eindoordeel. Overzicht van gebeurtenissen sinds 1978. Steeds niet ingegaan op voorstel betr. deskundig toezicht. Twijfel aan juistheid completering ornamentiek, dekplaten, doorlaten ventieldraden met loden ringen, afwijkend van die bij Naber. Toucher niet acceptabel, te geringe diepgang, onderman. nieuw toetsbeleg g-d", visueel niet passend bij de oude, afregeling mechaniek afkeurenswaardig. De orgelmaker Honhof schreef in zijn keuringsrapport in 1855, dat "de klavieren zich niet bijzonder vlug en gemakkelijk lieten bespelen". Desondanks moet het beter kunnen. Opzetstukken pijpwerk deels netjes, deels slordig gesoldeerd. Enkele Bourdonpijpen verplaatst. Fabriekstongwerken van goede kwaliteit maar niet overeenkomstig die van Naber in orgel van deze grootte. Aangetroffen onjuiste winddruk gehandhaafd. Conclusie: Uitgangspunten onjuist en afkeurenswaardig. Kans op subsidie laten voorbijgaan.
- 25/3'88 OC aan KV. Nota.
- 2/5'88 PCT aan KV. Reactie op rapport.
- 11/7'88 PCT aan KVC. Verzoeken antwoord.
- 15/7'88 KV aan PCT. Nog geen definitief oordeel.
- 5/9'88 ? aan ?. Hoe het oordeel van de Heer Wisgerhof uit Veenendaal over het orgel luidt: In het algemeen gunstig, wat niet goed is en door Patijn in orde zal worden gemaakt.
- 3/4'89 Patijn aan KV. Nota stemmen, verlichten tractuur en egaliseren tongwerken.
- 10/4'89 Deel uit notulen KV. over hierboven genoemde werkzaamheden Patijn en verandering windvoorziening, zodat wind uit de kerkruimte wordt aangeblazen..
- 16/5'89 Voordes bouwbedrijf aan KV. Nota enig materiaal voor wijziging windvoorziening.
- z.d. Mon.zorg. Aanvraagformulier onderhoudssubsidie, niet ondertekend
- z.d. WVC. Rijkssubsidieregeling Onderhoud Monumenten.

De brief van Telman dd 21/3'55. Zie ook fotocopie. Het slecht leesbare deel luidt a.v.:

T.Telman
 MUZIEKLEERAAR
 ORGANIST EN
 ORGELBOUWKUNDIGE
 Lessen in Piano-, Orgel-, Viool-
 en ensemblespel - Theoretische
 vakken en Muziekgeschiedenis.
 Auteur van het eenige Ned.
 Orgelbouwkundig Hand- en
 Leerboek "HET ORGEL"
 Adviezen bij bouw en restauratie
 van Kerk- en Concertorgels en

Enschede, 21 Maart 1955

Rapport betreffende het ORGEL in de NED.HERV.KERK
 te
 HOLTEN (O).

bij verwarmings- en accoustische problemen
Telefoon 3626 Postgiro 164754

Het orgel had op 21 Maart 1955 de volgende

MANUAAL I

Trompet	8' (gehalveerd)	(metalen trompet)
Mixtuur	3-6 st.	
Cornet	3st.	
Octaaf	2'	
Fluit	4'	
Viola d. Gamba	8'	Quint 3')
Octaaf	4'	
Holpijp	8'	
Bourdon	16'	
Prestant	8'	

MANUAAL II

Salicionaal	8'	(Woudfluit 2')
Octaaf	4'	
Holpijp	8'	
Fl.d'amour	4'	
Tremolo	(pneumatisch)	

KOPPELIGEN:

Manuaal II-I	(gehalveerd)
Pedaal II	
Pedaal I	

Aangehangen pedaal. mechanische sleepladen met later aangebrachte niet bij het orgel behorende pneumatische lade voor Gamba 8' van manuaal I
3 Spaanbalgen, waarvan één aangesloten op de windmachine

(De rest is wel leesbaar op de copie), behalve de onderste regels van pag 2:)

Hiervoor is bij 3 stemmen alleen een mogelijkheid te vinden achter het orgel met een onderdoorgang naar de plaatsen achter de speeltafel.

Aantekeningen uit een cahier in het kerkelijk archief "Stukken over het orgel 1957-1961. Ook foto's van vóór en na die tijd, over het orgel, geraadpleegd 23/2'02. De belangrijkste stukken::

19/7'57 J.C.Sanders en Zonen aan KV. over stemmen en stagnatie restauratiewerkzaamheden door ziekte van S.

12/6'58 Sa aan KV

20/10'58 K.B.Blank aan KV. Sanders heeft op 27 april het bedrijf overgedaan aan ondergetekende.

17/6'59 Blank aan KV. Prijsofgave nieuw pedaal met Sb 16 (de oude B16) en O8 en Korb4. Man. B16 —> Qdn8

29/6'59 Telman aan KV. Rapport eindkeuring. Enig overgebleven wens: vrij sprekend voetklavier.

15/7'59 T. aan KV. Over loonronden en: orgel onvolledig zonder vrij pedaal.

25/1'60 Bl. aan KV prijsopgave ped. met 4 registers, waarvan 3 met pijpwerk.

12/3'60 T. aan KV. Accoord met vorige

8/11'60 Bl. aan KV. Begonnen met werk

6/1'61 T. aan KV. Over eindkeuring. Fagot 16 nog voorbereid.

(Het blijkt, dat het oorspronkelijke plan betr. verplaatsing van de B 16 geen doorgang heeft gevonden. De Subbas is ook nieuw gemaakt)

E-mail 23 Feb 2002 van Jaap Berghuis te Holten (één der organisten, hij is ook organist van het Haupt-orgel in Markelo)

Aanvullende informatie Naber-orgel NH kerk Holten

"J. Berghuis" <jaap.berghuis@wanadoo.nl>

Geachte heer Van Os,

N.a.v. ons gesprek van gisteren en het verslag omtrent uw bevindingen van het orgel wil ik graag nog enkele kanttekeningen plaatsen.

1. Broekhuysen geeft een incomplete dispositielijst.

Hij heeft voor het hoofdwerk een stem te weinig. Dit is ongetwijfeld de Q3' geweest, waarvoor later een Viola de Gamba 8' is geplaatst.

Broekhuysen vermeldt voor het bovenwerk een Oct 2' terwijl hier zeer waarschijnlijk een fluit 2' heeft gestaan. Dit register was zeer gebruikelijk in het Naberconcept.

Uiteraard kunnen we tot op heden niet anders spreken dan in termen van vermoedens.

De heer Anton Koopman die 50 jaar organist is geweest van ons Naber-orgel heeft in zijn geschriften steeds gesproken over een Woudfluit 2'.

Zie voor beide bovengenoemde zaken ook het rapport van T. Telman van 21 maart 1955.

2. Uw vermelding van de samenstelling van de Mixtuur wijkt af van de opgave die de heer J.C. Patijn aan mij heeft verstrekt. Voor deze gegevens zie het infoboekje HERVORMDE KERK e, pag. 16. (herziene uitgave juni 2000, versie 1.1)

3. Op veel oud pijpwerk zijn opzetstukken geplaatst. In het eindrapport van de Orgelcommissie van de Ned. Herv. Kerk d.d. 25 maart 1988 wordt aangegeven dat beschadigde stemranden zijn afgesneden en dat nieuw pijpwerk is opgesoldeerd.

4. Data afronding diverse restauratiewerkzaamheden

Datum afronding werkzaamheden J.C. Sanders & Zn. is niet scherp vast te stellen. Vanwege ziekte van de heer Sanders zelf en van een

van zijn medewerkers stokt de restauratie. (zie hun brief d.d. 19 maart 1957 en 12 juni 1958)

De kerkvoogdij stuurt tenslotte het bedrijf een aanmaning dat men niet langer wil wachten. (brief d.d. 20 oktober 1958). Waarschijnlijk jaar van afronding van de werkzaamheden: 1958.

Op 6 juni 1959 gaat het bedrijf over in handen van de meesterknecht K.B. Blank.

Op 17 juni 1959 doet de nieuwe firma een prijsopgave voor plaatsing van 3 pedaalregisters.

Op 25 jan. 1960 herziene offerte voor pedaalade van 4 registers en plaatsing van 3 pedaalstemmen.

Op 8 nov. 1960 brief van K.B. Blank met de mededeling dat de pedaaluitbreiding over 4 weken klaar is.

Op 6 jan. 1961 brief van T. Telman over zijn keuringsrapport waarin alles in orde bevonden wordt.

Afronding werkzaamheden J.C. Patijn: 1987.

Her-ingebruikname van het gerestaureerde orgel: 13 nov. 1987

Hopend hiermee u van dienst te kunnen zijn.

Met vriendelijke groet,

Jaap Berghuis.

Mijn antwoord 4/3'02

Zeer geachte heer Berghuis.

Dank voor Uw snelle reactie op mijn bezoek van vrijdag. Er was iets niet in orde met de instelling van mijn computer en daarom heb ik het bericht pas vandaag binnengekregen.

1. Dat Broekhuizen een register is vergeten was mij ook opgevallen. Dat zou een Quint 3 vt geweest kunnen zijn, mede gezien de plaats op de lade. Maar dat is niet zeker: In Terborg disponeerde Naber geen Quint 3 vt en naast een gewone Fluit 4 vt een Piramidefluit 4 v op die plaats. Die is later door een strijker vervangen. Bij de restauratie (door Blank onder Vente) werd dat een Quint 3 vt, dus geen reconstructie van de Piramidefluit.
De door Broekhuizen genoemde Octaaf 2' in het bovenwerk is onwaarschijnlijk, daar hebben we het over gehad. Daar komt bij, dat Koopman kennelijk ergens vandaan heeft gehaald, dat het een (Woud)fluit 2 vt moet zijn geweest. Hij zal dat tegen Telman hebben gezegd.
2. De Mixtuursamenstelling heb ik ter plaatse genoteerd; ik kwam zowel in 1976 als nu tot de samenstelling die ik opschreef. Deze wijkt nogal af van wat U in het boekje schrijft. Ik zeg niet dat ik mij niet vergist kan hebben. Ik zal het nog een keer ter plaatse moeten nagaan. Ik zal U t.z.t. een voorstel daarover doen. Als inderdaad die Mixtuursamenstelling fout is, kan dat bij de correctie van de tekst voor de encyclopedie nog worden rechtgezet.
3. Over de opzetstukken. Wat ik schrijf is wat ik heb gezien en dat is in overeenstemming met het rapport van de OC.
4. Betr. de data afronding diverse werkzaamheden: Ik heb voor de Encyclopedie opgegeven:
1959. J.C. Sanders, opgevolgd door K.B. Blank, restauratie, wat de disp.wijzigingen zijn.
1961 Blank. Uitbreiding met zelfstandig pedaal.
Ik ben daarbij uitgegaan van de data van de beide keuringsrapporten van Telman. Moet ik die datum van 6/1'61 nou als datum van oplevering zien? Het orgel zal wel enkele weken eerder zijn ingespeeld, dus in 1960.

Met vriendelijke groet,

J.F. van Os

IJsselmuiden / 1880, Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt "De Rank"

Kas: 1880

Kunsthistorische aspecten

Literatuur De Mixtuur, 57 (1987), 321.

Historische gegevens

1880 Bouwe Bevington & Sons Oorspronkelijke locatie onbekend
? orgel geplaatst te Hershams, United Reformed Church
? T. Boersma orgel gekocht
1985 T. Boersma orgel geplaatst te IJsselmuiden, Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt
dispositiewijzigingen:
Great - Dulciana 8, + Principal 4 (van Swell)
Swell - Principal 4, - Vox angelica 8, + Gemshorn 4, + Fifteenth 2, + Oboe 8
2002 S. Steendam overplaatsing naar nieuwgebouwde kerk en revisie zonder dispositiewijzigingen.

Dispositie op één lade pijpwerk voor I en II

I. *Great* C-g'''

Open Diapason 8 C-gs in front

Principal 4

Claribel flute 8 C-g gedekt. De rest hiervan is open, ook van hout.

achter zweinrichting:

II. *Swell* C-g'''

Open Diapason 8 (NIVO: B/D, hetgeen niet het geval is! 12 houten gedekte pijpen. De hier voorheen aanwezige Vox angelica 8 begon op c. (opg. NIVO)

Gemshorn 4 licht conisch.

Oboe 8 metalen stevels en koppen, trechtervormige bekken en op de 11 kleinste na, daarop nog weer kleinere wijder uitlopende trechters:

Fifteenth 2

Pedaal C-f

Bourdon 16 op pneum. lade samen met grotere houten p. van de Claribel flute

Swell to Great, Great to Pedal, Swell to Pedal

trede zwelkast

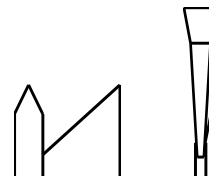
Toonhoogte a' = 450 Hz Gemeten: 456.5 Hz bij 27°, dus 450 Hz bij 18°

Temperatuur evenredig zwevend

Windvoorziening Magazijnbalg in onderkas Winddruk 58 mm, (NIVO 69) meerdere malen gemeten.

klaviatuur Voorzijde

Orgelkas en front De kas bestaat slechts uit enkele spijlen, frontpijpen van Diap.(I) 8'.vooraan (dit deel is geheel sprekend), van de voormalige Dulciana 8 in de zijfronten (ook Prestant-achtig) houten Bourdon 16' -pijpen, ongeveer volgens de plattegrond. Er is geen dak.

Lade Er is één lade, voorop het pijpwerk van I, dan een zweelinrichting, daarachter het pijpwerk van II. De indeling op beide delen is als volgt: Enkele grote pijpen rechts en links (van voorzijde orgel gezien), de rest chromatisch. Van achteren gezien zo iets als op schets

Tractuur: Aangezien bijna alles chromatisch is opgesteld, bestaat de tractuur, uit stekers en (afgezien van die voor de grootste pijpen) uit wippen.

vO 24/6'05
Orgelcommissie W. Aalberts 038-3557301
A.J. Ruppert(?) 3325060
Organist Erik de Leeuw, 038-3322796
Kosteres Halma, Groenendaal 43, 038-3855542

Literatuur.:

- KZ. W. D. van der Kleij, W. H. Zwart, *Orgels en organisten in Kampen*. Kampen, 1995, 110-118
 O&E Organist en Eredienst, 1958, 331-332.
 HO Het Orgel 55/4 (apr 1959), 91 (alleen maar e3en korte aankondigng).
 OB Het Orgelblad, 2 (apr 1959), 14
 OV1 W.Theo van Dijk *Een honderdjarige*, in De Orgelvriend, 20/4 (apr 1978), 20-21.
 OV2 Anon. Het orgel in de Burgwalkerk te Kampen, in De Orgelvriend 20/9 (sept 1978) pag.nr. onbekend (**Ik kreeg een onvolledige fotocopie**)
 S M. Seijbel, Orgels in Overijssel, Sneek 1965, 81 t/m 85
 I Anonieme inventarisatie "gegevens van Schilder lid O.C. tijdens de voorbereidimng van de orgelrestauratie en vulling rugpositief 1952-1968, Hattem 23/4'88"

Historie

- 1876 Zwier van Dijk. Bouw nieuw ogel (voorm. orgels: Zie KZ)
 1880 Proper
 1929 Dekker
 1943 Reil, disp. wijziging. Pedaal in uitbouw naas kas aangebracht
 1951 Reil. Verplaatsingen, beelden vernietigd, disp. wijziging. Lege rugwerkkas met frontpijpen aangebracht
 1959 Van Leeuwen. Zwelkast, pneumatiek en zink verwijderd. VEKA slepen aanbebracht, windvoorziening, tractuurgewijzigd, klaviatuur verplaatst
 1961 Nadat het ogel tijdelijk de kerk uit moest: Van Leeuwen. Rugwerkkas opgevuld met niet-Garrels-pijpwrk uit Maassluis. Nieuwe lade Rugwerk en nieuwe beelden, afkomstig uit Baflo
 1975 Kaat & Tjihuis Proeven met tongwerken
 1994 Oranje. Viola di Gamba vervangen door een exemplaar van Maarschalkerweerd.(Oranje komt bij Hendriksen/Reitsma vandaan, werkt ook voor Steendam).

De juiste gegevens over de dubbele discant in de prestant van Man of pos verschillen in de bronnen, alsmede de sterkte van de Mixtuur 4-6 st (Man of pos.)

Dispositie

Hoofdwerk (II)

C-f'''

Praestant 8'

Quintadeen 16'

C-h hout (niet klinkend als Quntadeen), metalen pijpen verlengd.

Holpijp 8'

C-H hout

Octaaf 4'

Quint 3'

Roerfluit 4'

geheel tot kleinste pijp als Roerfluit gebouwd met metalen pijpen

Octaaf 2'

Mixtuur 4-6 st.

C	2	1 1/3	1	2/3		
c	2 2/3	2	1 1/3	1	2/3	
c'	4	2 2/3	2	1 1/3	1	2/3
c''	4	2 2/3	2	2	1 1/3	1
c'''	4	4	2 2/3	2	2	1 1/3

Comet D 4 st.

c' 4 2 2/3 2 1 3/5

Trompet 8'

eiken stevels en koppen

Onderpositief

C-f'''

Praestant 8'

disc. dubbel **Waar begint die verdubbeling?**

Fluitdoes 8'

Viola da Gamba 8'

Maarschalkerweerd, C-H Roerfluit (???)

Octaaf 4'

Speelfluit 4'

conisch

Nasard 2 2/3'

conisch

Fluit 2'

conisch

Mixtuur 3-4 st.

C	1 1/3	1	2/3	
c	2 2/3	2	1 1/3	
c'	4	2 2/3	2	1 1/3

Een onregelmatigheid

h'	4	2 2/3	2	2	waarschijnlijk
c'''	5 1/3	4	2 2/3	2	

Hobo* 8'

Rugpositief (I)**

Praestant 4'

Frontpijpwerk van Reil (I)

Holpijp 8'

C-H eiken, verder metaal. Hierin zit zeer oud pijpwerk, zou van P.Jzn de Swart zijn,

Quintadeen 8'	C-H van Hp
Gedekte Fluit 4'	cs ^{'''} -f ^{'''} conisch
Gemshoorn 2'	conisch
Quint 1 1/3'	conisch
Sesquialter 2 st.	a 2 2/3 1 3/5
Scherp 3 st.	C 1 2/3 1/2
	g 1 1/3 1 2/3
	g ['] 2 1 1/3 1
	g ^{''} 2 2/3 2 1 1/3
Kromhoorn 8'	in tongenblok met metalen platte stevels

P e d a a l

Subbas 16'	
Praestant 8'	
Octaaf 4'	
Fagot 16'	eiken stevels, metalen platte koppen
Comet 4'	idem

Koppels

Tremulant Rw, Tremulant Onderpositief

Laden Hw Onderpos Rugwerk , pedaal dwars aan beide zijden

Alle laden nog met VEKA, hetgeen (beslissing in overleg met Reil), gehandhaafd blijft. Winddruk HW 86 mm, onderpositief 75 mm, Rugwerk 96 mm, Pedaal onbekend, Er zijn magazijnbalgen voor elk werk en een schokbreker onder de lade van het Rugwerk

Klaviatuur geheel nieuw, ook pedaalklavier

Pijpwerk. In HW veel expressions bij grotere pijpen, toonhoogte 434.9 Hz bij 9° (440 bij 15°)

Er zijn nog foto's waaruit de hoedanigheid van het front in oorspronkelijke toestand zichtbaar is

Kampen, Hervormde Bovenkerk

Kerkrekeningen ²⁹

1527 - Item noch gegeven meyster Johan orgelmakersknecht Hendck, doe hy hyr was om 't orgel toe besyne wat ghebreke daer weren, hem ghegeven toe drinckgelt ende voir oncesten 2 heren pont.

1530 - Item Lubbiken van Vorst betaelt Henrick des orgelmaeckers knecht, daer vertert hadde de hye die nye pipen in id posityf leverde und mit syn reysegelt te samen 52 st. b.v.pl.

1532 - Item averkommen myt Henrick Nijhoff, orgelmaecker dat hy sal maken in onse cleyne orgel und vort in het grote orgel, nae vermogen dye sater daer van ys und hye sal hebben vor syn arbeit 6 pont vlems und dye kerrickmeysters sollen syn kost hyr betalen als hye idt leveret, to wynkop 6 quarte wyns ys 30 st. current.

1535 - Item noch mester Hans gegeven orgelmaker een goltgl. van dat onderste valtebret opnam ende vermakede, dat verstopped was. Item noch mester Hans orgelmaker gegeven up rekenschap, als van dat hy maken sal an dat grote orgel 8 coepmans gl. unde daarmede hebben se verpeent dat werrick toe volbrengen over pyncksteren nae uutwysen oer hant.

1548 - Meyster Johan van Emmerick betaelt dat um gelovet was 100 dalers; -noch he daer mer in gemaket heft 7 daelers, yder daler 29 st. br. Noch Johan syn knecht 1 crone, 1 snaphaen noch de junge knecht 1 daler, noch de hem bleys in het accorderen 3 riders gL Summa 300 h.pont 2 st.br. 2 pl.

1560 - Betaelt Mr. Johan orgelmaecker en koster tho Heerde omdat hy van Heerde gecomen ende hyer an den derden dach gewest ys ende verbeteret heft yetlicke dingen an onse groote orgel een daelder op vorwaerden, soe veer men hyer naest id ander orgel te verbeteren ofte te vermaecken hun aenbestaede, dat men desse vsz. daelder dan sal moeghen hem mede anraecken in affcortinge der bestadinghe summe.

1566 - Item betaelt an Mr. Jan van Heerde, Orgelmaecker, omdat hy etelycke pypen in onse cleyne orgel verbeteret heeft, een heren pont.

Voorwaarden waarop de Raad van Kampen en de Kerkmeesters van de St. Nicolaaskerk te Kampen in 1570 de reparatie van het orgel aanbesteed hebben aan Caspar Noster:

... Inden iersten sal Mr. Caspar voerss. die principael int groote werck oprecht dichte maeken sonder doerblasen oft huylen ende dat alle het pijpwerck daer wel op anspreken sall, desgelyx die laede des postyffs boven int voirss. werck oprecht dichte maken sonder huylen ofte doerblasen ende dat het selve pypwerck dair wel op aengaen sal. Ende sal daer boven in vermaken ende versetten drie Registeren toe weten: voer die holpyp van ses voeten te maken een Quindeen sprekende op 12 voeten, Item voer die cleyne quindeen te setten een holtluyt van drie voeten. Item voer die trompetten van ses voeten te maken trompetten van 12 voeten, Item die meyster sal oyck die lade vant posityff an de rugge oprecht dichte maken sonder huylen oft doerblasen daer in te vermaken voer die holpijp van drie voeten die holpijp van ses voeten ende voer die schalmey te maken een kromhoorn van ses voeten voort hierin te maken cyncken tot den halven clavieren boven uthgaende...

... Oyck sa] hy tramblanten maken slaende oft bevende op syne mate onder allen geluyden, het sy trompetten oft anderen geluyden volkomende sonder dissoneren. Item nachtegalen int voerss.werck te maken, voort een nye pedael...

... Hiervoer sal Mr. Caspar voerss. vanden Kerckmrs. der voerss.kercke hebben ende ontfangen wanneer hij twerck woe vorss. ter noege geleverd sa] hebben Twee hondert ende vyff ende twintich dalers...

1570 - Als die meysters het grote orgel in St. niclaes kercke geprobeert hadden, hebben Scepenen ende Raedt sampt die kerkmrs. der vorss. kercke alsoe mit Mr. Caspar Noster versproken, dat hy in plaetse des quintadeens van 12 voeten setten sal een quintadeen van 6 voeten ende wes die kercke hem daarvoor an syn penningen behoere aff te slaen, sal staen tot kentenisse ende int seggen van den meysters. Item Mr. Caspar sal noch etlicke pypkens int suffiet van grote werck brengen boven uthgaende als nae den eysch des wercks dienen sal...

...item Mr. Caspar heft an den meysters verbleben wes hy behoere thebben van die halve trompette van 6 voet int postyff gebracht ende inder anbestaedinge nyet mede bescheiden. Den anderen dages hebben die mrs. het orgel gelovet ende hebben die halve trompette ende die quintadeen tegens den anderen gecompensiert...

... Oick is hem voergehouden het werck sijns z.vaders in der minrebroederenkercke een weynich te helpen ende te accorderen...

1572 - Item mr. Jan Orgelmaker als dat orgel van wegen Mr. Jaspas Noster visiteerde, betaelt 2 heren pont.

1581 - Item dytt nabeschreven hebbe ick uttgegeven van orgell tho maken

„wy karkmeysters hebben gesonden Mr. Wyllem, organyst end Mr. Johan, "organist omme de twe orgelmakers anthoseggen dattse hyer solden koemen omme dat de orgel tho vysytiren, so hebben de twe organysten verteert tus"chen Swolle ende hyer na ludt hoer quitantie getekent mit 10 1 h.pnt. 6 pl.

1581 - Item de beyde meysters vant orgel als se vollendekt ende geleverd hadden, hebbe ick met kotsentt des provysoren hoer betaelt op hoer oblygatie 25 dallar den daLL tho 30 st.

Item noch betaelt an handen van de orgelmakers op haer oblygatie getekent 25 dallars tho 30 st. den dall. Summa datt de orgelmakers van my ontfangen hebben op haer betaiynge 107 h.pont., 2 st., hymede de helffte van hoer verdrach vant orgel tho maken betallt ys na ludt hoer oblygatie.

Ontleend aan knipsel in bezit van Wh

De Kamper steenhouwer Gerrit Kuiper maakte de zuilen waarop de orgeltribune rust. (niet duidelijk is of dit in 1670-'76, dan wel in 1741 geschiedde).

In 1966 werd liet orgel na een periode van 11 jaar weer gedeeltelijk herplaatst. De Koff plaatste het rugwerk en inventariseerde het gehele instrument. In 1968 werden door B&T hoofdwerk en pedaal geplaatst. Tot 1972 zal het instrument er zo uit blijven zien tot een algehele restauratie zal volgen door B&T en met Willem H. Zwart en F. Asma als adviseurs.

Het belangrijkste knipsel (waarschijnlijk uit OB) zegt:

Orgel gebouwd door A.A.Hinsz, opdracht 1741, demontage Slegel-orgel (1670-76), bouw nieuw orgel.

Oudste pijpen in orgel van 1629, Jan Morlet (Fl 4' en 2' Bov.w) Verzakkingen en daarop volgende reparatie der toren dwongen tot verplaatsing orgel. Men besloot een nieuw orgel te laten bouwen in het Noordertranscept door Jan Slegel, contract 15 mrt 1670.

Sl. was meesterknecht geweest bij Jacobus van Hagerbeer. Sl mocht materialen van het vorige orgel gebruiken, Door onderbrekingen van de oorlog van 72/74 kwam het werk pas 1676 klaar. 1686 orgel door onbekende orgelmaker., naar torenzijde verplaatst. Uit die tijd dateren de muurschilderingen, die bij de laatste restauratie tevoorschijn zijn gehaald. Deze geven de contouren van de oude kast duidelijk aan.

²⁹ Seybel Ov. p 7 t/m 10. Ik vond ze ook (gheel?) in Vente Bouwstoffen p 148/150

1694/96 wijziging en herstel Johannes Duyschot. Vóór de ombouw van Hinsz had het orgel Hoofdwerk met 9 stemmen op de oorspr. lade en vier stemmen, die via conducten vanuit deze lade werden gevoed (P 16, Bourd 16, Tr 16, Tr 8, na 1676 aangebracht) Bovenwerk (45 cancellen) 8 stemmen, Rugpositief (45 cancellen) 9 stemmen.

A.A.Hinsz nam op 21 dec. 1741 aan alle windladen, kanalen en regeerwerk te vernieuwen en 7 nieuwe blaasbalgen aan te leggen; de oude dispositie bleef bijna geheel gehandhaafd. Tijdens de werkzaamheden viel het besluit de kast geheel te vernieuwen (naar een tekening van Hinsz) en de dispositie iets uit te breiden. In 1742 kwam het werk klaar. Volgt de dispositie van 1742 met datering van pijpwerk.

Kast rijk versierd. Versieringen en beelden van Caspar Struiwig uit Groningen. Uit een stuk van 12 dec 1742 lezen we dat hij voor het orgel zal maken:

1. Een beeld van David 8,5 vt hoog (grenen)
2. Twee vrouwen met muziekinstrumenten, elk 7 voet hoog id.
3. Hiertussen nog twee kinderen, die op trompetten blazen, elk 4 vt hoog, id.
4. Twee zijvleugels aan het Hoofdorgel, elk ruim 17 vt lang en 4 vt- breed, waarin twee beelden staan, die ieder op een muziekinstrument spelen, n1 de een op een Viola di Gamba, de ander op een Fluit travers, id.
5. Idem voorzien van halve beelden, die op een bazuin blazen
6. Alle lofwerk voor de pijpen van het hele orgel, eiken.
7. Twee dragers onder liet bovenorgel (grenen)
8. Alles voor de som van 625 car.gl.d.

1788/90 vergroting door H.H. Freytag en Fr.C.Schnitger Jr. met vrij ped. en borstwerk (laatste zonder eigen klaviatuur) Dulciaan Rugw op Borstwerk. Op vrijkomende sleep Fagot 16. Disp. pedaal als boven, eerste octaaf Subbas van hout. Ze verlegden de windkanalen van het rugpositief Ze verplaatsten de tremulant en de afsluiter. Kosten 2900 car.gld. Vlgs Boekzaal jan 1790 boven bestek op borstw. geplaatst:

1. Zeer lieflijk gedakt 8' gehalveerd
2. Fluit lieflijk gedakt 4' gehalveerd
3. Woudfluit 2' gehalveerd.

Ruimte voor vrij pedaal reeds door Hinsz gereserveerd.

Tussen 1790 en 1866 werkten Van Gruisen, Scheuer en Naber aan het instrument. Welke werkzaamheden elk deed is niet bekend. In ieder geval wijzigde men de dispositie en voegde men 4 stemmen aan het borstwerk toe door middel van kantslepen.

1866 gaf Zwier van Dijk het borstwerk een eigen klaviatuur en vergrootte hij het orgel met nog twee stemmen (Ped. Quint 3', Bovw. Clarinet 8' met zilveren tongen)

De laatste veranderingen (strijkers op bovenwerk en hoofdwerk) zijn van Jan Proper.

Dan volgt de dispositie van voor de sluiting der kerk in 1957 met datering van een en ander. Hier moeten wij vraagtekens bij plaatsen. Ongrijmd is, dat alle stemmen tussen 1790 en 1866 de datering 1825 hebben gekregen.:

Kampen, Hervormde Broederkerk (voorm. Minnebroederskerk).

Orgel bevindt zich tegen muur (uit 1811 vlg. Seijbel), door koor van kerk scheidt daterend uit de 15de eeuw, en is een typisch voorbeeld van een Hallenkerk.

Uit vdKleij/Zwart:

25 januari 1625:(Mr Gerrit)

"Synnen die Cameners de Ecclesiastique, guederen deser Stadt de Schepenen ende Raedt geautorisiert om met Meester Gerrit, Orgelwercker soe nae enighsins doenlicken wegen die Reparatie ende Verstellen vant grootste Orgel in de Broederkercke too veraccorderen op alsuck besteck als hy daarvan geconcipt ende een Erb. Raedt voorgesteld heft".

6 november 1656: (Jan Morlet II of III, Broeder- en Buitenkerk)

"Syn Schepenen ende Raedt met Mr Johann Morlet Orgelmaeker, geaccorderd over de reparatie en verbetering der Orgelen in de Buyten- en Broederkercken in manieren naevolgende:

Eerstelyck sal van hem aen yder Orgel gemaect worden een nieuwe wint of geblaes, doch de pypen gerepareert, geryncht, goet van spraeck, en naer de konst in accoordt worden gebracht, en oock de Secreten gesuivert, en alle Mangel verbetert, en goet gemaect.

Uyt het Orgel in de Broederkercke sal hy de Cimbel, en de Cromhoorn uytneemen, en daer in de plaats stellen de Registers Sexquialter en Vox Humana genaemt. Dit alles sal hy Morlet hebben te maeken op syne costen, en daartoe de materialen te leveren:

de Rooster daer het geblaes sal opliggen, en oock de steigeringe alsmede het iserwerck, wartoe de Smit vannoden is, sal by de Kereke worden bestogtet. Sal oock hem Morlet geleverd worden een caemer met een bedde met syn toebeheren, en voorts vuer en licht. Verdrest sal hy Morlet dese voorgedachte Orgelen wedrom overtinnen, en die so goet maecken als die van aenvanck geweest syn. En sal hiervoor van de Stadt hebben te genieten drie hondert ryxdaelders, te betalen in drie termynen, het eene als het werck volmaect sal syn, het tweede een jaer, en het derde twee jaer daemae, te weten yder jaer hondert ryxdaelders".

5 oktober 1683:

"Hebben Burgemeesteren, Schepenen en Raedt goetgevonden en geresolveerd, dat die Penningen ter somma van vijfthondert Car. gulden in welke twee Paapse priesters in dato den 11 den Juny jonghstleden waren gecondemneerd, sullen worden geemployeerd tot het repareren van het Orgel in de Broederkercke".

Van Biezen schrijft: 10 mei 1681 contract met Roelof Baentsz. en Johannes Duyschot, ber. makeb een een nieuw orgel in de oude kst. Drie nieuwe laden met pijpwerk:

Bvkl. P8 O4 SO2 Mct1' Bp8 Qd8 T8 Vh8 Onderkl. P4 SupO2 Sq 1¹/₃ Sch1' Hp8 Gh2 N1¹/₃ Ped T8 O4

1786 reparaties, vooral aan de kerk. Uitbetaling f 275 aan F.C. Schnitger (Seijbel)

1774 Hess noemt het orgel zonder nadere gegevens.

Het volgende overzicht is uit *de Encyclopedie 1819-1840, p 107 - 111. De gegevens komen uit:*

Willem Dirk van der Kleij en Willem Hendrik Zwart, Kamper orgels 7. Kampen, [1975], 37-38

Willem Dirk van der Kleij en Willem Hendrik Zwart, Orgels en organisten in Kampen., Kampen, 1995, 45-68.

Maarten Seijbel, Orgels in Overijssel, Sneek, 1965, 45-46.1984, 56-58.

De Orgelkrant 4/6 (1999), 12-14.

Maarten Seijbel en Aart Veldman, Orgels rond het IJsselmeer.Houten 1984, 56-58. S. ontleent zijn gegevens aan Vente Bouwstoffen en de kerkvoogdij te K.):

Rudi van Straten, Het orgel in de Hervormde Broederkerk te Kampen, Verslag van een restauratie. Elburg, 1993.

Publicatie Stichting tot behoud Van het Nederlandse Orgel, 40

C.C. Vlam en M.A. Vente (red). Bouwstenen voor een geschiedems der toonkunst in de Nederlanden 1, Amsterdam, 1965, 169-170.

Merkwaardig genoeg is het werk van Van Biezen hier niet bij!

1822 Albertus van Gruisen. Nieuw orgel met oud materiaal. Nieuwe kas, loze rugwerkkas. Het orgel kwam voor de muur, die in 1811 in de kerk was gebouwd en die het koor thans van de kerk scheidt.

1826 drie gipsen beelden (vermoedelijk op RP) geplaatst (Seijbel geeft hiervoor 182)

1849 C. van Dijk, herstelwerkzaamheden. Mixtuur -> Gedakt fluit 4'

ca 1850 Broekhuizen noemt een brand in 1573 en 1822 front vernieuwd dor Van Gruisen Hij geeft twee disposities, nr II is op een losliggend briefje genoteerd, dus kennelijk een later binnengekomen bericht.

Disp. I Man P8 Splf4 O4 Q3b/d I. Man P8 O4 Splf4 Gedf4 Qb/d3 T8 Pos Rf8 O4 O2 Sq3-4st Wf2 Vh8
2 afsl, Trem Vent aangeh p 3 balgen (op het Manuaal was ook nog een Quintadena 8' aanwezig ie vB)

Disp. II Hman Qd8 Rf8 O4 Wf2 Sq2st/d T8b/d Vh8 Trem Bvm P8 F8 bd O4 Splf4 Q3 O2

2 afsl Evacuant, deze 2de disp. is volgens vB meer betrouwbaar.

? dispositie gewijzigd Zie de 2 disp. van broekhuizen

1855 Zwier van Dijk, frontpijpen hersteld, schoongemaakt en opnieuw gevoelied, kas geschilderd (J. Blij)

1871 Zsvicr van Dijk, een blaasbalg gerepareerd, kas geschilderd in imitatie eiken (J. Blij)

Kampen Broederkerk vervolg 1

- 1882 Zwier van Dijk, restauratie en uitbreiding, hoofdkas van zijvelden voorzien, windkanaal verbeterd en vergroot; vierde spaanbalg toegevoegd, dispositiewijzigingen:
HW + Bourdon 16', + Prestant D 16', + Prestant 8' (van Pos), +Mixtuur (met gebruikmaking van Quint 3'en Octaaf 2' (Pos), +Trombone 16', - Woudfluit 2', - Sexquialter, - Trompet 8', - Vox Humana 8'
Pos - Prestant 8', - Quint 3', - Octaaf 2' (allen naar HW), + Fluit Travers 8', + Woudfluit 2', + Trompet 8' (beide laatsten van HW)
- 1887 Zwier van Dijk, orgel verplaatst naar galerij in de noordbeuk van de kerk. Kas geschilderd (B.J. ten Dam en Bouhuis)
- 1897 J. Proper, blaasbalgen hersteld
- 1901 J. Proper, herstel, aard van de werkzaamheden onbekend
- 1912 J. Proper m orgel verbouwd en uitgebreid, klaviatuur verplaatst van voorzijde naar linkerzijde, mechanieken en registeropschriften vernieuwd, manuaalomvang uitgebreid tot C-f3, nieuwe windlade HW (ondermanuaal); Positief(Bovenmanuaal) als BW geplaatst. pneumatisch vrij pedaal toegevoegd en dispositie gewijzigd

Dispositie 1912

<i>Hoofdwerk</i>	<i>Bovenwerk</i>	<i>Pedaal</i>
Bourdon 16'	Fluit dolce 8'	Subbas 16'
Prestant D 16'	Fluit travers 8'	Gedekt 8'
Prestant 8'	Viola di Gzmb 8'	Cello 8'
Quintadena 8'	Voix Celeste 8'	
Roerfluit 8'	Principaal 4'	
Octaaf 4'	Fluit 4'	
Speelfluit 4'	Woudfluit 2'	
Quint 3'	Oboe 8'	
Octaaf 2'		
Mixtuur 3-4 st		
Tronipet B/D 16'		
Trompet B/D 8'		

- ? J. van Loghem, m schoonmaak en herstel, tremulant geplaatst
- 1941 J.C. Sanders R Zn, restauratie, dispositiewijzigingen: HW - Trompet 16', + Cornet 5 st, Ped. Cello 8' -> Octaaf 8, Gedekt 8 Bourdon 8',+Trompet 16' (van HW). Volgens Seijbel T8 vernieuwd. Volgens vB in '38 door Sanders electropn. lade voor het pedaal aangebracht.
- 1950 J.C. Sanders & Z. BW-lade gerestaureerd. Disp.wijzigingen: BW - Viola di Gamba 8', - Voix Celeste 8', - Oboe 8', + Nasard 2 2/3', + Terts 1 3/5', + Ruispijp 2 st., Prestant 4' en Fluit 4' gedeeltelijk vernieuwd
- 1954 J.C. Sanders &- Zn: Ped Trompet 16' -> Fagot 16'
- 1970 Van den Berg en Wendt herstelwerkzaamheden. lade BW vernieuwd. dispositiewijzigingen: BW Nasard 2 2/3 -> 1 1/3', - Terts 1 3/5', + Sexquialter 2 (vanaf f), Ruispijp 2 st. - Scherp 3 st.

Door mij genoteerd in 1975 (wijkt af van notities Seijbel) in volgorde slepen, datering registers op eerste gezicht:

M a n u a l C-f''	lade in onderkas, verplaatst.
Prestant 16 vt discant	af c', enkele in front, Sanders, rest (20 p.) on lade, 1821? zeer diepe expressions
Prestant 8 vt	gr.deels in front, frontp. Sanders, 19 p. op lade XVIII? Volgens Vente dc plm 1620 Jan Morlet II of III (Brab.O.)
Bourdon 16 vt	XVIII? zeer licht van kleur, op 5 kl.p. na, die donker van kleur zijn
Roerfluit 8 vt	XVII geheel van metaal vanaf C en zeer oud, korte wijde roeren 5 kl.p. cil.open, wijd. Vente: Morlet plm 1620
Quintadeen 8 vt	XVII, 5 kl.p. cil.open. Vente. Morlet plm 1620
Octaaf 4 vt	XVII, korte spitslabia. Vente: Morlet plm 1620
Quint 3 vt	XVII. Vente: Morlet plm 1620, 2 kl.p. inscr. "Mixtur" op Walckermanier. Oude p. zelfde labium., als Octaaf 4'
Speelfluit 4 vt	XVIII, conisch, 4 p. cil. open
Mixtuur 4 st.	geperste labia, niet zeer recent. 'S. zegt dat dit reg. van Proper is. Dit moet wel juist zijn. Samenstelling:
	C 2 1 1/3 2/3 (!)
	c 2 1 1/3 1 2/3
	c' 4 2 2/3 2 1 1/3
	c'' 5 1/3 4 2 2/3 2
Octaaf 2 vt	XVIII
.....	geen naam, open plaats
Cornet 5 st.	XVIII. Volgens S door Sanders ingezet i.p.v. Trompet 16 vt. Echter alleen het 8' koor is van vrij recente samenstelling, de rest: XIX. 8', 4', 2 ² / ₃ ' 2' 1 ³ / ₅ ' af c'
Trompet 8 vt bas / dc	naamplaatjes onleesbaar, pijpwerk van zeer recente makelij

Kampen Broederkerk - vervolg 2

Bovenwerk C-f'''

Fluit dolce 8 vt	scherp ingetrokken ronde labia. Bij de andere gedekten van het orgel is dit veel vager. Vente: plm 1620, Morlet)
Fluit travers 8 vt	geheel doorlopend, gr.oct als Quintadeen uitgevoerd, zeer eng, laag en beetje rond opgesneden, misschien 1621, hoewel het uit latere tijd lijkt
Principaal 4 vt	zeer oud, korte spitslabia als boven. Vente: plm 1620, Morlet)
Woudfluit 2 vt	zachte Octaaf 2', recent pijpwerk
Sesquialter	recent pijpwerk, C 2 2/3, c' 2 2/3, 1 3/5
Fluit 4 vt	recent pijpwerk, gedekt, 18 p. conisch. Vente: Roerfluit, Morlet plm. 1620
Nasard 1 1/3 vt	recent, bijna een prestant
Scherp	recent. Samenstelling:
	C 1 2/3 1/2
	c 1 1/3 1 2/3
	c' 2 1 1/3 1
	c'' 2 2/3 2 1 1/3
	c''' 4 2 2/2 2

Pedaal, Ped. C-d' Nieuwe elektrische lade, S schrijft pneum. Is dat weer veranderd?

Subbas 16 vt

Octaafbas 8 vt

Gedekt 8 vt

Fagot 16 vt

twee treden (koppels)

Kas. Onderin rasterwerk, in verband met de lage stand van de hoofdwerkklade. In de balustrade een loos rugwerkfront

Lade hoofdwerk diatonisch uit één stuk, gr.p. in 't midden.

Klaviatuur opzij links, lelijk modern klavier. De reg.plaatjes van Oct 2' (Man) en van Sesquialter, Nasard 1 1/3' en Scherp (van Bov.man.) zijn van plastic.

Tractuur onaangenaam taai, vooral van het onderklavier.

Windvoorziening: vier spaanbalgen, waarvan drie op windmachine aangesloten.

JH / JFv0 11/8'75

1993 Gebr. van Vulpen restauratie en uitbreiding, dispositie gewijzigd, nieuwe klaviatuur in voorzijde hoofdkas aangebracht, Rugwerk voor 't eerst aangebracht achter het loze front, mechanieken en windladen nieuw gemaakt, spaanbalgen gerestaureerd, kanalen vernieuwd, kas opnieuw geschilderd op basis van de kleurstelling uit 1822

Dispositie 1993 volgens Encyclopedie (Volgorde onbekend)

Hoofdwerk (II)	C-f'''	Rugpositief (I) C-f'''	Onderpositief (III) C-f'''	Pedaal C-d'
Bordun 16'	v.Dijk	Fluyt Does 8' XIX	Holpyp 8' XVI/XVII	Subbas 16'
Praestant D 16'	v.Dijk deel	Praestant D 8'	Quintadena 8' XVI/XVII	Octaaf 8'
Praestant 8'	Hinsz /vGr	Praestant 4'	Octaaf 4'. XVI/XVII	Octaaf 4'
Roorfluyt 8'	FC Schnitger	Gedakt Fluyt 4	Quintfluit 3'	Basuin 16'
Octaaf 4'	vB: XVII	Nasat 3'	Waldfluyt 2'	Trompet 8'.
Speelfluyt 4'	Hinsz	Octaaf 2'-	Sexquialter 2-3 st.	
Quinta 3'	XVI/XVII	Sexquialter 2 st.	Cimbel 3 st.	
Octaaf 2'	Hinsz	Dulciaan 8'	Vox Humana 8'	
Mixtuur B/D 4-6 st		Hinsz		

Fagot B/D 16'

Trompet B/D 8'

koppelingen HW-RP, IIW-OP, Ped-HW, Ped-RP, Ped-OP, tremulant RP, tremulant gehele werk

Samenstelling vulstemmen (E)

Mixtuur HW

	C	1	2/3	1/2	1/3	
	c	1 1/3	1	2/3	1/2	
	c'	2 2/3	2	1 1/3	1	2/3
	f'	4	2 2/3	2	1 1/3	1
	c''	4	2 2/3	2	1 1/3	1
	f''	4	2 2/3	2	2	1 1/3
	c'''	4	4	2 2/3	2 2/3	2
Sexquialter RP	C	1 1/3	4/5			
	c	2 2/3	1 3/5			

Kampen Broederkerk - vervolg 3

Sexquialter OP	C	1 1/3	4/5	
	c	2	1 1/3	4/5
	c'	2 2/3	2	1 3/5
Cimbel OP	C	1/5	1/6	1/8
	F	1/4	1/5	1/6
	c	2/5	1/3	1/4
	f	1/2	2/5	1/3
	c'	4/5	2/3	1/2
	f'	1	4/5	2/3
	c''	1 3/5	1 1/3	1
	f''	2	1 3/5	1 1/3
	c'''	3 1/5	2 2/3	2

Technische aanleg, klaviatuur inbegrepen stamt geheel uit 1993

Windvoorziening vier spaanbalgen (drie van Hinsz, 1738, één van Van Dijk, 1882). Winddruk 70 mm

Klaviatuur geheel nieuw tans aan voorzijde hoofdkas

Deling B/D tussen h en cl

Het oude pijpwerk: De Roerfluyt 8' van F.C. Schnitger uit 1722 komt uit het orgel te Vollenhove. De Fluit Does 8' is van onbekende herkomst. **Toonhoogte** a' = 450 H, Temperatuur naar Hinsz

Kampen, R.K. O.L.Vr. of Buitenkerk

Ca 1481 bouwde Johan then Damme hier een orgel om dat direct na de bouw gebreken vertoonde³⁰. Bij deze ombouw was Rudolphus Agricola, bekend humanist, als adviseur betrokken.

Edskes neemt aan, dat Johan then Damme overhaast uit Kampen is vertrokken, omdat een zeer belangrijke opdracht hem bezig hield, nl die in de Martinikerk te Groningen.

In 1505 kreeg Jan van Kovelén (Johan Kavelens) opdracht, in Zwolle (St.Michelskerk?) een Cimbel te maken, gelijk aan die in de OLVr k te Kampen. Vente concludeert hieruit dat v.Kovelén het orgel in Kampen voor 1505 heeft omgebouwd. In het stuk dat de reparatie door Morlet in 1625 in de ekerk te Kampen behandelt (zie aldaar) staat dat beide "orgelen" (in de Brk en de Buitenkerk) een nieuwe "wint of geblaes" krijgen en dat hij ze zal "overtinnen". Vente beweert (op grond waarvan?), dat het nog aanwezige oude pijpwerk van Jan Morlet (II of III) stamt en wel plm 1620.

A.A.Hinsz voerde i 1754 een belangrijke verbouwing uit. Van hem stamt de bovenkas. ook nog aan het orgel gewerkt in 1754. Ook Freytag zou een keer werkzaamheden verrichten. Dat is toen niet doorgegaan. Hij is toen – zo blijkt uit bewaard gebleven stukken – schadeloos gesteld.

Voorts is in de 19de eeuw aan het orgel gewerkt, ooral door Zwier van Dijk. Er zijn overeenkomsten te trekken met Hattem (opsnedeverlaging, constructie Trompet, Prestant dc 16'), en Genemuiden (vorm van een stemsnijding, die ik heb waargenomen)

Gegevens ontleend (grotendeels) aan Encyclopedie deel II (1726-1769)

Literatuur

Jan van Biezen, *Het Nederlandse orgel in de renaissance en de barok, in het bijzonder de school van Jon van Covelens*. Utrecht, 1995, 599-607.

Willem Jan Dorgelo, Alb. Anthoni Hinsz. Orgelmaker 7704-1785. Augustinusga, 1985, 106-107.

Hans van der Harst, 'Het orgel in de O.L. Vrouwe- of Buitenkerk te Kampen.' *Het Orgel*, 75 (1979), 167-172.

W.D. van der Kleij en W.H. Zwart, Orgels en organisten in Kampen. Kampen, 1995, 69-80

Maarten Seijbel, *Orgels in Overijssel*. Sneek, 1965, 48-51.

Onno B. Wiersma, 'Het orgel in de Buitenkerk te Kampen'. In: *Visitatio Organorum. feestbundel voor Maarten Albert Vente*. Buren, 1980, 11, 587-602.

- 1754 Albertus Anthoni Hinsz, met gebruikmaking van veel 16e- en 17e eeuwse pijpen
- 1774 Dispositie volgens Hess: Onderman. P 8, Qd 16, Fld 8, 0 4, Splf 4, Mxt 3-6st, Sch 3,4 st
Bov.man. 0 4, Hp 8, Qd 8, F 4, Supoct 2, Gh 2, Gedq 3, Sexq 2,3 st, Corn 3 st, T 8 Ped. T 8.
- 1810 L. van den Brink, herstelwerkzaamheden en wijziging. Orgel verplaatst naar andere kant kerk, • laden positief en manuaal omgewisseld (oude HW in onderkas, Oude OP boven, orgelkas (gedeeltelijk) vernieuwd
Dispositie 1810 Gr.Man. Qdn16 P8 B8 O4 F4 Q3 O2 Mxt 3-4st T8
Klein man. Hp8 Fltr8dc P4 Spf4 SO 2 Wf2 Sq
- 1820 A. van Gruisen en Zoon, herstel
- 1847 C.F.A. Naber, herstel
- 1857 Zwier van Dijk orgel op het oksaal naar achteren verplaatst, nieuwe balgen
- 1858 Zwier van Dijk, herstel
- 1868 Zwier van Dijk, aantal tot dan toe niet gebruikte registers sprekend gemaakt
- 1875 Zwier van Dijk, orgel gedemonteerd en later weer opgebouwd wegens bouw nieuwe tribune, windvoorziening in toren geplaatst
- 1883 Zwier van Dijk, herstel. Sexquialter→ Tertiaan
- 1898 Jan Proper, reparatie
- 1913 drie houten engelen met vleugels en bazuin verkocht
- 1915 Jan Proper, herstel balgen
- 1922 Jan Proper, elektrische windvoorziening in toren geplaatst, schoonmaak en herstel
- 1941 Gebr. Adema, grote reparatie, Tertiaan → Voix Céleste (Tertiaan-pijpen in onderkas bewaard
- 1963 Sluiting kerk wegens bouwvalligheid
- 1964 demontage orgel
Dispositie vóór afbraak wegens kerkrestauratie (vlgs Seijbel, onderstr. oud vlgs V):
Pr dc 16, B 16, Pr 8 (bas oud), Rf 8, 0 4 (Bas oud), F 4, Qf 3, 0 2, Corn, Tr 8
Bovw of borstw Pr 8, Hp 8, Fl tr 8 dc, VdG 8, Pr 4, Rf 4, Spf 4, Tertiaan (in werkelijkh. Celeste 8, doch p. Tertiaan nog ter pl. bewaard) 2 afsl, Ventil, Kopp, Trem. Kas uit 1810, Man. omvang C - c", ped. C-g aangeh. (med.t.pl.),
- 1977 Jos. Vermeulen, restauratie, onder leiding van Hans van der Harst. herstel situatie 1754, onderkas gewijzigd, front voor OP aangebracht, nieuwe klaviatuur, vrij pedaal met drie stemmen toegevoegd. Er is kennelijk gestreefd naar herstel van de dispositie, zoals Hess die weergeeft. De onderkas werd vernieuwd en van een onderwerkfront met loze frontpijpen voorzien. De oude onderkas had blijkbaar geen historische waarde. Er kwam een nieuwe pedaalkas achter het orgel. Wat dat pedaal betreft week men af van de door Hess genoemde dispositie. Ook alle snijwerk werd vernieuwd. Het meeste snijwerk scheen verdwenen te zijn en voor zover aanwezig in slechte staat te verkeren.

Kampen, O.L.Vr. of Buitenkerk - vevolg 1

Notities bij bezoek 5 sept '76. Het orgel was nog niet klaar, doch wel reeds in gebruik. De nieuwe stemmen stonden nog niet op de lade. De oude stemmen leken nog niet geïntoneerd. Het niet herstellen van de opsnede-verlaging van de frontpijpen leek toen zeer nadelige gevolgen te hebben t.a.v. de klank.

Manuaal C-c"	zeer ondiep laadje, terstenopstelling als bij Schnitger
Prestant 8 voet	frontpijpen van nieuw bladgoud en tinfolie voorzien. Opsneden verlaagd (wanneer?). Diverse oude facturen door elkaar. Enkele grote oude frontpijpen achter het front. Ter plaatse werd beweerd: Cs en Ds nog van Then Damme, bas XVII, de Hinsz
Quintadena 16 voet	vlgs m.t.pl. XVI (v.Kovelen), vlgs eigen waarneming XVIII, beetje glad, Hinsz-achtig, scherp ingetrokken rond labium, pijpen verlengd
Fluit does 8 voet	oud, m.t.pl.: XVI
Spitsfluit 4 voet	idem
Octaaf 4 voet	oud, m.t.pl. XVI? Roostergaten kleiner gemaakt.
Scherp 3-4 st	1976 nieuw rooster C 2/3, c 1, g 1 1/3, c' 2, c" 2 2/3 (of 4?)
Mixtuur 6 st	idem. C 2, c 2 2/3, c' 4
Onderpositief C-c"	lade veel dieper dan die van Man, twee delen, diatonisch, gr.p. in 't midden
Cornet	oud, m.t.pl.: XVII Morlet. Lag samenstelling. Lijkt 4 3 1/5 2 2/3
Holpijp 8 voet	met roeren, oud medel. ter pl. XVI, klinkt "zeer wijd".
Quintadena 8 voet	m.t.pl. XVII?
Octaaf 4 voet	m.t.pl. XVII
Fluitdous 4 voet	m.t.pl. XVI. Roerfluit met korte roertjes. Klinkt eng in vergelijking met die van het Manuaal
Gedekt Quint 2 2/3 voet	1976, bas gedekt, de wijd open cil,
Gemshoorn 2 voet	m.t.pl. XVI, in werkelijkheid nieuw gemaakt van oud metaal .
Super Octaaf 2 voet	m.t.pl. XVI
Sesquialter 3 st	C 1 1/3, 4/5, c 1 1/3, 1 3/5, 1 1/3 ? c' 2 2/3, 2 1 3/5
Trompet 8 voet	m.t.pl.: C-e XVIII, f-c" XV. Een pijp onderzocht: metalen stevels, ronde houten koppen, kelen oud, tongen nieuw, bekens Hinsz-achtig
Pedaal	in nieuwe pedaalkas, nieuwe lade. Voorheen aangehangen, C-g
Subbas 16 vt	m.t.pl.: uit 1820
Prestant 8 vt	m.t.pl. XIX / XX
Trompet 8 vt	1976

Afsluiting pedaal, Afsluiting Manuaal (sluit ook positief af), Pedaalkoppeling, Tremulant, schuifkoppel (in werking door II naar achteren te schuiven).

Kas vuren, wit geschilderd en verguld. Snijwerk aan zijkant orgelkas nog wel hetzelfde als voor de restauratie.

Windvoorziening bij min bezoek zeer instabiel. Oorspr. 4 spaanbalgen geweest. *Is er wat van over?*

Klaviatuur. nieuw in oude stijl. Indeling reg.kn.:

<i>Manuaal</i>	<i>Positief</i>	<i>Positief</i>	<i>Manuaal</i>
Afsl. Man.	?	?	?
P 8	Co	Hp 8	Qd 16
Fd 8	O 4	Qdn 8	Spf 4
O 4	GedQ 3	Fd 4	Sch
Mxt	SO 2	Gh 2	P 8 (<i>ped</i>)
T8 (<i>ped</i>)	T 8	Sexq	Sb16 (<i>ped</i>)
			Afsl Ped

Waar zit de Tremulant? en de ped.koppel?

vO sept'75

Organist Ton v.d. Berg, Arend te Boelopsingel 11, Kampen 0502 - 9776

Gegevens Encyclopedie:

Dispositie

Hoofdwerk (I)C-c" Onderpositief (II) C-c"

			<i>Pedaal C-=d'</i>	
Quintadena 16'	Hinsz	Holpijp 8'	XVI/XVII	Subbas 16'
Prestant 8'	frp XVI	Quintadena 8'	XVIXVII	Octaaf 8'
Fluit dous 8'	Hinsz	Octaaf 4'	XVI	Trompet 8'
Octaaf 4'	hierin p. XVI	Fluit 4' ged	XVI/XVII	
Speelfluit 4'	Hinsz	Gedaktquint 3'		koppelingen HW-OP, Ped-HW
Mixtuur 4-6 st.		Octaaf 2'	ged VXI/XVII	tremulant
Scherp 3-4 st.		Gemshoorn 2'	hierin p. XVI	twee afsluiters
		Sesquialter 2-3 st.		
		Cornet D 3 st XVII.		
		Trompet 8' XVI	snavelkelen, Gr,oct Hinsz	

Kampen, O.L.Vr. of Buitenkerk - vevolg 2

Samenstelling vulstemmen

Mixtuur	C	2	1 1/3	1	2/3		
	c	2 2/3	2	1 1/3	1	1	
	c'	4	2 2/3	2	1 1/3	1	
	g'	4	2 2/3	2	1 1/3	1 1/3	1
	c''	4	4	2 2/3	2 2/3	2	2
Scherp HW	C	2/3	1/2	1/3			
	c	1	2/3	1/2			
	g	1 1/3	1	2/3	1/2		
	c'	2	1 1/3	1	2/3		
	g'	2 2/3	2	1 1/3	1		
	c''	4	2 2/3	2	1 1/3		

Kampen, Buitenkerk - vervolg

Scherp HW	C	c	g	c'	g'	C2
	2/3	1	1 1/3	2	2 2/3	4
	1/2	2/3	1	1 1/3	2	2 2/3
	1/3	1 1/2	2/3	1	1 1/3	2
			1 1/2	2/3	1	1 1/3

Sexquialter OP	C	1 1/3	4/3			
	c	2	1 1/3	4/5		
	c'	2 2/3	4	1 3/5		

Cornet OP	c'	4	3 1/5	2 2/3		
-----------	----	---	-------	-------	--	--

Windvoorziening: vier spaanbalgen van Hinsz, **Winddruk** 70 mm

Laden. HW en `BW van Hinsz

Mechaniek ten dele nog van van Hinsz met een deel van her 16e-eeuwse wellenbord.

Klaviatuur aan voorzijde. Manuaaltoetsen en klavierraam van Hinsz

Toonhoogte 1/4 toon boven a' = 440 Hz **Temperatuur** evenredig zwevend

Kampen, Particulier.

Uit archief Bolt:

De Heer Venema, woonachtig te Den Boer, later te Kampen, tel 05202-27785 biedt 7/1-1989 en 9/2-1989 een kabinetorgel van Freytag uit 1804 te koop aan. Foto in Bolt-archief. Foto heeft geen overeenkomst met kab.o. Bronckhorst.

Holpijp 8 vt

Prestant dc 8 vt

Prestant 4 vt

Octaaf 2 vt

Roerfluit 4 vt

Quint 3 vt

Kampen, Oud-Gereformeerde Gemeente in Nederland.

XVIII ?	Locatie en bouwer onbekend. Leichel?, uitbreiding aan weerskanten van de kas. Naam Leichel (zonder voorletters aan binnenzijde zijwand tegenover de klaviatuur, dus in aanbouwsel).
1908 cva 1950 tot 1962	J.Proper, orgel geplaatst in Kampen, Oud-Gereformeerde Gemeente in Nederland ³¹ Drie beelden op het orgel (w.o. David) weggenomen. Onderhoud door Van Putten ³² Disp. in 1962: P8, Hp8, B16, O4, F4, O2, T8, Rsq1-2st
1962	J.Reil, restauratie en wijziging Nieuwe windmachine Disp.wijziging: Bourdon 16' --> Quintadeen 8' Trompet 8' --> Mixtuur 3,4 st. Pedaal vrijgenaakt met Subbas 16' (een nieuwe, niet de oude Bourdon 16') Tremulant cadeau gekregen.
1986	Kaat & Tjhuis, orgel overgeplaatst naar andere zijde van het kerkgebouw in het kader van verbouwing van de kerk. Geen wijzigingen aan het orgel
1997	Hendriksen en Reitsma restauratie inhoudende ³³ : Laderestauratie. Restauratie van het mechaniek, plastic winkelhaken uit 1962 vervangen door eikenhouten exemplaren. Aanbouwsel uit 1962 achter het orgel vervangen door een nieuw. Manuaallade aan onder- en bovenzijde van krimprijke platen voorzien. Pedaallade uit 1962 vervangen door een nieuwe. Pedaalwellenbord vervangen. Windkanalen vervangen. Hekwerk aan weerszijden van het orgel geplaatst. Herstel pijpwerk Binnenpijpen van de Prestant 8' vervangen door andere gebruikte pijpen tenmeinde een beter menatuurverloop te verkrijgen. Disp.wijziging: Ruisquint 1-2 st --> Fagot 8' Quintadeen 8' --> Cornet 3 st.

Dispositie

M a n u a a l

Prestant 8'	C-E naaldhout gedekt, F-H naaldhout open, c-cs" in front, d"-f" op de lade.
Holpijp 8'	C-H naaldhout, c-fs" gedekt metaal, g"-f" open conisch,
Cornet 3 st	voor 1962 hier Bourdon 16' (of wat waarschijnlijker is Holpijp, die naar plaats B16 verhuisde) c' 2 2/3 2 1 3/5
Octaaf 4'	gr.d. XX, expressions
Fluit 4'	C-H gedekt metaal, oud pijpwerk XIXA?, rest cil. open XXA, prestantmenatuur, expressions
Octaaf 2'	grd. XX, 30 kl. pijpen lijken XVIIIIB
Mixtuur 3-4 st	1962 op plaats Trompet C 2 2/3 2 1 1/3 c 2 2/3 2 1 1/3 1 (storende overgang) c" 4 2 2/2 2 1 1/3 c" 5 1/3 4 2 2/3 2
Fagot 8'	1997, metalen stevels en koppen, Dulciaanbekers

P e d a a l

Subbas 16'	1962 naaldhout	Pedaalkoppel (trede) Tremulant
------------	----------------	-----------------------------------

Kas: XVIII?, aanbouwsels links en rechts ca 1900, aanbouwsel achterzijde 1997, oorspr. achterwand verdwenen. Alle delen, ook de oude van naaldhout.

Laden. Mauaal oud

Pedaallade 1997 (niet het pijpwerk), diatonisch.

Windvoorziening: magazijnbalg onder de lade, Winddruk 73 mm.

Pijpwerk evenredig zwevend, toonhoogte 441 Hz.

Klaviatuur rechts, grotendeels nieuw. Veel mahonie vlgs vdW uit 1962. Het enige wat oud is zijn de (ronde) reg.stangen tussen lessenaar en klavier.

Tractuur is vrijwel geheel uit 1997.

³¹ opg. Nivo. Naar vdKeij en Zwart ?

³² Historische gegevens: mededelingen organist R. van der Weerd, tel 038-3319234. Kerkbestuur: R. v.d. Berg Kamperzeedijk 1, Grafhorst.
Koster: Fleder, naast de kerk 33161256

³³ Rapport H&D 1997 over dit orgel. vd Weerd toonde mij dit.

Kampen, Evangelisch Lutherse Kerk.

Vlgs Wh: **voorm. orgel** 1684, 1841 verbrand.

Huidige orgel:

1843 Naber. De dispositie die Seijbel geeft lijkt onwaarschijnlijk.
ca 1900 Proper. Zijwerk ingebouwd. Vlgs S. ook Cello 8 op Man

Disp. voor 1941 (naar HO sept'41):

I. B 16 b/d, P 8, Hp 8, Qd 8, Cello 8, O 4, F 4, Gh 4, O 2
II. Fld 8, VdG 8, VxC 8, Rf 4, Ped Sb 16 tr

1941 H.W.Flentrop. "Restauratie" onder de NKO

M a n u a l C-f"	Pijpwerk Naber tenzij anders vermeld. Volgorde lade:
Prestant 8 voet	gr.p. in front ca 20 op lade
Holpijp 8 voet	gr.oct. eiken
Quintadeen 8 voet	1941 of omgebouwd Proper register, geperste labia
Octaaf 4 voet	
Bourdon 16 voet	ca 20 gr.p. pneumatisch, achterin het orgel, vuren eiken voorslagen. Rest metaal op lade
Gemshoorn 4 voet	
Octaaf 2 voet	
Mixtuur 3-5 sterk	geheel uit 1940, geen geperste labia
Trompet 8 voet bas	Alles op bekers na 1941, mahonie stevels, in bekers "stemrollen" aangebracht.
Trompet 8 voet disc.	S. beweert dat de Trompet afkomstig is van een Knipscheer-orgel.

Z i j w e r k C-f" (Pijpwerk waar niet anders vermeld Proper, geperste labia, volgorde verm. a.v., vanaf de bespeler:)

Fl.dolce 8 voet	
Viola di Gamba 8 voet	gr.p. verm. gecomb. met Fl.d.
Vox Celeste 8 voet	
Roerfluit 4 voet	
Sesquialtera 2-3 sterk	verm. op kantsleep, 1940

P e d a l C-f	
Subbas 16 voet	pneum. transmissie

Klavierkoppel
Pedaalkoppel

Mxt:

C	1 1/3	1	2/3		
c	2	1 1/3	1	2/3	
c'	2 2/3	2	1 1/3	1	
c''	4	2 2/3	2	1 1/3	1
c'''	4	2 2/3	2	1 1/3	1 1/3

In HO sept'41:
c'' zonder 1'
c''' 4 4 2 2/3 2 2 verder gelijk.

Sq was haast niet waar te nemen. Het leek ongeveer zo:

C	2	1 1/3		quint bijna onhoorbaar
b	2 2/3	2	1 3/5	

In HO sept'41:
C 2 1
H 2 1 1/3 1
b 2 2/3 1 3/5 1
a' 2 2/3 1 3/5 1 1/7

Kas vuren.

Klaviatuur opzij, links, klavieren niet origineel, reg.knoppen vermoedelijk wel.

Indeling reg.knoppen (tussen haakjes de oude namen, die nog gedeeltelijk door de lak heen waren te zien):

Sq	T8dc	T8b	Mxt	O2	Gh4	B16	O4	Qd8	Hp8	P8
(Windl)	(B16 dc)	(B16 b)	(Cello, ik noteerde			(B16 nog eens extra				

Fl.d 8
VdG 8
VxC 8
Rf 4

destijds Celeste)

overschilderd met
andere letters)

klav.k
Ped.k
x
Sb 16

Pijpwerk: De open binnenpijpen hebben verlengstukken, waarin stemsnede
Windvoorziening: Moderne balg onder manuaal-lade

HO sept'41, p 12
Seijbel, Ov. p 72
vO bez. 19/10'76

Kuinre, Hervormde Kerk (St.Nicolaas)

Voormalig orgel:

Boekzaal 1844, I, 108/09 17 dec 1843. Kerkgebouw dit jaar verbeterd. Eenvoudig maar niettemin smaakvol en welluidend orgel, door 4 gemeenteleden geschonken. *Geen nadere gegevens.*

Huidige orgel.

- 1856 Gebr. Scheuer, Zwolle (zonen van J.C. Scheuer). Boekzaal 1856 II 339: 14 sept. Krachtige en welluidende toonen, bespeeld door Jonkheer W. de Puisseau, Notaris aan de Lemmer. Vereerend getuigschrift voor de orgelmaker.
- 1958 Seijbel Ov. en HO jul/aug'58: restauratie door Bakker en T., Leeuwarden staat voor de deur. Volgens S. was het in zeer slechte staat.
- 19.. B&T, restauratie. Uit later nr van H0 (knipsel Wh); rest. voltooid. Orgel geheel gaaf bewaard gebleven. Echter: nu verende sleepconstructie aangebracht. De dispositie is nog dezelfde als Seijbel medeelt (afgezien van een stem, die hij kennelijk is vergeten)

M a n u a a l	O n d e r p o s i t i e f	
Prestant 8 voet	Prestant 4 voet	Koppeling
Bourdon 16 voet	Fluit douce 8 voet	Afsluiting positief
Holpijp 8 voet	Gamba.8 voet (C-H van Fld)	Ventiel
Octaaf 4 voet	Fluit amabile 4 voet	Calcant
Gemshoorn 4 voet	Woudfluit 2 voet	Afsluiting Manuaal
Quint 3 voet	Flageolet 1 voet	
Principaal 2 voet		Man. C-f''
Trompet 8 voet		Aangeh.ped. C-d'

Klaviatuur links

Dit orgel lijkt het enige integraal bewaard gebleven Scheuer-instrument. Het heeft model gestaan voor de uitbreiding van het orgel in Den Ham (vormgeving onderpositief en mensuren)

Volgorde slepen verm. als boven

18 okt'75:

Orgel gerestaureerd doch zeer mat klinkend.

De dispositie is nog dezelfde als S medeelt (afgezien van een stem die S. kennelijk heeft vergeten)

Lutten (Ov.) Gereformeerde Kerk

"Anno 1906" (op kas) "Verschueren / Heythuysen (op klaviatuur)

I.	II.	P e d a l
Prestant 8'	Holpijp 8'	Subbas 16'
Bourdon 8'	Ged.fluit 4'	Gedekt 8'
Octaaf 4'	Openfluit 2'	Koraal 4'
Fluit 4'	Kwijt 1 $\frac{1}{3}$ '	
Octaaf 2'	Trompet 8'	Calcant
Mixtuur 3-4 st		3 koppels (treden)

Man. C-g^{'''}, Ped. C-f

Gehele klaviatuur (zijkant rechts) nieuw, modern, ook zijwand rechts nieuw (schroten, mahonie of i.d.)

21/9'75

Lutten, Hervormde Kerk

Kerk.

In Bz 1853 I, 626 en 1854, I 716 komt nieuwe kerk ter sprake.

Orgel

1858 J. van Loo, Zwolle.

Boekzaal 1858 I,429: Lutten aan de Dedemsvaart (Zwolle) 5 april. Nieuw smaakvol orgel J. van Loo Zwolle, beter dan bestek bepaald. Bespeeld door Hijner, organist te Zwolle.

Ook Luc Oosterhuis OB nov'58, p 117 en S. Overijssel, p 86.

Disp. vlg contract (rapport v.Beek)

M a n u a l C -f'''

Prestant 8 vt Viola di Gamba 8 vt Octaaf 2 vt Aangehangen pedaal C-d'

Bourdon 16 vt Octaaf 4 vt Fluit 2 vt

Holpijp 8 vt Fluit 4 vt

Aan het orgel ontbreken de enorme stukken snijwerk aan de zijanten van het instrument, zoals we die bij andere orgels van Van Loo aantreffen. Volgens mededeling ter pl. (1975) was vóór kerk- en orgelrestauratie wel snijwerk aan weerskanten van het orgel, alsmede beelden of engeltjes op het orgel.

1969 Koppejan, wijziging in kader kerkverbouwing "M.K.Koppejan / Kerkorgelbouw / Ederveen" (indicatie bij klavier)

M a n u a l (volgorde lade:)

Prestant 8'

Quint 2²/₃'

Holpijp 8' enkele gr.p. nieuw, mahonie?

Viola 8' C-H van Holp.

Octaaf 4'

Fluit 4' gedekt, plm 8 p cilindrisch open

Octaaf 2'

Mixtuur Dis/Bas 3 st. (1969

C 1 1/3 1 2/3

c 2 1 1/3 1

c' 2 2/3 2 1 1/3

c'' 4 2 2/3 2

c''' 5 1/3 4 2 2/3

P e d a l (pneumatische of electrisch in "pedaalkas" achter orgel

Subbas 16' (pijpen vroegere Bourdon 16', mahonie)

Pedaalkoppel, Tremolo

Man. C-f''', ped. C-c'

Kerk. Eerste steen 1853 (zie ook de Boekzaalberichten hierover. Interieur gemoderniseerd, redelijk stijlvol afgezien van de schroten in de wand onder het orgel.

Kassen. Pedaalkas van spaanderplaat, aan bovenzijde begrensd door trap naar de toren. Boven het orgel een grote plaat board, deels gaatjesboard.

Windvoorziening. kleine mag.balg. winddruk 67 mm.

Lade uit één stuk, diatonisch van bnnen uit aflopend.

Klaviatuur aan zijkant links, geheel nieuw, ook reg.knoppen, plastic naamplaatjes.

Sleepsysteem gebruikt, pijpstok aanzienlijk verhoogd.

Pijpwerk. Lijkt wel. op ander pijpwerk van Van Loo, doch ziet er zeer nieuw uit. Houten pijpen zeker niet origineel, Mixtuur afwijkende factuur. Bij restauratie pijpwerk grotendeels opnieuw gesoldeerd en op zeer slechte wijze (soldeerklodders), vooral in Quint 2 2/3' en Holpijp 8'. Pijpwerk met fabrieksstempels, daarnaast geschreven inscripties, kleine kernfase). De Frontpijpen zeer dunwandig.

Toonhoogte

21/9'75

Markelo, Hervormde Kerk.

1864 C. Haupt, Ostercappelen (Hannover) (StWV) of 1863 (vtK)

Dispositie volgens vtK:

H o o f d m a n u a a l	B o v e n m a n u a a l	P e d a a l	S t o m m e r e g i s t e r s
Prestant 8 vt	Viool-Prestant 8 vt	Prestant 16 vt	3 afsluitingen
Bourdon 16 vt	Fluit travers 8 vt	Subbas 16 vt	2 koppelingen
Holpijp 8 vt	Salicionaal 8 vt	Octaaf 8 vt	Tremulant
Dubbelfluit 8 vt	Gedekt 8 vt	Gedekt 8 vt	
Octaaf 4 vt	Viool-Prestant 4 vt	Octaaf 4 vt	
Dubbelfluit 4 vt	Klein-Gedekt 4 vt	Bazuin 16 vt	
Quint 3 vt	Spitsfluit 2 vt	Trombone 8 vt	
Octaaf 2 vt	Hobo 8 vt		
Mixtuur 4 st			
Trompet 8 vt			

Volgens mededeling van de organist (Wim Jansen) is het orgel in 1961 verbouwd door Leeftang, hoewel in HO sept 1963 nog de disp. uit vtK wordt vermeld (enkele reg.namen door de schrijver veranderd). Ook Seijbel (Ov.) geeft in 1965 nog de oude situatie.

Bij nader onderzoek bleek, dat Leeftang behalve een groot deel van het pijpwerk veel onderdelen van de mechaniek en de lade, benevens de gehele klaviatuur en de gehele windvoorziening heeft vernieuwd. Van het pijpwerk dat is behouden zijn kennelijk de voetopeningen opengedraaid en de kernspleten enger gemaakt. Dispositie, genoteerd mei 1968:

M a n u a a l	O n d e r w e r k	P e d a a l
Prestant 8 vt	Vioolprestant 8 vt	Prestant 16 vt (n. mahonie, de oorspr. was van wagenschot)
Sesquialter 2 st (n)	Dwarsfluit 8 vt ³⁴	Subbas 16 vt
Bourdon 16 vt	Scherp 3-4 st	Octaaf 8 vt (wagenschot)
Holpijp 8 vt	Roerfluit 8 vt (roeren toegevoegd)	Gedekt 8 vt
Octaaf 4 vt	Octaaf 4 vt	Octaaf 4 vt
Koppelfluit 4 vt ³⁵	Kleingedekt 4 vt	Bourdon 16 vt (bekers vern.)
Nasard 3 vt	Spitsfluit 2 vt	Trombone 8 vt (idem)
Octaaf 2 vt	Dulciaan 8 vt bas (n)	
Mixtuur 5-6 st	Dulciaan 8 vt dc (n)	
Trompet 8 vt bas (n, vlgs organist alleen de bekens)		Man.koppel, twee ped.koppels
Trompet 8 vt dc (idem)		Calcant, Ventiel

Man C-f''', ped C-d'

In kas nog opschrift F.Leichel Lochem, 19..

³⁴ vlgs dL Salicionaal 8 vt

³⁵ vlgs dL 2 vt

Nieuw-Heeten, R.K. St.Jozef.

Kerk uit jaren 20.

De (emeritus) pastoor had het over Maarschalkerweerd.

Bij klaviatuur: "Henricus Dominicus Lindsen 1836,/ restauratie / Kerkorgelbouw Hagel & Zn, Dedemsvaart / 1996 / m.m.v. H.Jozef. Nieuw-Heeten" ³⁶.

M a n u a a l	(volgorde lade)	P e d a a l	idem, van achter gerekend
Prestant 8'	gr.deel in front, nieuw rest oud	Bourdon 16'	hout
Bourdon 16'	oud ca 13 p hout, oud en nieuw	Octaafbas 8'	
Holpijp 8'	oud, geheel van metaal	Gedekt 8'	
Octaaf 4'	oud		
Octaaf 2'	oud	C-f''', C-d'	
Quint 2 2/3' bas/diskant	oud		
Terts 1 1/3' diskant	wijd cilindr. (oud: weet ik niet meer) klank tussen Prestant en Openfluit		
Fluit 4'	oud, gedekt		
Mixtuur 3-4 st	vrij wijd, oud, kleinste koor veel enger en nieuw, kl.p. met stemschuiven		
Dulciaan 8' bas/diskant	nieuw, spotted m. stevelblok		
"Cymbelster 6 klokjes"			
Tremolo			

Mixtuur

C	2	1 1/3	1	
c	2 2/3	2	1 1/3	
c'	4	2 2/3	2	1 1/3

Kas. Vermoedelijk geheel nieuw, fantasieproduct, goedkope verf, vooral veel rood. Orgel achter op oxaal. panelen van onbestemd materiaal.

Lade: (of de lade in tweeën was gedeeld, weet ik niet meer), ped.lade chromatisch, open opstelling achter orgel, gelijkvloers, ook sleeplade.

Klank: lullig.

Klaviatuur modern zijkant rechts. Indeling reg.kn:

P8		B16
O4		Hp8
O2		F4
Mxt		Q2 ² / ₃ d
Dlc 8b		Q2 ² / ₃ b
Dlc8d		T1 ³ / ₅ d
Trem		Sb16
Pedk		Octb8
Cmbst		Ged8

vO 12/6'00

Inlichtingen kerk.bureau. Ze zijn er Di- en Vr-morgen 0572-321213

³⁶ Misschien is het Hegel, ik heb onduidelijk geschreven

Nijverdal, Gereformeerde Kerk.

1984 (juni) M.Ruiter

Hw P8 Co4st P16dc B16 Rf8 Q6dc O4 Splf4 Q3 O2 Tert2stb/d M4-5-6stb/dc T8b/d

Bovw P8 Fltr8 VdG8 Fld8b/d O4 Fld(?)4 N3 Gh2 Flag1 Sq2stdc Dc8

Ped Sb16 O8 Ged8 O4 Bz16 T8 3 kopp Trem Bw

(Fotokaart met disp van de firma)

Nijverdal, Vrij Evang. Kerk, voormalig orgel

Betr. het bericht in HO 14,11 (15 jan'00)

Hellendoorn *kerk niet genoemd* 26 nov'99 nieuw orgel Proper. geen nadere geg. bericht geschreven door H. Nijhoff, organist te Hellendoorn *In ieder geval is het niet de Herv.k, want daar was een laat Van-Dam-orgel (dat nu in De Heurne staat). Mededeling Walsma: Dit moet slaan op het (naburige) Nijverdal Vrij Evang.k.. Dit Proper-orgel ging later naar Amersfoort Fonteinkerk, alwaar het niet meer aanwezig is.*

Okkenbroek Herv. kerk

Proper 1915 (opg. Walsma)

Dispositie niet vastgesteld speeltafel (aan orgel verbonden) als bij pneum. orgels, echter mechanisch. Die was afgesloten. Alles in zwelkast. Bovenste deel front lijkt 18de eeus. Niet (wgn zwelwek) vast te stellen of dit deel van eikenhout was. Indeling frontpijpen van dit deel:

bezocht 17/05.

Ommen, Hervormde Kerk.

- 1819 Oud orgel afgebroken en verkocht ³⁷ .
- 1821 J.C.Scheuer, Coevorden, 1 klav. balustrade-orgel, klaviatuur zuidzijde, oorspr. disp. niet bekend, ook niet uit bewaard gebleven lade af te leiden. Ingebr.n.16 sept ³⁸ .
- Later o.m. 1850, Zonen van Scheuer, onderhoud.
- 1857 Idem, orgel herplaatst na kerkvernieuwing. (ook door Broekhuysen vermeld. Deze geeft de disp. omstreeks deze tijd: Ingebr.n. 10 sept 1821 gekeurd door J.van Tricht, Deventer.
P8 (hij schrijft 4), B 16, Hp 8, O 4, Opf 4, Q 3, Fldce 4, O 2, Wf 2, Sxq 2 st. Mxt 6(?) st, T 8, Trm, Vnt.
Clav. 4¹/₂ octaaf, ped. 2 oct.
- 1874 Poestkoke, Zutphen, onderhoud.
- 1907 26/2 plan Dekker, Goes ³⁹ gezien het bericht uit 1952 moet het zijn uitgevoerd. Er is overeenstemming: Werkzaamheden aan lade, klavier (been wordt celluloid), welraam., pedaalklavier (veranderen), abstractuur, walsbord ped, Windtoestel, Reg.balg, Kanalen, lade voor 12 gr.p. Bourdon maken, conducten, reg.knoppen, frontpijpen, binnenpijpen:
P 8: toonhoogte veranderen, B 16: 24 gr. nieuw, Hp 8: 12 gr. nieuw, O 4: geh.nw, Q 3 opschuiven, VdG: nw i.p.v. Opf (C-H Hp), Fl dolce: blijft, Supoct: opschuiven, Aeo 4 nw op pl. Wf 2, VxC i.p.v. Sq., Mxt: geh. omwerken. Wordt Mxt bas / Co dc 3 st, T 8: vern.
- 1933 Werkz. Dekker, Goes. In jaren 30 beelden (engelen) en vleugelstukken verwijderd.
- 1952 Sanders, Utrecht. Ombouw tot 2-kl.orgel met vrij pedaal, wel mech. sleepladen. Kas dieper gemaakt. Klaviatuur kwam nu vóór in het orgel. Foto's bij Seijbel ⁴⁰ . De ombouw geschiedde onder toezicht van de A.C.N.O.V. Uit een later gegeven ⁴¹ blijkt, dat het orgel toen niet is goedgekeurd, omdat lade II geen wind genoeg kreeg, gevolg van aanbrengen Tremulant, die dus weer verwijderd moest worden.

I.	II.	P e d a a l
Prestant 8'	Quinttadeen 8'	Subbas 16'
Holpijp 8'	Prestant 4'	Octaaf 8'
Viola 8'	Roerfluit 8'	Koraalbas 4'
Octaaf 4'	Koppelfluit 4'	Cinck 2'
Fluit 4'	Gemshoorn 2'	
Quint 3'	Nachthoorn 1 1/3'	3 norm. koppels
Octaaf 2'	Ruispijp 3 st	
Woudfluit 2'	Dulciaan 8'	
Sexquialter 1-2 st		
Mixtuur 1' 6 st		
Trompet 8'		

Op de Bourdon 16' na die naar het pedaal verhuisde, meende men de oorspr. Scheuer-dispositie van het manuaal hersteld te hebben. Voorheen was er een Celeste en Violine 4', geen Sesquialter en een Mixtuur 2-3 sterk. Dit is in overeenstemming aan het plan uit 1907. Bolt schrijft later: Man II is van Sanders, ook de (toen in 1964 aanwezige) Mixtuur.

- 1967-68 Bolt is inmiddels adviseur geworden. 29/12'67 opdracht restauratie Flentrop. Eerst klaagde de KV over de levertijd (2 jaar) later annuleerde zij de opdracht, omdat ze niet accoord gingen met de bepalingen van contractformulier A van de bond van orgelbouwers. Op 22/3'68 adviseert de OC formulier B niet te tekenen "Verantwoordelijkheid op onaanvaardbare wijze verlegd naar de adviseur".
10/4 OC: Advies Bolt opvolgen tot rustig gesprek.Het blijkt te gaan om vooruitbetaling in termijnen en het feit dat verblijfkosten voor rekening van de KB zijn. Na het gesprek ziet Flentrop van de opdracht af: Elke andere goed bekend staande orgelbouwer stelt dezelfde voorwaarden. Op 19/6 zegt de KV ook het contact met Bolt op. De hierna volgende gegevens zijn ontleend aan HO.
- 1970 Ombouw door v.d.Berg & Wendt klaargekomen onder advies van Bas Wijnands. Rugpositief en pedaalkas aangebracht. Veel Sanders-pijpwerk gehandhaafd, Roerfluit 8 (Sanders) en Holpijp 8 (Scheuer) omgewisseld. Frontpijpen te dunwandig bevonden en vernieuwd.
- ca 1997 Opknapbeurt Reil, herintonatie, vervanging Schalmei (Ped.) door Trompet 8 vt (niet door opschuiving van de Schalmei). Er was geen adviseur, hoewel er wel contact is geweest met Aard van Beek ⁴² .

³⁷ HO kort bericht sept'51, p 10 uitvoerig sept'52 118 met foto's front en binnenwerk. Latere gegevens in HO '70 p 136 vv. Gegevens, waar niet anders blijkt hieraan ontleend. Foto HO febr'71. De plannen Flentrop / Bolt staan genoemd in HO apr'68

³⁸ Boekz 1821 II p 652, Ook Kist 1821.

³⁹ Geschreven stuk in hand Bolt in map Ommen Bort-archief. Kennelijk heeft hij het uit een archiefstuk overgenomen.

⁴⁰ Sybel, Overijssel. p 133. Hierin (naast HO) ook beschrijving van deze toestand.

⁴¹ Bolt-archief. Map Ommen brief Bolt 9/9'67 aan Flentrop.

⁴² Tel. mededeling organist Hamberg 14/6'00

Ommen, Hervormde Kerk - vervolg.

Dispositie. (volgorde laden, die van pedaal van achteren naar voren gerekend):

M a n u a a l (pijpw gr.d. 1821)	R u g w e r k (pijpw gr.d. 1952)	P e d a a l
Praestant 8 vt (1970, 13 p op lade rest fr)	Praestant 4 vt (nieuw)	Subbas 16 vt (hout, 1821?)
Viola 8 vt (C-H van Roerfluit)	Holpijp 8 vt (1821)	Octaaf 8 vt (1952?)
Roerfluit 8 v (C-H hout 1970, rest 1952, vilt onder hoeden)	Quintadeen 8 vt	Octaaf 4 vt (1952?)
Woudfluit 2 vt (open cil. lijkt veel te eng)	Koppelfluit 4 vt	Fagot 16 vt (1970)
Octaaf 4 vt	Gemshoorn 2 vt (zeer eng, bijna cilindr.)	Trompet 8 vt (1997)
Quint 3 vt	Nasard 1 1/2 vt (idem)	
Fluit 4 vt (ged, 5 kleinste open cil.)	Scherp IV st. (1970)	Tremulant Rugpositief
Octaaf 2 vt	Dulciaan 8 vt (1970, eng., halfgedekt koperen bekers, stevelblok)	Manuaalkoppel
Sesquialtra		Ped. + rugpositief
Mixtuur V st. (1970)		Pedaal + Hoofdwerk
Trompet 8 vt (1970)		

Mixtuur

C	1	1/3	2/3	1/2	1/3
c	2	1 1/3	1	2/3	1/2
c'	2	2/3	2	1 1/3	1
c''	4	2	2/3	2	1 1/3

Scherp

C	2/3	1/2	1/3
H	1	2/3	1/2
b	1 1/3	1	2/3
a'	2	1 1/3	1
gs''	2	2/3	2

Sesquialter

C	2	2/3
c'	2	2/3
2 2/3'	1	3/5

rest (evenals 1 3/5' koor) cil.

Het gedekte deel was ook oorspr. Roerfluit. Roeren verwijderd door het vroegere gat dicht te solderen, bij de kleinere pijpen door het roer tot op 1 cm af te knippen en aan bovenzijde samen te knippen.

Kassen. Man.kas geheel nieuw op voorzijde na. Zijkant vuren stijlen en meubelplaat (triplex?). Ook dak nieuw. Gedeelde tussenvelden, deze waren vlg HO aanv. ongedeeld zie de oude foto's in HO en bij Seijbel.

Rugw.kas geheel nieuw. Pedaal kas idem, vrijstaand achter hoofdkas. Pedaallade op dezelfde hoogte als de manuaallade

Windvoorziening. Kleine magazijnbalg onder in de pedaalkas. Winddruk (zelf gemeten aan Hw lade: 68 mm).

Stemming a'=436 Hz bij 20° (zelf gemeten), evenredig zwevend. De toonhoogte zou nog die van Scheuer zijn.

Laden: Hw 1821, Rw 1970, ped.lade onbekend, verm. 1952, chromatisch, gr.p. aan Zuidzijde. Indeling Hw en Rw vlg schets (of de hw.lade in tweeën is, weet ik niet meer. Nieuwe mahonie roosters, op Hw-lade nog een open plaats (wat aan nieuwe rooster uiteraard niet te zien). Klopt met Broekhuysen die 1 stem meer geeft.

Mechaniek geheel nieuw, veel gebruik van mahonie, of iets wat daarop lijkt, zelfs de abstracten. Wellen toetstr. in Hw soort mahonie, ped. metaal, rw onbekend. Alle reg.wellen van metaal.

Klaviatuur geheel nieuw, modern ped.klavier met zwarte boventoetsen, klav.beleg nieuw man,toetsen zelf waarsch. ook.

Indeling reg.knoppen:

V8	Wf2	Rf8	P8
Q3	O2	O4	F4
T8	Mankopp	Mxt	Sq
Sb16	Trem RP	P8	Fg16
O4	Ped+RP	Ped+Hw	T8
N1 1/2	Gh2	Hp8	Qd8
Dlc8	Sch	P4	Koppf4

Bij klavieren: "Oorspronkelijke bouwer J.C.Scheuer 1821 / Vernieuwing en uitbreiding v.d.Berg & Wendt 1969".

Pijpwerk. Tongwerken slecht, vooral de Fagot. Dlc misschien 't best. Bekers Ped.trompet tijdens bouw (?) verlengd op slordige wijze. De Fagot is eng trechtervormig, nauwelijks langer dan de Ped.trompet. Man.trompet enige grote bekers van koper. Dulciaan in stevelblok, overige tongwerken met houten stevels en houten koppen zonder afgeschuinde kanten. Het hele orgel is ondanks de herintonatie vrij kleurloos.

J.F. van Os
Dalweg 41
7122 BB Aalten
Tel. 0543 - 472781
e-mail j.f.van.os@zonnet.nl

Aalten 5/6'03

Aan het College van Kerkvoogden van de Nederlandse Hervormde Kerk te Balkbrug - Oud-Avereest
p.a. de Heer Steenberg, Balkbrug

Geacht college.

Enige weken geleden mocht ik het orgel in Uw kerk onderzoeken, in verband met de Encyclopedie "Het Historische Orgel", deel VIII. Voor de encyclopedie ben ik verantwoordelijk voor de tekst betreffende een aantal orgels in Oost-Nederland. De Heer Steenberg wilde graag over een verslag van mijn onderzoekingen beschikken, aan welk verzoek ik gaarne voldoe. Ook in 1975 bezocht ik het orgel reeds een keer. Dat was toen in verband met een boekje dat ik over orgels in Oost-Nederland heb geschreven: "Langs Nederlandse Orgels", deel II, verschenen bij Bosch en Keunig n.v. Baarn, 1978.

Ik verstrek U de gegevens, zoals ik die voor mijn eigen archief opstel (het is een copie daarvan, wel met enige verduidelijkingen) in een soort telegramstijl. Beschouw dit dus niet als een officieel rapport.

Een dezer dagen zal nog contact met U worden opgenomen, omdat er nog een kleurenfoto gemaakt moet worden van het orgel. Mogelijk is dat reeds geschied.

Met hoogachting en vr. groet

Oud-Avereest

J.F. van Os
Dalweg 41
7122 BB Aalten
Tel. 0543 - 472781
e-mail j.f.van.os@zonnet.nl

Aalten 5/6'03

Aan het College van Kerkvoogden van de Nederlandse Hervormde Kerk te Balkbrug - Oud-Avereest
p.a. de Heer Steenberg, Balkbrug

Geacht college.

Enige weken geleden mocht ik het orgel in Uw kerk onderzoeken, in verband met de Encyclopedie "Het Historische Orgel", deel VIII. Voor de encyclopedie ben ik verantwoordelijk voor de tekst betreffende een aantal orgels in Oost-Nederland.

De Heer Steenberg wilde graag over een verslag van mijn onderzoekingen beschikken, aan welk verzoek ik gaarne voldoe.

Ook in 1975 bezocht ik het orgel reeds een keer. Dat was toen in verband met een boekje dat ik over orgels in Oost-Nederland heb geschreven: "Langs Nederlandse Orgels", deel II, verschenen bij Bosch en Keunig n.v. Baarn, 1978.

Ik verstrek U de gegevens, zoals ik die voor mijn eigen archief opstel (het is een copie daarvan, wel met enige verduidelijkingen) in een soort telegramstijl. Beschouw dit dus niet als een officieel rapport.

Een dezer dagen zal nog contact met U worden opgenomen, omdat er nog een kleurenfoto gemaakt moet worden van het orgel. Mogelijk is dat reeds geschied.

Met hoogachting en vr. groet

Oud Avereest. Hervormde kerk

In 1852 is de kerk gebouwd (welke 500 m van de grens van Drenthe is gelegen, bij een fraai natuurgebied)

- 1866 13 mrt opdracht bouw orgel aan J. van Loo, Zwolle, aanneemsom f 2050
- 1867 Men wil drie beelden toevoegen. Gaat wegens hoge kosten niet door.
- 1867 29 mei orgeltrapper benoemd, orgel gereed⁴³
- 1867 10 juni in gebruik genomen⁴⁴
- 1903 Door Proper tweede manuaal (zijwerk) toegevoegd⁴⁵.
- 1948 Wijziging van een register in het Manuaal⁴⁶.
- Dispositie in archief Withaar (Hengelo) en Het Orgel 1949⁴⁷
 I. P 8, B 16, Hp 8, O 4, T 1 $\frac{3}{5}$ (vanaf ds" $3\frac{1}{5}$), F4 (ged), Mxt (C 2 1 $\frac{1}{3}$, c' 4 2 $\frac{2}{3}$ 2, c" 8 5 $\frac{1}{3}$ 4), T 8
 II. Fd 8, G 8, VxC 8, Splf 4, C-f", C-f (aangehangen)
- 1970 Vierdag, Enschede: reparaties en disp.wijziging in neobarokke zin, pertinax slepen aangebracht, loden strip i.p.v conducten, wijziging toonhoogte door afsnijden van pijpen. Zijwand aan zijde tegenover klavier verplaatst i.v.m. aanbrengen vrije pedaalstem.
- 1981 Verschuieren, Heythuysen: Restauratie onder advies van Apart van Beek, herstel laden, vervanging pertinax slepen etc. herstel hoofdwerk, wijziging zijwerk, Tremulant aangebracht

Beschrijving 1975

Hier staan de namen vermeld, zoals aangegeven stonden op registerplaatjes boven de reg.knoppen. Deze kwamen overeen met de toenmalige situatie. Tussen haakjes de namen, die staan vermeld op de registerknoppen. Deze hadden kennelijk betrekking op een vroegere situatie. Deze namen waren in wit overgeschilderd en weer deels vrijgelegd. Toen de volgende situatie genoteerd:

M a n u a l (Volgorde slepen) C-f"

Prestant 8 voet	Compleet af C)	(Prestant 8 vt)
-	Open plaats, kennelijk Bourdon 16 geweest, men kan zien, dat de grote houten pijpen achter het front hebben gestaan (C-H eiken, rest metaal)	(Bourdon 16 vt) (Ventiel)
Holpijp 8 voet		(Salicionaal 8 vt)
Octaaf 4 voet		
Quint 3 voet	geperste labia, C-h gedekt, verder Prestantquint, plm 16 pijpen van zeer recente makelij	(Quint 3 voet)
Fluit 4 voet	(plm 6 p. cil. open)	(Nihil)
Octaaf 2 voet		(Octaaf 2 voet)
Mixtuur 3-4 sterk	(veel kl. p. nieuw, alle roostergaten met vilt kleiner gemaakt	(Tremu....)
	C 1 $\frac{1}{3}$ 1 $\frac{2}{3}$	
	c 2 1 $\frac{1}{3}$ 1	
	c' 2 1 $\frac{1}{3}$ 1	
	c" 4 2 $\frac{2}{3}$ 2 1 $\frac{1}{3}$	
Trompet 8 voet	metalen stevels en koppen, op alle bekers stempel "Trompete" en stempels notenwaarden, afwijkend van die van Van Loo Uit het programma ingebruikneming 1981 blijkt dat het een register uit 1926 van Standaard is, in 1970 geplaatst.	(Trompet 8 voet)

P o s i t i e f (zijwerk boven klaviatuur. Volgorde van binnen uit) C-f"

Fluit-douce 8 voet	grote p. vuren, geperste labia, kl. p. geen lab.vorm	(x)
Speel-fluit 4 voet	24 kl.p. nieuw open cilindr., de rest zou heel goed het metalen deel van de oorspronkelijke Bourdon 16' kunnen zijn. (maar dat is niet overeenkomstig latere gegevens. Dit deel heeft spitslabia cilindrisch, geperste labia, extreem eng gelabiëerd 12 kleinste pijpen nieuw	(Speelfluit 4 vt)
Nassat 2 $\frac{2}{3}$ voet	conisch, geperste labia, extreem eng gelabiëerd 12 kl.p. nw	(x)
Terts 1 $\frac{3}{5}$ voet		(x)
P e d a a l		
Bourdon 16 voet	grenen, vermoedelijk bas oorspr. Bourdon 16' man. naast lade aan zijde tegenover klaviatuur, daartoe rechterzijwand orgel verplaatst	(x)
Klavier-koppel		(Koppeling)
II-Ped		(x)
I-Ped		(x)
Ventiel.	(knop links van Prestant 8')	(... di G)

Pijpwerk tenzij anders vermeld van Van Loo, originele slagletters i.p.v. inscripties en lage kernfasen als in Hall (Vel). De pijpen met geperste labia zouden geheel of gedeeltelijk van Proper kunnen stammen.

Klaviatuur opzij links. De nieuwe beschrijving der registerplaatjes is lelijk. Modern pedaalklavier. Handklavieren zouden van Proper kunnen zijn.

⁴³

Tot hier mededelingen Heer A. Piek, (in 1975) 84 jaar. Hogeve.weg 12, Balkbrug, door hem gegevens uit kerkelijk archief gehaald

⁴⁴

Stemmen voor Waarheid en Vrede 1867, 469, onder Avereest, ook vermelding naam Van Loo

⁴⁵

Historische gegevens vanaf 1903 ontleend aan programma ingebruikneming 1981, Naam Vierdag ook in ongedateerd krantenartikel aangetroffen in archief Withaar.

⁴⁶

Gezien de opgave van Withaar en Het Orgel zou dat betekenen, dat de Quint in een Terts is veranderd

⁴⁷

jaargang 46, nr 5, p 4. (Reacties hirop, die verder niet ter zake doen in nr 7 p 8) Geen plaatsnaam vermeld, maar het kan niet anders dan op dit orgel slaan. Verwijzing hiernaar door vd Kley / Zwart in *Kamper Orgels* dl I, p 39 en in *Orgels en Organisten in Kampen*, p 148.

Laden, mechaniek. Pertinax slepen met telescoop hulzen. Nieuwe reg. tractuur, die van het positief met kogellagers. Toetstractuur waarschijnlijk ook nieuw. Lade positief chromatisch opzij boven klaviatuur. Manuaal diatonisch van binnen uit aflopend, in twee delen, Kas. Zie onder pedaal.

Beschrijving 2003

M a n u a a l	C-f'''	Z i j w e r k	C-f''
Prestant 8 vt	C-fs' in front, g'-f''' op lade	Fluit douce 8 vt	C-H eiken
Bourdon 16 vt	C-h naaldhout 1970, rest metaal oud	Speelfluit 4 vt	C-h 1903, c'-f''' open cil., nieuw
Holpijp 8 vt	C-H geveerd hout	Woudfluit 2 vt	geheel open cil. nieuw
Octaaf 4 vt		Cornet II dsc.	nieuw
Quint 3 vt	nieuw		c' 2 2/3 1 3/5
Fluit 4 vt	gedekt, c'''-f''' open cil.		
Octaaf 2 vt		P e d a a l	C-d'
Mixtuur 3-4 sterk	C 2 1 1/3 1	Bourdon 16 vt	transmissie (compleet tot d')
	c' 2 2/3 2 1 1/3 1		
	c'' 5 1/3 4 2 2/3 2		
Trompet 8 vt	1926 Standaard uit Haarlem, Jul.kerk	HW + Dwarsw., Ped. + HW, Ped. + Dwarsw, Tremulant	

Kas origineel

Laden HW diatonisch naar buiten aflopend in twee delen, Pos. chromatisch

Windvoorziening: Mag.balg, winddruk 72 mm

Pijpwerk verlengd, bijna geheel zonder steminrichting, toonhoogte 437 Hz

Tractuur, HW normaal, positief zonder wellenbord met schuine abstracten

Klaviatuur linkerzijde, ped.klavier nieuw met lange toetsen. De knop voor Tremulant zit geheel rechts van die van de Prestant 8 vt, de vroegere knop voor Ventiel

Map orgelrestauratie in KV-archief. Het belangrijkste hieruit:

1867	Fotocopie verslag Kerkvoogdij-vergadering
-	Geschreven stuk. Terts is opgeschoven 2', De Proper dispositie was: Fld 8, Splf 4, VdG 8, VxC 8 dc. Nasard en Terts vervangen door Corn 3 st dc.
15/7 1977	Rapport OC (Orgelcommissie Hervormde Kerk). Dispositie (gelijk aan bovengenoemde uit 1975). Terts: fabriekspijpen, Bourdon 16' was manuaalstem, Quint 3' verm. uit later tijd, Trompet niet oorspronkelijk
21/3'78	Klaas Bolt: 1903. Een persoonlijk advies aan de heer Niessink, Balkbrug, over orgel, ca 1866 Van Loo, man II vermoedelijk Proper 1903, wijzigingen Vierdag ca 1965. I. P 8, Hp 8, O 4, Q3 (was verm. Sal), F 4, O 2, Mxt 3-4 st (Samenstelling gewijzigd?), T 8 (later, uit Julianakerk te Haarlem). II. Fldc 8, Splf 4 (deel pijp B16 van I), Nas 3 (een gewijzigd register) T 1 3/5 (idem). Ped Sb 16 (1965? deel oude B 16). Klungelachtige constructies uit '65. Toonhoogte verhoogd door afsnijden pijpen. Loden plaatjes i.p.v. pulpeten. Suggesties over herstel orgel. Rijksadviseur Wiersma komt binnenkort kijken.
19/5'78 en 12/3'80	Offertes Reil
11/4'80	Offerte Verschueren. B16 terugplaatsen, en in Pedaal speelbaar maken, herstel mechaniek, grotere mag.balg, kunststof slepen vervangen, pulpeten herstellen, pedaallade Vierdag blijft, transmissie-apparaat voor B 16'. Toonhoogte 440 Hz (is nu 1/2 toon hoger), daartoe dichtsolderen van steminrichtingen en verlengen van pijpen.
16/1'81	Knipsel uit Zwolse Courant vrijdag 16/1'81. Oorspr. dispositie (wat Bovenwerk betreft onjuist). Trompet later vervangen door die uit de Julianakerk te Haarlem.
15 en 21 /11 '81	Programma ingebruikneming met historische gegevens en dispositie
20/3'82	Keuringsrapport A. van Beek. Hij somt een aantal zaken op die nog niet in orde zijn. Dispositie als op programma ingebruikneming, De Trompet is uit 1926, van Standaard.
-	Een tweede versie hiervan zonder datum. Nieuwe magazijnbalg, samenstelling Mixtuur, als bovengenoemd.
17/9'82	Eindrapport OC. Transmissie voor Bourdon 16' gemaakt, nieuw pedaalklavier met langere toetsen dan oorspronkelijk, kas hersteld, Van de later geplaatste pijpen gehandhaafd: Bourdon 16' bas en Trompet 8', Quint 3' nieuw, deel Mixtuur nieuw, Speelfluit nieuwe pijpen in discant, bas ouder materiaal van Verschueren., pijpen (eerder ingekort) verlengd, één nieuwe pijp voor de Trompet, De Tremulant is niet erg bevredigend
?	Er staat nog ergens een opmerking over de verwijzing door vd Kley / Zwart in Kamper orgels dl I p 39 naar "Het Orgel" jaargang '48/49, welke gegevens vermoedelijk slaan op dit orgel.

vO 14/9'75 en 9/5'03

L. Steenbergen (kerkvoogd), Den Huizen 5, 7707 PL Balkbrug 0523-656680. Aan deze op verzoek verslag gestuurd.

vdKamp 0523-656369

NIVO gaf op: 0523 657286

Tubbergen / 1881 RK St-Pancratiusbasiliek Hoofdorgel

Kerk 1897 A. Tepe, 2000 tot basiliek verheven. Bekend door de ramen van de familie Nicolas.
Literatuur Het Maarschalkerweerd-hoofdorgel van de St Pancratius Basiliek te Tubbergen, 2000. Met artikel van Jos Laus.
De Orgelkrant, 5/10 (2000), 6-7.
De Orgelvriend, .2 (2001), Dat kan ik niet invullen, want ik heb dat niet.

Historische gegevens

1881 Maarschalkerweerd & Zn. Dispositie 1881:
Manuaal
Bourdon 16 vt Fluit octav. 4 vt
Prestant 8 vt Octaaf 2 vt
Holpijp 8 vt Mixtuur 2-3 st.
Viola di gamba 8 vt Trompet B/D 8 vt
Octaaf 4 vt
aangehangen pedaal, trede voor uitschakelen sterke registers

1897 Maarschalkerweerd & Zn overplaatsing naar nieuw kerkgebouw (arch. A.Tepe)

1917 Maarschalkerweerd & Zn. orgel uitgebreid met pneumatisch vrij Pedaal, voorzien van Subbas 16' en Violon 8'

1955 Jos. Vermeulen. Orgel verbouwd en uitgebreid met Onderpositief
bestaande laden van Man en Ped voorzien van elektrische tractuur; tweede ventielkast van de Manuaallade verwijderd
nieuwe speeltafel met elektrische tractuur
dispositiewijzigingen:
HW Viola di gamba 8 \$ Kwint 2 2/3; Mixtuur uitgebreid tot 3-4 st.
OP + Diapason 8, + Roerfluit 8, + Blokfluit 4, + Flageolet 2, + Sesquialter 2 st.
Ped - Violon 8, + Octaaf 8, + Gedekt 8 (tr)

2000 Elbertse Orgelmakers. Orgel gerestaureerd en gewijzigd
orgelkas schoongemaakt en geschilderd
windlade en pijpwerk Onderpositief verwijderd.
Nieuw bovenwerk aangebracht.
nieuwe windlade voor BW; nieuwe windlade en kas voor Ped
oude windladen HW gerestaureerd; tweede ventielkast weer aangebracht
balgen gerestaureerd, kanalen aangepast aan nieuwe situatie
nieuwe klaviatuur en mechanieken
pijpwerk hersteld
dispositiewijzigingen:
Reconstructie (door verlenging) van de Viola di Gamba. Dit register op BW geplaatst. Op de oude plaats van de V.di Gamba een Fluit harm. 8' geplaatst. Deze is alsmede het meeste pijpwerk van het Bovenwerk afkomstig van het voormalige orgel van de Aloysiuskerk te Utrecht (Maarschalkerweerd & Zn 1917).
Pedaalregisters, uitgezonderd de Subbas 16' uit 1917 verwijderd en vervangen door twee nieuwe registers

Technische gegevens

Dispositie in volgorde slepen (ped. vanaf achterkant), tenzij anders aangegeven zijn de stemmen uit 1881

Manuaal	C-f''	Bovenwerk	C-f''	Pedaal	C-d'
Fluit Harm. 8 voet	1917 1)	Viola di Gamba 8 vt 4)	Subbas 16 vt	1917 hout	
Holpijp 8 voet hout		Holpijp 8 voet	1917 gr.p. hout zie boekje	Openbas 8 vt	2000 open
Fluit octav. 4 voet k/st		Prestant 4 voet	1917	Basson 16 vt	2000 houten
Prestant 8 voet		Roerfluit 4 voet	1917		
Bourdon 16 voet	2)	Nazard 2 2/8 voet	1917 open conisch		
Octaaf 4 voet		Flageolet 2 voet	1917 cilindrisch		
Octaaf 2 voet		Terzfluit 1 3/5 vt	2000 conisch bij de kleinste pijpen	overgaand in	
Mixtuur 2,3 sterk	wijde mensuur				
Trompet 8 Voet bas/Disc	C-H en c-f'' , metalen st/k				

1) Lijkt a.v.: C-H afgeleid van Holpijp, c-d gedekt metaal, ds -fs' met roeren, vanaf g' overblazend

2) C-h eiken, c'-h' gedekt metaal, c''-f''' met roeren

3) C-h open cilindrisch, vanaf c' overblazend

4) C-H Holpijp 8' afgeleid. Nieuwe opzetstukken met expressions, gevolg van eerdere ombouw tot Quint.

Manuaalkoppel

Pedaalkoppel II
onder laden.

trede voor uitschakeling sterke stemmen. Zie

Pedaalkoppel I

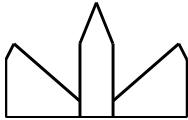
Ventil

Tubbergen / 1881 RK St-Pancratiusbasiliek, Hoofdorgel - vervolg

Samenstelling Mixtuur	C	1 1/3	1	
	G	2	1 1/3	1
	e	2 2/3	2	1 1/3
	c'	4	2 2/3	2

Kassen: Hoofdorgelkas 1881, voorzijde eiken, rest naaldhout, ped,kas uit 2000 naaldhout achter het orgel daarvan door een looppad gescheiden.

Laden:

Hw. hersteld

Pedaal en Bvw. beide nieuw

De hoofdwerkklade bestaat uit twee delen elk met eigen ventielkast. Op het voorste staan de registers Fluit Harm 8', Holpijp 8' en Fluit Octav 4'. De achterste (met sterkere stemmen) kan worden uitgeschakeld door bovengenoemde trede door windafsluiting. Dit was oorspronkelijk ook zo (met V.di Gamba ipv Pharm) en is nu weer gereconstrueerd. De Bovw en ped.laden hebben niet een dergelijke inrichting.

Pijpwerk Geen zink gezien. Grotere pijpen van de Prestantregisters hebben expressions
Toonhoogte a'= 435 Hz Temperatuur evenredig zwevend

Windvoorziening magazijnbalg (1881) voor Hw en Bvw, onder de HW laden.

Magazijnbalg apart voor Ped. onder de pedaallade (die moet nieuw zijn)

Winddruk HW, BW 85 mm, Ped 93 mm

Scheiding b / dc tussen h en c'

Klaviatuur *linkerzijde. Nieuw. Reg.namen op de knoppen in gotische letters*

Tubbergen R.K. St-Pancratiusbasiliek, Koororgel

Literatuur De Orgelvriend,../2 (2001),

Jos Laus, *Het Maarschalkerweerd-koororgel in de R.K. St. Pancratiuskerk te Tubbergen*. Rijswijk, 1996

1883 M. Maarschalkerweerd & Zn, bouw éénklaviers orgel in oudere kas (XIXa of XVIIIId), plaatsing in Rhenoy, R.K. Kerk

Na 1900 Orgel overgeplaatst naar nieuwgebouwde kerk. Orgelkas vervangen door een nieuwe.

? Elbertse Soest, orgel ingenomen en in eigen atelier opgeslagen.

1996 Elbertse Orgelmakers, orgel gerestaureerd en overgeplaatst naar Tubbergen, R.K. (toen nog) St-Pancratiuskerk De kerk is pas in 2000 tot basiliek verheven.
nieuwe orgelkas en (stomme) frontpijpen

1996 Elbertse Orgelmakers: orgel gerestaureerd en overgeplaatst naar Tubbergen
nieuwe orgelkas en frontpijpen

Dispositie.

M a n u a a l

Prestant 4 (geen teken voor "voet")

C-f''

in werkelijkheid 8', C-H open hout direct achter het front, rest metaal met expressions

Gamba 8

spreekt vanaf c, expressions

Open fluit 4

expressions, ronde opsmeden

Holpijp 8

in werkelijkheid Holpijp 8' discant (vanaf c)

Holpyp 8 bas

C-H. pijpwerk tegen zijwanden der kas. Plaats van de sleep weet ik niet.

Fernfluit 8

bedoeld Fernfluit. spreekt vanaf c. De Fernfluit heeft enge zeer licht conische open pijpen en ronde opsmeden, geen expressions maar gewonen stemkrullen.

Aangehangen pedaal

C-H

Bijzonderheden.

Kas

is nieuw (voorzijde weet ik niet) en van eiken

Lade

Indeling:

Windvoorziening

Magazijnbalg met schepbalg. Voetpomp nog aanwezig maar buiten gebruik. Winddruk 78 mm

Deling B/D

tussen H en c

Klaviatuur

aan rechterzijde. De registerknoppen zijn gesitueerd relatief hoog boven het klavier onder de lessenaar.

De inscripties op de naamplaatjes op de knoppen zijn in gewone letters weergegeven, niet in gotische

letters, zoals bij het hoefdorgel. Reg.namen op de knoppen zonder .zonder teken voor "voet"
Onder het groot octaaf van het klavier bevindt zich een kastje met daarin een deel van de mechaniek voor het aangehangen pedaal.

Pijpwerk

De nieuwe frontpijpen zijn alle stom en hebben in tegenstelling tot het hoefdorgel geen vergulde labia.
Toonhoogte: $a' = 435$ Hz, temperatuur evenredig zwevend

Tubbergen R.K. St-Pancratiusbasiliek, Kistorgel ca 2000 Kaat en Tijhuis.
Drie registers met alleen aanduidingen 8', 4', 2' (resp. Gedekt, gedekt deel Roerfluit, Openfluit)

vO / dL 17/6'05

Weerselo, RK Sint Remigiuserkerk

- 1865 J. Elberink, 14 registers, verdeeld over hoofdwerk en bovenwerk, aangehangen pedaal⁴⁸
- 1925 Steinmann en Vierdag, ombouw tot pneumatisch orgel en vergroting, verplaatsing naar achterzijde van de koorzolder, windladen achter elkaar gelegd⁴⁹. Dit was wegens ruimtegebrek, omdat de balg nu onder het orgel kwam en de HW lade dus hoger kwam te staan. Ingebruikneming zondag a.s. (*dat moet dan 22/2 zijn geweest*)
- 1948 restauratie door Vermeulen Alkmaar, dispositiewijziging.
- 1954 3 febr. Eén der gewichten van het uurwerk in de toren valt in het orgel en veroorzaakt veel schade 2 octaven van alle registers van het bovenwerk en het gr. octaaf van beide pedaalregisters⁵⁰. Herstel door Vermeulen Alkmaar.
- 1965 Dispositie volgens rapport Jos Vermeulen, Alkmaar (met bijgeschreven aanvulling)
I. C-f''	II. C-f''		P e d a a l C-d'
Bourdon 16'	Vioolprestant 8'	is Salicionaal)	Subbas 16' (houtworm)
Prestant 8'	Aeoline 8'		Octaafbas 8'
Salicionaal 8'	Vox Celeste 8'	vanaf f	
Gedekt 8'	Fernfluit 8'	is Gamba vanaf c	
Roerfluit 4'	Holpijp 8'	gr, oct. houtworm)	Alle pijpen behalve de houten opnieuw te gebruiken
Octaaf 4'	Fluit harm. 8'	houtworm	
Quint 2 ² / ₃ '	Dolce 4'	gedekt	
Mixtuur 2' 2-3 st	Piccolo 2'		
Trompet 8'	Hobo 8'		
- 1966 15 aug. na afbraak van de oude (waterstaat)kerk en bouw grotere nieuwe kerk. Orgel aldaar ondanks protest van de architect Koldewey overgeplaatst door Vermeulen, Alkmaar onder advies van Dr P.J. de Bruyn, ingespeeld door B.Bartelink. Positief weer boven Hw geplaatst, nieuwe elektrische. speeltafel. pneumatische laden uit 1925 omgebouwd voor elektropneumatiek, cancellen voor fs''' en g''' bijgebouwd
- Disp. 1966 volgens programma ingebruikneming (* betekent: nog van Elberink):
H o o f d w e r k	P o s i t i e f	P e d a a l
* Prestant 8'	* Bourdon 8'	Subbas 16'
* Roerfluit 8'	Quintadeen 8'	Octaafbas 8'
* Octaaf 4'	Fluit 4'	Gedekt 8'
* Gedekt fluit 4'	Gemshoorn 4'	Octaaf 4'
Fluit 2'	Superquint 1 1/3	Mixtuur 4 st
Sesquialter 3 st	Terts 1 3/5'	Hobo 8'
Mixtuur 5-7 st	* Piccolo 2'	
Trompet 8'	Scherp 3 st	
	Basson 8'	
- 1983 Herstel door Verschuere Tongeren. Eindrapport v.d.Harst (die er toen pas bijgehaald is) Hij heeft zonder de namen op de speeltafel te veranderen de beide 2 voets fluiten verwisseld⁵¹
- 2002 Restauratie door B.A.G., adviseur G. Oldenbeuving namens KKOR. Fagot 16' (al in '66 gereserveerd) bijgeplaatst in aanbouwsel achter het orgel. Keuringsrapport 30/10, ingebruikneming 24/11). De 2 voeten van I en II verwisseld? Snijwerk bij pijpvoeten gecompliceerd.

Huidige dispositie

- I. H o o f d w e r k C-g''' (volgorde: P8 buiten lade, Mxt .. Rf 8 dus in omgekeerde volgorde, Trompet, op de lade nog een deel van de Hobo8 (II en pedaal))
- Prestant 8 vt gr. p in front, zink, kleinere op aparte lade samen met de pedaalmixtuur direct achter het front. Volgens progr.ingebruikneming 1966 was het register oud (alleen de binnenpijpen dan vermoedelijk, volgens v.d. Harst was het een samenraapsel, samengesteld in 1925
- Roerfluit 8 vt C-H zink.c -g''' 1865. Gehele register met inwendige roeren uit '66 Welk oorspr. register dat dan is, is onduidelijk.
- Octaaf 4 vt 1865
- Gedekt fluit 4 vt 1865, inscr. Fluit Amabilis
- Fluit 2 vt Octaaf 2' uit 1865, C is fabriekspijp, Cs inscriptie "Octaaf 2' C". Hier stond een tijd lang de Fluit 2' die nu op het BW zit. De roostergaten zijn met vilt kleiner gemaakt.
- Sesquialter 3 st in werkelijkheid 2-3 st, 1966, vdHarst: in bas enige pijpen 1865
- Mixtuur 5-7 st in werkelijkheid 4-5 st, 1925 - 1966
- Trompet 8 vt gr.p. zinken bekers, 1925, Duitse makelij
- II. B o v e n w e r k C-g''' (niet in zwelkast, volgorde van voren naar achteren)
- Gemshoorn 4 vt 1966, geheel open conisch
- Bourdon 8 vt C-H zink, oorspr. als 16' op I
- Quintadeen 8 vt 1966, C-H van Bourdon
- Fluit 4 vt Roerfluit, de oude Roerfluit 8' van I. (inscr op C) Hier uitwendige roeren
- Piccolo 2 vt 1966, open conisch
- Superquint 1¹/₂' bedoeld 1¹/₃ 1966, open conisch
- Terts 1²/₃' bedoeld 1³/₅, 1966, open conisch, veel wijder dan beide vorige

⁴⁸ Jaar: opg. Wh en programma.e 1966. Bossink schrijft 1866

⁴⁹ Twentse Courant 21-2-1925

⁵⁰ Brief toenmalige organist Ter Burg aan Vermeulen

⁵¹ Mededeling organist Kossink

Scherp 3 st
Hobo 8 vt
Tremolo (II)

1966
1925, Duitse makelij, transmissiedeel (zie Pedaal) op hoofdwerkklade, d"-g" labiaalpijpen, gr.p. van zink.

Weerselo, RK Sint Remigiuserk - vervolg

P e d a a l C-f

Subbas 16 vt	1966, houten deel mahonie
Octaafbas 8 vt	1925 deel zink, hoogste nieuw
Gedekt 8 vt	unit met Subbas, aanvulling 1966
Octaaf 4 vt	unit met Oct.bas
Mixtuur 4 st	in werkelijkheid 3 st, iets uit 1865, rest 1966 op aparte lade direct achter het front samen met deel Prestant 8'
Fagot 16 vt	Leefflang 1973, uit voormalige orgel Stadhuis Arnhem ⁵² op nieuwe aparte lade
Hobo 8 vt	transmissie. van Hoofdwerk

I + II, P + I, P + II (pistons)

Knopjes p mf f T vrije c Opl GrC (Gen.cresc.) aut.ped met opl en met drie in te stellen mogelijkheden

Samenstelling vulstemmen.

HW Mixtuur	C	1 1/3	1	2/3	1/2	Sesquialter	C	2 2/3	2	
	f	2	1 1/3	1	2/3	1/2	c'	2 2/3	2	1 3/5
	f'	2 2/3	2	1 1/3	1	2/3				
	f''	4	2 2/3	2	2	1 1/3				
BW Scherp	C	2/3	1/2	1/3		Pedaalmixtuur	C	2	1 1/3	1
	c	1	2/3	1/2			c	2 2/3	2	1 1/3
	c'	1 1/3	1	2/3			c'	4	2 2/3	2
	c''	2	1 1/3	1						
	c'''	2 2/3	2	1 1/3						

Kas. Voorzijde oud. In 2002 enige versieringen bij de voeten van de frontpijpen aangevuld.

Windvoorziening: ⁵³ Mag.balg voor HW en Ped 86 mm en een voor BW 65 mm

Laden. Chromatisch, ombouw van de laden uit laden 1925 (Oldenbeuving spreekt over vernieuwing). Het pijpwerk van het pedaal staat overal verspreid, in of direct achter het front opzij links en in aanbouwsel achter het orgel (Fagot 16')

Toonhoogte 434.6 bij 12° (dus 437 bij 15°, 439 bij 18°)

Klaviatuur. Vrijstaande speeltafel, rechts van het orgel (de vroegere pneum. speeltafel bevond zich links).

Vragen

Wat is de datum van de eerste rapport van Vermeulen, waarin hij de oorspr. disp., geeft met een bijgeschreven correctie?

Organist Ben Bossink 0541-552455

vO 22/11'03, 25/2'04.

De kerk is open deur boven door links aan dezelfde muur twee sleutels (speeltafel en orgelkas).

⁵² Het is gedemonteerd en opgekocht door Ben Bossink

⁵³ voorheen waren er twee schepbalgen (mededeling Bossink)

Weerselo Hervormde Stiftskerk

1873 gebr. Knipscheer leveren nieuw orgel aan de Hervormde kerk te Rijnsburg⁵⁴
1923 overgeplaatst naar Weerselo., geplaatst door v.Leeuwen T1^{3/5} -> VxC
ca 1960 restauratie Vierdag⁵⁵
1973 restauratie Fama en Raadgever⁵⁶

Manuaal	C-f'''
Prestant 8 vt	C-A liggend onder de lade, eiken gedekt, rest in front, één pijp direct achter het front, rest (16 p. dus vanaf d'') op de lade.
Viola di Gamba 8 vt	C-H afgeleid van <i>waarsch.</i> Bourdon, c-f''' metaal. op lade <i>Nagaan niet van P8' afgeleid</i>
Bourdon 8 vt	C-E eiken tegen binnenzijde zijwand kas links, F-h eiken vóór de lade (maar van achter het orgel gr.deels onzichtbaar), rest metaal op de lade
Prestant 4 vt	geheel vanaf C op lade
... Dis	in werkelijkheid Prestantquint 1 1/3' disc., recent pijpwerk
Fluit 4 vt	C-H eiken, op de lade (!), rest metaal, fs''-f''' open conisch
Quintfluit 3 vt	geheel open conisch
Octaaf 2 vt	
Mixtuur Dis	C 1 1/3 1 2/3 c 2 1 1/3 1
Mixtuur Bas	c' 4 2 2/3 2
Aangehangen pedaal	C-d'

Kas van naaldhout, wit geschilderd, snijwerk aan zijkanten verdwenen, in plaats daarvan vlakke houten panelen..

Windvoorziening: magazijnbalg onder in de orgelkas, schepbalgen waarschijnlijk nog aanwezig *Nagaan*. Ook handpomp en windwijzer, winddruk 69 mm..

Lade, uit één stuk, diatonisch naar buiten aflopend, C-kant aan zijde klaviatuur. Ovaalvormige houten voorslagschroeven (voor Knipscheer karakteristiek). In '75 constateerde ik (kort na restauratie Fama) toestand lade slecht, doorspraak ondanks ringen.

Scheiding bas/dc: h/c'

Pijpwerk op één register na origineel; de grotere open pijpen hebben originele expressions. Ik kreeg de mededeling 550 pijpen. Bij narekenen blijkt, dat het er 546 sprekende pijpen moeten zijn, maar het zijn er veel meer, als je de evt stomme frontpijpen meerekent

Toonhoogte 437.9 Hz bij 10° (dus 442 bij 15°, 444 bij 18°)

Klaviatuur. aan zijkant rechts. Manuaal en pedaalklavier. modern, de eerste met afgeschuinde voorkanten, zwarte ondertoetsen en witte boventoetsen, ver naar buiten uitstekend; dit moet zijn veranderd, want achter het klavier is nu nog ruimte ter breedte van nog een klavier. De reg.knoppen van Prestant 8" en Mixtuur bas zijn vernieuwd, overige origineel; ze zijn zonder welarmen direct verbonden met de slepen. De registernamen staan op de reg.knoppen, als gebruikelijk bij Knipscheer-orgels uit die tijd

vO 13 en 14 sept'75, 22/11'03

⁵⁴

Dit en wat onder 1923 staat naar Leegwater 1993 en (zonder naam v.Leeuwen:) J.N. Hinke, Het Stift te Weerselo, bulletin van de Stichting Drents-Overijsselse Kerken, 2de druk 2002

⁵⁵ Wh deelde destijds mede: slecht gerestaureerd door Vierdag, disp. dezelfde als nu, zonder de 1 1/3'

⁵⁶ Leegwater schrijft: 1973, Fama en R. Wat hij verder schrijft over de dispositie raakt kant nog wal.

Wesepe Hervormde Kerk

e-mail correspondentie met firma Reil eind '04 - begin '05

Subject: orgel Wesepe

Date: Mon, 27 Aug 1956 21:18:27 +0100

From: "J.F.van Os" <j.f.van.os@zonnet.nl>

Organization: Freeler To: info@reil.nl

Geachte Dames en Heren directieleden van de firma Reil,

Op 17 nov had ik een kort telefoongesprek met U. Als medewerker aan de Encyclopedie "Het historische Orgel", wilde ik wat nadere gegevens hebben over het orgel in Wesepe (Herv. kerk), dat U hebt gerestaureerd. Daar het te veel was om even telefonisch af te doen verzocht U mij de vragen op schrift te stellen. Ik meldde al in het telefoongesprek, dat het orgel zo compact is gebouwd en het binnenwerk aan alle zijden zozeer omgeven door groot pijpwerk, dat ik belangrijke details niet kon waarnemen.

Ik bekeek dit orgel reeds in 1976. Toen bevond het zich in de toestand, waarin de firma Van Leeuwen, Leiderdorp het in 1951 had gebracht, met deze dispositie, achter elkaar op één lade in deze volgorde:

II. Sesquialter 2 st, Prestant 4 vt, Octaaf 2 vt. Speelfluit 4 vt, Holpijp 8 vt,

I. Prestant 8, Roerfluit 8, Octaaf 4 vt Mixtuur 3-5 st, Trompet 8 vt.

Uit inscripties bleek mij toen, dat Sesquialter, Octaaf 2' en Mixtuur uit 1951 stamden. (Toen kon ik er blijkbaar beter bij dan nu)

Op 16 nov 2004 trof ik aan, nog steeds alles op één lade, in volgorde:

II. Roerfluit 8 vt. Viola di Gamba 8 vt (vanaf c), Roerfluit 4 vt, Woudfluit 2 vt

I. Prestant 8 vt. Holpijp 8 vt, Octaaf 4 vt, Octaaf 2 vt, Cornet 3 st, Bassethoorn 8 vt

Ped. Subbas 16 vt, houten pijpen liggend onder de lade Balg niet bereikbaar.

Op grond van het bovenstaande kan ik vermoeden, wat door U is veranderd: Holpijp 8 vt en Roerfluit 8 vt verwisseld, Mixtuur verwijderd, Cornet bijgeplaatst, Octaaf 2' verplaatst of vervangen, Trompet omgedoopt tot Bassethoorn, Sesquialter vervangen door Woudfluit, Speelfluit 4' omgedoopt tot Roerfluit 4 (het is nog dezelfde als voorheen met lange roeren), Subbas bijgeplaatst (of ben ik die bij mijn notities in 1976 vergeten?). Restauratie en technische verbeteringen.

In het orgel hangt een briefje met deze gegevens: stemming Neidhardt, 439,6 Hz bij 16°C

Mijn vragen:

1. Weet U uit een of ander restauratierapport de oorspronkelijke dispositie uit 1876, of nog verdere aanvullingen op de historie?
2. In welk jaar, voltooide U de restauratie? (Volgens aantekening in het orgel vonden stembeurten door U plaats sinds 1998)
3. Welke stemmen heeft U nieuw geplaatst, welke stemmen heeft U verwijderd? Klopt het met bovengenoemde vermoedens?
4. Ik vermoed dat enige grote pijpen van Prestant 8' gedekt zijn of afgeleid van bv. de Holpijp. Is dat zo? Welke tonen?
5. Hoeveel pijpen van de Woudfluit zijn gedekt? (gebruikelijk: C-H)
6. Welk gedeelte van Roerfluit 8' en Holpijp 8' van zijn van (naald)hout?
7. Hoeveel pijpen van de Roerfluit 4' zijn open, cilindrisch of conisch? (Bij de meeste orgels is dat fs" - f")
8. Ik noteerde op het gehoor voor de Cornet: c': 4 2 2/3 1 3/5. Bent u het daarmee eens?
9. Wat zit er in de kist die in de toren hangt (ook voor mij onbereikbaar) Het zal wel een magazijnbalg zijn.

Hartelijk dank bij voorbaat, als U de moeite kunt nemen dit alles na te gaan en als U de vragen kunt beantwoorden, ook namens de redactie van "Het historische orgel"

Met vr. groeten

J.F. van Os

Subject: RE: orgel Wesepe

Date: Mon, 10 Jan 2005 12:56:23 +0100

From: "Orgelmakerij Gebr. Reil BV" <Orgelmakerij.Gebr.ReilBV@reil.nl>

To: <j.f.van.os@zonnet.nl>

Geachte heer Van Os,

Bijgaand beantwoording van uw vragen.

1. Oorspronkelijke dispositie:

Hoofdmanuaal	Bovenmanuaal
Prestant 8 vt	Roerfluit 8 vt
Holpijp 8 vt	Viola di Gamba 8 vt
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt

Woudfluit 2 vt

Bassethoorn 8 vt Manuaalkoppeling, Aangehangen pedaal

1. In 1894 is het orgel door de firma Maarschalkerweerd uit Utrecht overgeplaatst van de Doopsgezinde kerk in Deventer naar

de Ned. Herv. Kerk te Wesepe. De Bassethoorn 8 vt is toen vermoedelijk veranderd van een (geheel of gedeeltelijk) doorslaand in een opslaand tongwerk.

2. 1993

3. Oorspronkelijke dispositie hersteld met enige uitzonderingen. de Woudfluit 2 vt van het hoofdmanuaal is nu op het bovenmanuaal geplaatst.

- de Octaaf 2 vt van Van Leeuwen is in omgewerkte vorm op het hoofdmanuaal geplaatst.

- toevoeging Subbas 16 vt in het pedaal.

- toevoeging Tremulant voor het gehele werk.

- koppel pedaal-hoofdmanuaal.

- toevoeging opgebankte Cornet 3 st.

Huidige dispositie

Hoofdmanuaal	Bovenmanuaal	Pedaal
Prestant 8 vt	Roerfluit 8 vt	Subbas 16 vt
Octaaf 4 vt	Viola di Gamba 8 vt	
Holpijp 8 vt	Roerfluit 4 vt	
Octaaf 2 vt	Woudfluit 2 vt	
Cornet 3 st. disc.		
Bassethoorn 8 vt	Pedaalkoppel, Manuaalkoppel, Tremulant	

4. Prestant 8 vt. C t/m Dis gedekte grenen pijpen (zelfstandig).

5. Woudfluit 2 vt geheel open.

6. Van beide registers zijn C t/m H gedekte naaldhouten pijpen en vanaf c metaal.

7. Roerfluit 4 vt C t/m fa metaal met opvallend lange roeren.

8. Samenstelling Cornet: c: 4 - 2 2/3 - 1 3/5. Mee eens dus.

9. Magazijnbalg (dubbeltouwig).

Met vriendelijke groet,
Orgelmakerij Gebr. Reil b.v.
Hans Reil

Wesepe, Hervormde Kerk

Beschrijving uit 1976

1876.H.G. Holtgräve⁵⁷

Op de grootste pijp van de Sesquialter staat een inscriptie van v. Leeuwen, Leiderdorp 1951, voorts een stempel "Sesq., 2 2/3'", enkele andere registers analogoog.

Mogelijk is toen het orgel ontstaan door ombouw van een oorspronkelijk éénmanualig instrument. Nu pijpwerk van twee manualen op één lade. Volgorde:

II.Sesquialter 2 st 1951, C 2 2/3, c 2 2/3, 1 3/5
Praestant 4' deel buiten de lade)
Octaaf 2' inscr., als Sesq., 1951
Speelfluit 4' Oude inscr. Roerfluit, 12 p. con., rest Rf met lange roeren)
Holpijp 8'

I.
Praestant 8' C-Ds verm. ged., vanaf E in fr., moderne intonatie
Roerfluit 8'

Octaaf 4' oude inscr.
Mixtuur 3-5 st. 1951, inscr. als Sesq., samenstelling:
C 2 1 1/3 1
c 2 2/3 2 1 1/3 1
c' 4 2 2/3 2 1 1/3 1
c'' 5 1/3 4 2 2/3 2 1 1/3

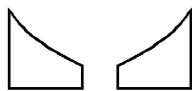
Trompet 8' metalen steveis

Man. C-f''', aangeh. ped. C-d'

Oude pijpwerk ziet er relatief nieuw uit

De kas is zeer apart. Fraaie engelenkopjes onder de zijtorens (JJ constateerde destijds front-gelijkenis met werk van J. van Gelder, Leiden)..

Kas: Poepkleur en goudkleur Lade-indeling:

Reg.knoppen met plastic reg.naamplaatjes in 2 rijen aan weerszijden van de klavieren. Klaviatuur cpzij links
Merkvwaardige sleutel onder klav.

vO 4/9? '76

Wesepe, Hervormde Kerk

escrijving 2004

- 1876 H.G. Holtgräve, oorspronkelijke locatie: Deventer Doopsgezinde Kerk ``kort Assestraat
Later verplaatst naar kerkgebouw in de Penninckshoek
1894 Maarschalkerweerd (opgave Reil). Orgel verplaatst naar Wesepe, Hervormde Kerk Toen waarschijnlijk Bassethoorn door ander tongwerk vervangen.
1950 orgel verplaatst in het kerkgebouw⁵⁸
1951 Restauratie en wijziging Van Leeuwen, Leiderdorp (gezien inscripties op enkele stemmen).
Ooit Roerfluit 4' van naam veranderd: Speelfluit, De Bassethoorn omgedoopt tot Trompet

Dispositie 1976

Alles op één lade. Volgorde:

- II.Sesquialter 2 st 1951, C 2 2/3, c 2 2/3, 1 3/5 Op de grootste pijp een inscriptie van v. Leeuwen, Leiderdorp 1951, voorts een stempel "Sesq., 2 2/3' "
Praestant 4' deel buiten de lade)
Octaaf 2' inscr., als Sesq., 1951
Speelfluit 4' Oude inscr. Roerfluit, 12 p. con., rest Rf met lange roeren)
Holpijp 8'
I.
Praestant 8' C-Ds verm. ged., vanaf E in front, moderne intonatie
Roerfluit 8'
Octaaf 4' oude inscr.
Mixtuur 3-5 st. 1951, inscr. als Sesq., samenstelling:
C 2 1 1/3 1
c 2 2/3 2 1 1/3 1
c' 4 2 2/3 2 1 1/3 1
c'' 5 1/3 4 2 2/3 2 1 1/3

Trompet 8' metalen stevels

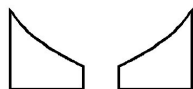
Ik moet hier de Woudfluit 2 vt zijn vergeten

Man. C-f'', aangeh. ped. C-d'

Oude pijpwerk zag er relatief nieuw uit

De kas is zeer apart. Fraaie engelenkopjes onder de zijtorens (JJ constateerde destijds front-gelijkenis met werk van J. van Gelder, Leiden)..

Kas: Poepkleur en goudkleur Lade-indeling:

Reg.knoppen met plastic reg.naamplaatjes in 2 rijen aan weerszijden van de klavieren. Klaviatuur opzij links
Merkwaardige sleutel onder de klavieren

vO 4/9? '76

- 1993 restauratie Gebr. Reil. Volgens opgave Reil: Oorspronkelijke dispositie hersteld met enige uitzonderingen, HW Wf 2 op Pos geplaatst. O2 van Van Leeuwen is in omgewerkte vorm op het Hw geplaatst. Mixtuur en Sesquialter van Van Leeuwen verwijderd
Toevoeging van: Subbas 16 vt in het pedaal, Tremulant voor het gehele werk, koppel pedaal-hoofdmanuaal, opgebankte Cornet 3 st.

Dispositie 2004. Alles op één lade, volgorde:

II. C-f''

- Woudfluit 2 vt open cilindrisch (ik telde er 51), gr.p (3). gedekt metaal, mogelijk nieuw (R: geheel open)
Roerfluit 4 vt lange roeren (R: C-f'' metaal met lange roeren, rest zegt hij niet. Ik kon ze niet zien)
Viola di Gamba 8 vt C-H ontbreekt
Roerfluit 8 vt Gr. pijpen naaldhout, recht opgesneden (geteld: 51 open pijpen, als dat goed is zijn alleen C-D gedekt). R: C-H ged. naaldhout

I.

Praestant 8 vt Frontpijpen aan kettingen opgehangen, vanaf E in front. (Klopt: R geeft: C-Ds gedekt grenen zelfstandig).

Holpijp 8 vt gr. p. naaldhout, rond opgesneden (Reil: C-H)

Cornet 3 st disc. 4 2 2/3 1 3/5 nieuw op verhoogde bank

Octaaf 4 vt

Octaaf 2 vt

Bassethoorn 8 vt

metalen stevels met messing banden, metalen koppen, Trompetbekers

Pedaal C-d'
Subbas 16 vt

naaldhout, liggend onder de lade, rechte opsmeden

Manuaalkoppel
Pedaalkoppel
Tremulant

Kas naaldhout

Klaviatuur. links. indeling reg.knoppen:

<u>I</u>	<u>II</u>
P8	Rf8
Hp8	VdG8
Co	Rf4
O4	Wf2
O2	Trem
Bass.h8	Man,k
Sb16	
Pedk	

Lade (in tegenstelling , tot hetgeen ik '76 schreef):

Kas: naaldhout (dak en achterwand grijs geschilderd)

Windvoorziening. Niet bereikbaar. Winddruk 66 mm. Mag.balg met dubbele vouw (R)

Pijpwerk. volgens opgave in het orgel (briefje binnenzijde achterwand stemming Neidhardt 439,6 Hz bij 16°C, omgerekend: (439 Hz bij 15 °))

vO / dO nov '04

Wijhe, Protestantse Gemeente (de vroegere Hervormde Kerk).

- 1821 G.H.Quelhorst, Oldenzaal en C.F.A.Naber. In Boekzaal: 19/8 1821 ingebruikneming "geheel nieuw en uitnemend Orgel", geschonken door "den Wel Ed, groot, Achtbaren Heer J.LUBBERT UMBGROVE, Oud Opperkoopman en Resident te *Cheribon* in *Oost-Indiën*, Lid der Provinciale Staten van *Overijssel* en Heer van *Wengelvelden*". Orgel "geëxamineerd door J. VAN TRICHT, JR, welke aan de makers van hetzelfde, de Heeren G.H.QUELLHORST en C.F.AUGUST NABER, beide wonende te *Oldenzaal* een getuigschrift heeft gegeven, dat hun tot eer en eene ware aanbeveling overal kan verstreken". Geen dispositie⁵⁹. In het verslag van de Zutphense orgelreis staat alleen Quelhorst als maker genoemd. Ook Kist geeft het jaar 1821 en Seijbel zegt iets over dit orgel⁶⁰. De plaatselijke organist⁶¹ vertelde (in 1975) nog, dat alleen het binnenwerk geschenk was van Umbgrove, maar dat de kas afkomstig was uit de RK Buurtschap Boerhaar.
- ca 1850 Broekhuizen dispositie (W64):
Man. P8 B8 O4 VdG4 Q3 FLdouce4 O2 Mxt5st Tb/d8
Pos. P4 Hf8 Wf2 Co3st Dlc8b/d, koppelingen, afsl, trem. vent.
- 1923 Verenigde Orgelfabriek Aalten, verplaatsing orgel en verplaatsing man II t.o.v. het orgel (werd zwelwerk), spaanbalgen vervangen door nieuwe balg, de windmachine was er al voordien. In 1975 deelde men mij mede, dat het positief eerst toen eerst is geplaatst. Ook stond dit in plaatselijke brochures⁶². Dit is zeker onjuist.
- 1957 Sanders, ombouw, voltooid door K.B.Blank & Zn. Bijbouw vrij pedaal. Men deelde ter pl. mee: B16 weg (ging naar pedaal), Quint (onjuist) en Splf bij, Mxt groter gemaakt, zinken Trompet toen of later vervangen, op II: Sesq, Spq en P4 erbij. Adviseur: F.Asmā.
- 1972 Pels, Fagot 16 bijgeplaatst. Mogelijk toen pas de Trompet vervangen⁶³. Toen geen adviseur (m.t.pl.)
- 1986 Pels / v.Leeuwen. Schoonmaak en herstel. Een gebruikte Dulciaan 8 bijgeplaatst op II (v.Straten⁶⁴)

M a n u a l	volgorde lade en reg.knoppen
Prestant 8'	af C in front, 1821
Viola 8'	1923, C-H van Rf
Roerfluit 8'	1821, C-H eiken, hoeden nieuw met inw. roeren. Dus kennelijk Bourd 8 (Broekh.) omgebouwd
Speelfluit 4'	1957, open cilindr af C, expressions
Octaaf 4'	1821
Quint 3'	1821
Octaaf 2'	1821
Mixtuur 4-6 st	1821 / 1957, vlgs v.Straten 2' rij van afwijkende onbekende factuur, rest nieuw.
Trompet 8' bas/disk	1957 of '72, metalen stevels, gr.p. met koperen onderstukken voor de bekers

Z w e l w e r k	volgorde van achteren
Prestant 8'	1821 kennelijk de oude 4', C-H van Hp (niet zelfst. zoals v.Str. schrijft)
Prestant 4'	1957
Sesquialter 3 st	1957, in werkelijkheid 2-3 st
Holpijp 8' bas	C-H eiken, 1821
Holpijp 8' disc.	1821
Spitsquint 3'	1957, geheel open
Roerfluit 4'	1821, deksels met inwendige roeren nieuw
Woudfluit 2'	oud, geheel open cilindrisch, vlgs v.Straten afwijkende. factuur, zelfde als deel Mixtuur.
Dulciaan 8'	kantsleep, 1986 geplaatst, vrij nieuw onbekende herkomst, metalen stevels Of stond deze achteraan: v.Straten: torenzijde)

P e d a a l	Volgorde van binnen uit	Tremulant Hoofdwerk
Subbas 16'	naaldhout, of deze nog ouder is ??	Tremulant "Bovenwerk"
Octaafbas 8'	1957	Manuaalkoppel (handreg.)
Bourdon 8'	1957, C-H naaldhout	Ped.kopp. 1 (trede)
Octaafbas 4'	1957	Ped.kopp. 2 (trede)
Fagot 16'	1972, duidelijk te zien: later bijgebouwd, houten stevels, gedraaide metalen koppen	Zweltsrede

Man C-f", Ped. C-d'

⁵⁹ Boekz.1821 II. p 393-94

⁶⁰ Seybel, Orgels Veluwe onder Elburg, p 26

⁶¹ In 1975 was dat J.Hulsbergen, De Lange Slagen 28, Wijhe Commentaar Broekhuizen

⁶² M.t.pl. 1975

⁶⁴ R.van Straten, Restauratieplan orgel hervormde kerk Wijhe, Zutphen 1999

Wijhe, Protestantse Gemeente - vervolg.

Vulstemmen

Mixtuur ⁶⁵

C	2	1 1/3	1	2/3		
c'	<u>2 2/3</u>	2	1 1/3	<u>1</u>	1	
c''	<u>4</u>	<u>2 2/3</u>	<u>2</u>	<u>1 1/3</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
c'''	4	4	2 2/3	2	2	1 1/3

Sesquialter

c	2 2/3	1 3/5	
c'	2 2/3	1 3/5	1 3/5

Onderstreepte nieuw volgens eigen aantekening 1975 (maar ik sta er niet meer voor in). vStraten schrijft: 2' koor oud maar van afwijkend type, rest nieuw. De samenstelling is bij v.Straten zeker niet geheel correct.

Kas vuren, thans grijs geschilderd, oorspr. achterwand verdwenen. Snijwerk aan weerszijden op slechte manier verbreed.

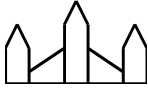
Opstelling: zwelwerk achter loopplank op het balgenhok op dezelfde hoogte als het manuaal. Pedaal aan zijkant, dwars, open opstelling, zeer zichtbaar vanuit de kerk.

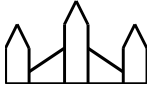
Op het orgel stond volgens Seijbel vóór 1957: "Johan Lubber + Umbgrove, oud opperkoopman en Resident van Cheribo in O-Indië, lid der Provinciale Staten van Overijssel en Heer van Wengelvelde, heeft het Orgel laten opzichten en aan de Godsdienst toegewijd in het jaar 1821".

In 1975 noteerde ik de volgende tekst aan het orgel: "Johann Lubbert Umbgrove, heer van Wengelvelde, heeft in het jaar 1821 / dit orgel laten oprigten. Door giften van de gemeentenaren werd het orgel in / het jaar 1923 uitgebreid en in het jaar 1957 na een gehele restauratie / wederom aan de Godsdienst toegewijd".

Windvoorziening: mag.balg in onder zwelwerk en uitbouwswel. Winddruk gemeten 86 mm. Volgens aantekening in het orgel 82 mm.

Tractuur: Modern, zwaar bespeelbaar, vooral II. IJzeren, zwart geverfde reg.wellen.

Laden: Man: , Zwelwerk chromatisch (lange zijde links) mogelijk de oorspronkelijke maar dan verplaatst, Pedaal chromatisch (lange zijde achter). Man.lade heeft ovaalvormige voorslagschroeven (v.Straten: Palmhout).

Pijpwerk. Veel diepe expressions, bij aantal registers een grote pijp van zink tussen gezet en (rapport v.Straten) de rest opgeschoven. Bij de vulstemmen zijn de mensuren bij dubbelkoren zeer verschillend. Van een oud klankbeeld is geen sprake meer. Het werk is wat dat betreft, ook gezien het jaar (1957) buitengewoon slecht, wat klank betreft. De klank heeft niets van doen met een orgel uit 1821, ook niet met die van een orgel uit '57.

Toonhoogte 438 Hz bij 20°. De stemming zal ongetwijfeld evenredig zwevend zijn.

Klaviatuur aan zijkant links. Alles nieuw, reg.knoppen in quasi-antieke stijl, man.toetsen onbekend, wel toetsbeleg nieuw.

Indeling reg.kn.:

T8 dc	T8b	Mxt	O2	Q3	O4	Splf4	Rf8	Viola8	P8
P8									Octb4
P4									
Sxq									B8
Hp8b									
Hp8dc									Octb8
Spq3									
Rf4									Sb16
Wf2									
Dlc8									Fg16
TremHw									
TremBw									Mank

vO 5/8'75, 12/6'00.

Wh verwees destijds naar OB '61: 173

J.G. Wegerif, kerkvoogd te Wijhe en organist te Terwolde, Oranjelaan 16, 8131 Wijhe, tel. 0570-522021

Koster Bonhof, Wilhelminalaan 7, tel 0570-522993

⁶⁵ Mxt niet geheel correct in rapport v.Straten.

Zwolle Hervormde Grote of Michaelskerk.

Contract met Mr Jan 1505⁶⁶ :

Om te ordineren een orgell in Senct Michaelskercke te Zwoll van vier ende twintig voet ys an to mercken tghene hyr na bescr. staet. Jtem dat principaell offte naturaill werck sall syn clavier hebben vrij op hem selven sunder ennyge permutacie van stemmen, beholtlichen dat dye bass alsoe veer als dat pedael gaet sal myt eyn register vertoegen moegen worden, alsoe dat hy gedovet sall werden opdat men den selven alst gelievete op allen anderen stemmen sall moegen gebruecken. Ende dit voirs. clavier sall begynnen in F faut onder Grammaut ende sall terminieren in A lamire te verstaen dattet vyff ff hebben sall ende dair en boven noch gg ende aa etc. It soe sullen dair wesen tweleff slotelen behalven die semitonen dair en tusschen die men mytten voeten sail moegen treden off hantynen etc.

„Jt dyt voirs. principail sall behoirlick ingrossiert wesen to verstaen, dat elck sloteli syn eygen proper stemme sall hebben nyet to roven with anderen etc. It voirt om een positieff baven tmakenen van acht is to verstaen dyt na bescr. It soe sall dat positieff syn clavier hebben begynnende in F. faut ende finierende in A lamire te weten dattet vier effen hebben sall etc.

Jt soe sullen dair inne wesen vier registers namentlich eyn principael van 8 voeten als voirs. is ende dat salmen dystrubieren in drie sunderlinge geluden als eyn groff doeff dat men alleen mach spoelen; te wetene datmen die grave oetave van den groven dove afsluten mach etc. It een scarp stemmeken datmen oick sal mogen allene spoelen facit drie registers ende hyr to sall wesen eyn generail cymbale off twee dye dienen moegen alst den orgenisten gelievete op alle desoe drie voirs, geluede elck bysondere off 2 tsamen etc.

„Jt achter in den stoel sullen wesen drie distincte stemmen tsamen 3 voet als eyn doeff, it ffloyten, it eyn cymbalken dairop in sulcker mayren als dat posityff in den stoel is to Campen in Onser Liever Vrouwen Kercke etc. It alle die pypen sall dye meister nye maicken na syn goetduncken om dese gelude voirs. to volJen brengen etc. Cetera sunt propocionabila.

Aldus sal dat clavier geordinert wesen in dat posityff baven:

C D E F G A H c d e f g a h c' d e f g a h c" d e f a

dat principael:

F G A H C D E G A H c d e f g a c' d e f g a h c" d e f g a .

dat posityff in den stoel:

F G A H c d e f g a h e' d e f g a h c" d e f g a .

Item die advenanten die opt principael staen sullen sall hy nyet bekrumpen maken twetenen dat die uterste sloetell boven sal sterck wesen 32 of 34 etc.

Dyt werck to leveren tot meisterspriesse ende off bynnen jair ende dach en nich discrepantie offte natuerlick gebreck van hem selven queme dat sall meyster Johan beteren op syns selves kost.

Hyr voir sall meister Johan hebben 335 hertoch Philippus 9. des sullen hem die kerckmeisters leveren alle materialen soe wat totten stoel als tot dat principael etc.

Hyr en baven is averdragen dat die floyten in den posityeff achter den stoel sullen wesen van sess voeten des salmen meister Johan dair voir geven wes quede manne kennende werden ende weertoic,k saicke dat meister Johan to dese drie stemmen in den posityff noch een vreemt stemmeken maken konde nae ryetpijpen, harpen offte schelmeyen geluyt off dergelycken dat salmen hem oick loeven tot kentnyssse des voirs.

Contract met orgelmaker Jan Morlet III uit Arnhem:

Ordonnantie van het Groote Orgel in de parochye Kercke deser Stadt Zwoll, het positiff van het boevenste wercke moet hebben een nieuw secreetlaede daerop moeten staen dese naevolgende Registeren:

Een Prestantdooff van 8 voet.

Een Holpijp van 8 voet.

Een Oopenfleurit van 4 voet.

Een Spillefleurit van 2 voet.

Een Quintfleurit van 1 1/2 voet.

Een Ruissimbeil.

Een Octaeff van 4 voet.

Een Trompet van 8 voet.

En Vox Humana van 8 voet.

Een Schufflet van 1 voet.

Een Sexquialter den discan van eis' tot a".

Het Clavier moet hebben dese naevolgende tonen

C D, E, F, G, A, B, H, c, cis, d, dis, e, f, fis, g, gis, a, b, h, c', cis' enz. fis", g", a".

"Het middelste Ciavierwerck is ende moet bliven een vast staende pricipael te weten:

"Een Prestant onder F van 24 voet, "Een Octaeff van 12 voet.

"Een Supperoctaeff van 6 voet. "Een Mixtuur van 3 voet.

"Men moet maicken dat het Mixtuur met de Supperoctaeff int pedael can affgetrocken worden opdat de Preastant van 24 voet met de Octaeff van 12 voet int pedael alleen can gespuelte worden.

"Het pedael hefft dese naevolgende toonen:

"F, G, B, H, c, d, dis, e, f, fis, a, b, h, ende omdat het pedael geen C, D, E, "noch eis ock geen gis en hefft der halven moet men een secreetlade voor het pedael aenpert maecken ende stellen daer op een Trompet van 8 voet die wel,jicke dese naevolgende toonen hefft te weeten:

"C, D, E, F, G, A, B, H, c, cis, d, dis, e, fis, g, gis, a, b, h, c'.

"Het Positif onder achter Ruiggen moet hebben dese naevolgende Registeren gestelt op een nieuw Secretlade te weeten:

"Een Praestant onder F van 6 voet.

"Een Quintadeen van 8 voet.

"Een Octaeff van 4 voet.

"Een Holpijp van 4 voet.

"Een Supperoctaeff van 2 voet.

Een Mixtuur van 1 voet.
 Een Scherp.
 Een Schairney van 4 voet.
 Een Sexquaiater van 3 voet.
 Een hallef Register, de discant, een Dwarsfluit.
 Tot dit werck moet gemaect worden een goede welslaende tramblant ende een Trombel met een Nachtegael ende Ventiel.
 Met een ny "geblaes".

"Dit positiff moet hebbe dese naevolgende tonen te weten, C, D, E, F, G, A, B, H, c, cis, d, dis, e, f enz. f", "g", "a"."

Contract met Jan Morlet, getekend op 17 september 1641:

"Opten 17 September Anno 1641 heben Scheppen ende Raedt der Stadt Zwolle geaccordeert met mr. Jan Morlet, orgelmaecker, dat hij het orgel in Sanct Michelskerke wederomme sal repareren ende opmaecken, na het bestek hyr voir gestelt, waervoor hy sal hebben te genieten die summa van vier ende twi,ntichhondert Carolus guldens

Man	P16	P16
	Qd16	B16
	O8	O8
	Rf8	Rf8
		Co1-4st
	O4	Sp1f4
	Sp1f4	O4
	N3	N3
	S)2	Rsp2st
	Rsp2'2st	O2
	Mxt6st	Mxt3-4st
	Cmb3st	Fl.am4
	T16	T16
	T8	T8
	Vh8	T4
Rw		P8
		VdG8
		B8
		O4
		Q3
		Hp8
		Aeo8
		Wf2
		Flg1
		(Fltr8dc)

Zwolle - Zuid Adventkerk.

1984 Leeflang (14/12)

I. Praest8 B16 O4 Q3 Co3stdc Mxt3-4st T8 II. Hp8 Rf4 O2 Ped B16tr

C-g^m C-f gelijkzw metalen p van Stinkens (uit arch. Bolt, uit map Ede De Ark)

Zwolle Vrijgemaakt Gereformeerde Plantagekerk

(historische gegevens grotendeels ontleend aan Sneep⁶⁷)

- 1842 orgel in aangekocht door de Christelijk Afscheiden Gemeente aan de Nieuwstraat te Zwolle,
 1847 door G.F.I. Prins (organist te Zwolle) in bespeelbare staat te gebracht
 1866 J. van Loo, Zwolle. Bestaande orgel dat in onbespeelbare staat verkeerde in orde gebracht. Nieuwe kas gemaakt ?
 1875 H.G. Holtgräve. Orgel overgeplaatst naar nieuwgebouwde Plantagekerk zonder wijzigingen. Dispositie ca 1875 vlg Sneep:
 Prestant 8' Fluit 4' Octaaf 2'
 Bourdon 16' Octaaf 4' Mixtuur 2-3 st
 Holpijp 8' Viola di Gamba 8' Trompet 8'
- 1894 J. Proper, verbeteringen aan blaasbalg, Trompet en Viola.
 1896 J. Proper, uitbreiding met tweede manuaal, met o.m. de volgende stemmen: Viola (van HW), Fluit dolce 8', Celeste 8', Mellofoon 8'
- 1938 Valckx & Van Kouteren & Co, orgel gepneumatiseerd en gewijzigd. Dispositie volgens HO 1938⁶⁸ (nieuw geplaatste registers met * aangegeven)
 I (C-g''') II (C-g''') Pedaal (C-d')
 Bourdon 16' Mellofoon 8' Subbas 16'
 Prestant 8' Gamba 8' Bourdon 16' (transmissie)
 Holpijp 8' Flûte Dolce 8' Gedekt 8' (transmissie)
 Octaaf 4' Voix Celeste 8'
 Fluit 4' *Roerfluit 4' Gebruikelijke koppelingen en nevenregisters
 Octaaf 2' *Basson Hobo 8 vt
 Cornet 4 st *Tremulant
 Mixtuur 3 st Volgens Sneep was er ook nog een Salicionaal 4' op II

- Trompet 8'
- 1950 Onbekende orgelmaker. Dispositiewijziging onder advies van Feike Asma:
 Celeste versneden tot Quint 2 2/3',
 Salicionaal 4' versneden tot Prestant 2'.
 Gamba vervangen door of veranderd in Terts 1 3/5'.

- 1996 Hendriksen & Reitsma, nieuw orgel met gebruikmaking van oude front en bestaand pijpwerk.

Dispositie:

H o o f d w e r k (I), C-f''		B o v e n w e r k i n z w e l k a s t (II), C-f''	
Prestant 8'	af cs'' op lade (oud) ⁶⁹	Prestant 8'	1996, C-H van Hp
Bourdon 16'	C-h geveerd hout, oud	Holpijp 8'	C-H hout (zou oud zijn van I afk.)
Salicionaal 8'	C-H van Rf, de Mellofoon van Proper	Viola di Gamba 8'	1996, C-H van Hp
Cornet 4 st.	1938, geperste labia, verhoogd opgesteld	Prestant 4'	1996
Roerfluit 8'	C-H naaldhout oud, rest metaal nieuw	Quintfluit 3'	1996, C-H ged. rest open licht con
Octaaf 4'	oud	Woudfluit 2'	1996, C-H ged., rest open
Quint 3'	nieuw	Sesquialter 1-2 st.	1996
Octaaf 2'	oud	Roerfluit 4'	1938, C-h' inw. roeren, rest open cil.
Fluit 4'	oud gedekt, vanaf c''' open cil.	Ruispijp 2 st	1996
Mixtuur 4-5 st.	deel van één koor 1996	Dulciaan 8'	1996
Trompet bas/Disc 8'	1996		
P e d a a l C-d'	(volgorde van achteren)		
Subbas 16'	hout, ouder dan 1996	Manuaalkoppel	
Prestant 8'	1996	Pedaalkoppel HW	
Gedekt 8'	1996, C-H hout	Pedaalkoppel ZW	
Octaaf 4'	uit Sionskerk Hengelo, (Verschueren)	Tremulant HW	
Bazuin 16'	vuren of grenen bekere	Tremulant ZW	
Trompet 8'	platte ronde stevels van metaal	Zweltrede	
Klaroen 4'	uit Geref. Den Ham, (Hendriksen / R)		
	8' tongw waarschijnlijk van Proper		

Samenstelling vulstemmen

Mixtuur	C	2	1 1/3	1	2/3	
	c	2 2/3	2	1 1/3	1	
	c'	4	2 2/3	2	1 1/3	1
	f''	5 1/3	4	2 2/3	2	1 1/3
Cornet	c'	4	2 2/3	2	1 3/5	
Sesquialter	C	1 3/5				
	a	2 2/3	1 3/5			
Ruispijp	C	1 1/3	1			

Indeling laden. Hw (achteraanzicht), C-G chromatisch, rest diatonisch volgens schets:

⁶⁷ *Het Orgel*, 92/12 (1996), 27.
 H.D.J. Krikke, *De Zwolse Orgelbouwer J. van Loo* in Twintig verhalen over het orgel en nog wat, Elburg 1998, pag 5.
 Peter Sneep, *Orgel in Zwolse Plantagekerk nieuw en herboren* in De Orgelvriend mei 1999, 16-17 en (aanvulling juni 1999) (*jaargang weet ik niet, staat niet op de fotocopie die ik doorgestuurd kreeg*)

⁶⁸ *Maandblad Het Orgel*, 35 (mrt 1938), 47
Maandblad Het Orgel, 35 (sept 1938), 88.

⁶⁹ Er zijn, afgezien van de bovenvelden, 41 fr.p dus vier daarvan moeten stom zijn.

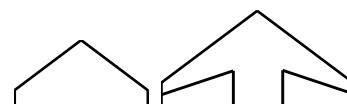
Gs B c d e fs e''' .. gs | a .. f''' g f ds cs H A G Fs .. C.
Zwelwerk één lade diatonisch van binnen uit aflopend.

Pedaal idem maar kleinere pijpen tussen de grotere. Pedaallade achter in kas, van HW gescheiden door looppad.

Hoofdwerk

Bovenwerk

Pedaal

Opvallend is, dat de volgorde van de stemmen van het HW op de lade niet overeenkomt met die van de registerknoppen. Daartoe zijn speciale registerwellen aangebracht. Bij BW en Pedaal komen de volgorden wel overeen.

Pijpwerk. Lage kernfase, maar niet zo laag als in Hall, geen slagletters, zoals bij Van Loo, maar (onduidelijke) inscripties. Pijpwerk ook zwaarder dan bij Van Loo, wel rode soldeerverf. Dus vermoedelijk VIIIIB. Alle tongwerken hebben, tenzij anders vermeld, metalen bekens, houten stevels en platte ronde houten koppen.

a' = 437.9 Hz bij 19° (dus 435 Hz bij 15°), evenredig zwevend.

Windvoorziening. drie spaanbalgen. winddruk 79 mm, pedaal 82 mm

Klaviatuur aan zijkant rechts. De volgorde der reg. knoppen is op het Hw anders dan op de lade. Daartoe zijn extra horizontale registerwellen aangebracht. Bordje "Hendriksen & Reitsma Nunspeet 1996"

Volgorde reg.kn. HW: P8 B16 Sal8 O4 F4 Q3 O2 Co Mxt T8b T8dc

Kas ... hout. Nieuw op front na.

Het ORGEL december 1996:

Nieuwbouw door Hendriksen & Reitsma te Nunspeet, waarbij gebruik gemaakt is van pijpwerk uit het vorige orgel. Het oorspronkelijke éénmanualige orgel werd in 1866 gebouwd door Jan van Loo (Zwolle) voor de kerk van de Christelijk Afgescheiden Gemeente aan de Nieuwstraat te Zwolle. In 1875 werd het orgel door H.G. Holtgräve zonder wijzigingen overgeplaatst naar de nieuwgebouwde Plantagekerk. In 1894 wordt een tweede manuaal toegevoegd door orgelmaker Jan Proper (Kampen). In de tweede helft van de dertiger jaren voert de firma Valckx & Van Kouteren wijzigingen door, waarbij het regeerwerk pneumatisch wordt. Bij de nieuwbouw (1996) maakte de firma Hendriksen & Reitsma gebruik van 14 stemmen uit het oude orgel. Het monumentale Van Loo-front werd door de orgelbouwers in de nieuwe orgelkas opgenomen. Het orgel heeft drie spaanbalgen, geplaatst in een balgenkamer direct achter de orgelkas. De akoestiek in de kerk is bijzonder gunstig. Dispositie: Hoofdwerk (C-f): Prestant 8, Bourdon 16, Salicionaal 8, Roerfluit 8 (nieuw), Octaaf 4, Ged. Fluit 4, Quint 3, Octaaf 2, Cornet IV, Mixtuur IV-V (één koor nieuw), Trompet 8 (nieuw, bas/discant). Zwelwerk (C-f): Prestant 8 (nieuw), Holpijp 8, Viola di Gamba 8 (nieuw), Prestant 4 (nieuw), Roerfluit 4, Quintfluit 3 (nieuw), Woudfluit 2 (nieuw), Sesquialter I-II (nieuw), Ruispijp 11 (nieuw), Dulciaan 8 (nieuw). Pedaal (C-dl): Subbas 16, Prestant 8 (nieuw), Gedekt 8 (nieuw), Octaaf 4, Bazuin 16 (nieuw, houten bekens, volle lengte), Trompet 8 (nieuw), Klaroen 4. Koppels: Pedaal + Hoofdwerk, Pedaal + Zwelwerk, Hoofdwerk + Zwelwerk. Tremulant Hoofdwerk. Tremulant Zwelwerk. Ingebruikneming 18 oktober 1996.

vO 9/5'03

Koster: Kappert mobiel 0625557176

Nivo gaf op: 038-4213859